

**Pienen lapsen temperamentin, päivähoitomuodon ja
-viihtyvyyden välinen yhteys äidin arvioimana**

Maria Alanko

Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2018

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Alanko, Maria. 2018. Pienen lapsen temperamentin, päivähoitomuodon ja -viihtyvyyden välinen yhteys äidin arvioimana. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. 104 sivua + liitteet.

Vanhemman tekemää päivähoitomuotoratkaisua perustellaan usein vanhemman työllä ja perheen taloudellisella tilanteella. Hoitomuotoratkaisun taustalla voi kuitenkin olla myös vanhemman käsitys siitä, mikä on sopivin päivähoitomuoto juuri hänen lapselleen. Vanhempi voi arvioida lapsensa yksilöllisiä tarpeita lapsen temperamentin perusteella. Lapsen temperamentin ja hänen kasvuympäristönsä hyvä yhteensopivuus (*goodness of fit*) tukee lapsen suotuisaa kehitystä. Näin ollen lapsen temperamentin huomioiminen hoitomuodon valinnassa olisi perusteltua. Tässä kvantitatiivisessa tutkimuksessa selvitettiin, eroavatko eri hoitomuodoissa olevat lapset temperamentiltaan. Lisäksi tarkasteltiin lapsen temperamentin ja päivähoitomuodon yhteyttä lapsen päivähoitoviihtyvyyteen. Päivähoitoviihtyvyydellä arvioidaan lapsen temperamentin ja päivähoitoympäristön yhteensopivuutta.

Tutkimusaineistona käytettiin CHILDCARE-tutkimushankkeen kyselyaineiston noin yksivuotiaiden lasten äitien (N = 1808) vastauksia. Äidit arvioivat lapsensa temperamenttia *The Survey of Individual Differences of Children and Adolescents (SIDCA)* -mittarilla. Temperamenttia tarkasteltiin yhdeksän piirteen osalta: aktiivisuus, pelokkuus, seurallisuus, positiivinen emotionaalisuus, negatiivinen emotionaalisuus, lujatahtoisuus, pidättyväisyys, toisten huomioiminen ja älykkyys. Hoitomuotoryhmiä oli neljä: vanhempien hoito, muu kodinomainen hoito, perhepäivähoito ja päiväkotitoi. Taustatekijöinä kontrolloitiin äidin psyykkisen kuormittuneisuuden määrää ja koulutustasoa, lapsen sukupuolta, ikää ja sitä onko lapsella alle esiopetusikäisiä sisarusia. Aineisto analysoitiin kovarianssi-analyysillä ja hierarkkisella lineaarisella regressioanalyysillä.

Näyttäisi siltä, että lapsen temperamentin ja hoitomuodon yhteensopivuus otettiin huomioon valittaessa lapsen hoitomuotoa, sillä eri hoitomuodoissa olevat lapset erosivat toisistaan viiden temperamenttipiirteen osalta. Päiväkotilapset olivat seurallisempia, aktiivisempia, lujatahtoisempia ja vähemmän pelokkaita kuin vanhempien hoidossa olevat lapset. Vanhempien hoidossa olevat lapset olivat pelokkaampia kuin perhepäivähoidossa olevat lapset. Muussa kodinomaisessa hoidossa olevat lapset olivat huomaavaisempia kuin vanhempien hoidossa olevat lapset. Erot hoitomuotoryhmien välillä olivat kuitenkin pieniä. Lapset viihtyivät perhepäivähoidossa paremmin kuin päiväkodissa riippumatta lapsen temperamentista. Heikoiten päivähoidossa viihtyivät pelokkaat, pidättyväiset, vähemmän seuralliset ja vähemmän myönteisiä tunteita ilmaisevat lapset riippumatta heidän hoitomuodostaan. Tutkimus antoi uutta tietoa suomalaisten äitien tekemästä hoitomuotovalinnasta ja lapsen viihtymisestä päivähoidossa.

Asiasanat: varhaiskasvatus, temperamentti, päivähoitovalinta, päiväkotitoi, perhepäivähoito, päivähoitoviihtyvyys, goodness-of-fit

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	TEMPERAMENTTI	4
2.1	Johdatus temperamenttiin	4
2.2	Keskeiset temperamenttiteoriat	6
2.3	Temperamentti ja sukupuoli	13
2.4	Pienen lapsen temperamentin mittaaminen	15
3	PIENEN LAPSEN PÄIVÄHOITOMUODOT	18
3.1	Varhaiskasvatuspalvelut.....	18
3.1.1	Päiväkoti pienen lapsen kasvuympäristönä.....	20
3.1.2	Perhepäivähoito pienen lapsen kasvuympäristönä	22
3.2	Kotihoito	24
3.3	Hoitomuodon valinta pienelle lapselle.....	25
4	TEMPERAMENTTI JA KASVUYMPÄRISTÖ	29
4.1	Temperamentin ja ympäristön yhteensopivuus	30
4.2	Temperamentti ja vanhemmuus.....	31
4.3	Temperamentti ja päivähoito	33
5	TUTKIMUSONGELMAT	38
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	40
6.1	Tutkittavat.....	40
6.2	Aineistonkeruu.....	41
6.3	Mittarit ja muuttujat	42
6.3.1	Lapsen temperamentti.....	43
6.3.2	Hoitomuoto	46
6.3.3	Lapsen viihtyvyys päivähoidossa.....	47

6.3.4	Vakioitavat tekijät	48
6.4	Aineiston analyysi	50
6.5	Tutkimuksen luotettavuus	53
6.5.1	Reliabiliteetti	53
6.5.2	Validiteetti	54
6.6	Tutkimuksen eettisyys	56
7	TULOKSET	58
7.1	Temperamenttipiirteet ja päivähoitomuoto.....	58
7.2	Temperamenttipiirteiden ja hoitomuodon yhteys viihtyvyyteen kodin ulkopuolisessa päivähoitossa.....	66
7.2.1	Aktiivisuus (ACT)	68
7.2.2	Pelokkuus (INS).....	70
7.2.3	Seurallisuus (SOC)	71
7.2.4	Negatiivinen emotionaalisuus (NEG)	72
7.2.5	Positiivinen emotionaalisuus (POS)	74
7.2.6	Lujatahtoisuus (STRW).....	75
7.2.7	Pidättyväisyys (INH)	76
7.2.8	Toisten huomioiminen / huomaavaisuus (CON)	77
7.2.9	Älykkyys (INT)	79
7.2.10	Yhteenveto.....	80
7	POHDINTA	82
7.1	Pienen lapsen temperamentin yhteys hoitomuotoon.....	83
7.2	Pienen lapsen päivähoitovihtyvyys	84
7.3	Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitteet.....	88
7.4	Jatkotutkimushaasteet	89
7.5	Lopuksi	90

LÄHTEET	92
LIITTEET.....	105

1 JOHDANTO

Kysymys pienelle lapselle parhaasta päivähoitomuodosta on puhututtanut Suomessa monen vuoden ajan (esim. Sinkkonen 2017; Vihavainen 2017). Koska jokainen lapsi on yksilö, ei voida olettaa olevan olemassa yhtä oikeaa hoitomuotoratkaisua, joka sopisi jokaiselle lapselle. Usein pienen lapsen laittamista päivähoitoon saatetaan kuvata vanhemman taloudelliseksi pakoksi tai haluksi päästä työelämään. Keskustelut lapsen hoitomuodon valinnasta jakautuvatkin tyypillisesti kahtaalle: toiset keskittyvät vanhemman oikeuksiin ja velvollisuuksiin toisten keskittyessä korostamaan lapsen hyvinvointia ja oikeuksia.

Vanhemman tekemä ratkaisu lapsensa hoitomuodosta ei kuitenkaan välttämättä ole yksiselitteinen: kaikilla vanhemmilla ei ole yhtäläisiä valinnan mahdollisuuksia, eikä siksi voida puhua vapaasta valinnasta. Esimerkiksi päivähoitopalveluiden sekä erilaisten päivähoidon järjestämisen rahalliset tuet, kuten lapsen kotihoitoon kannustava ja sen mahdollistava kotihoidontuen kuntalisä, vaihtelevat kunnasta toiseen. (Alasuutari, Hautala, Karila, Lammi-Taskula & Repo 2015; Hietämäki ym. 2017.) Lisäksi päivähoitomuotoratkaisun taustalla voivat olla asuinkunnan tarjoamat hoitomuotovaihtoehdot, vanhemman oma tausta, taloudelliset intressit, sekä vanhemman näkemys siitä, mikä on hänen lapselleen suotuisin kasvuympäristö ja siten paras hoitomuoto. (Hietämäki ym. 2017; Weber 2011.)

Tässä tutkimuksessa selvitetään, miten lapsen yksilöllisyys näkyy äidin tekemässä hoitomuotoratkaisussa. Lapsen yksilöllisyyttä tarkastellaan lapsen temperamentin avulla. Temperamentti voidaan määritellä kokoelmaksi ihmisellä varhain ilmeneviä tyypillisiä yksilöllisiä käyttäytymistyyliä ja tapoja reagoida asioihin. Niitä pidetään yksilön elämänkulun myötä kehittyvän persoonallisuuden biologisena perustana. (mm. Else-Quest, Hyde, Goldsmith & Van Hulle 2006; Goldsmith ym. 1987; Rothbart & Gartstein 2008.)

Aiemmat tutkimukset päivähoidon ja temperamentin yhteyksistä ovat pääosin keskittyneet selvittämään temperamentin osuutta lapsen päivähoitomuodon ja ongelmakäyttäytymisen välillä. Temperamentin on esimerkiksi todettu olevan yhteydessä siihen, millaista ongelmakäyttäytymistä lapsella ilmenee eri päivähoitomuodoissa (Beijers, Riksen-Walraven, Putnam, de Jong & de Weerth 2013; Crockenberg & Leerkes 2005). Aiempaa tutkimusta temperamentin yhteydestä päivähoitomuodon valintaan ei kuitenkaan löytynyt. Lapsen temperamentin huomioon ottamisen tärkeyttä hoitomuodon valinnassa perustellaan lapsen temperamentin ja ympäristön yhteensopivuuden merkityksellä lapsen kehitykseen (mm. Beijers ym. 2013). Hyvä *goodness-of-fit*, eli ympäristön ja temperamentin yhteensopivuus, mahdollistaa lapsen tasapainoisen kasvun ja kehityksen, kun taas huono yhteensopivuus voi johtaa moniin erilaisiin kehityksellisiin haasteisiin (Thomas & Chess 1980).

Tässä tutkimuksessa pyritään vastaamaan kysymykseen: miten eri hoitomuodoissa olevat pienet lapset eroavat temperamenttipiirteiltään toisistaan? Tämän lisäksi halutaan selvittää, miten lapsen temperamentti ja hoitomuoto ovat yhteydessä siihen, miten lapsi viihtyy perhepäivähoidossa ja päiväkodissa. Tässä tutkimuksessa lapsen viihtyvyyden ajatellaan kuvaavan, miten hänen temperamenttinsa ja hoitomuotonsa sopivat yhteen. Tarkastelun kohteena on näin ollen se, toteutuuko lapselle tehdyssä hoitomuotoratkaisussa lapsen temperamentin ja hoitoympäristön hyvä yhteensopivuus. Tutkimus on osa Jyväskylän yliopiston, Tampereen yliopiston ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyössä toteuttamaa Tasa-arvon kysymykset lasten päivähoidon, esiopetuksen ja

hoidon tukien järjestelmässä (CHILDCARE) -tutkimushanketta. Tutkimushankkeen on rahoittanut Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvosto (SA293049).

2 TEMPERAMENTTI

2.1 Johdatus temperamenttiin

Kuvailtaessa ihmisiä, kuvataan usein heidän temperamenttiaan (Keltikangas-Järvinen 2004, 39). Henkilön saatetaan todeta olevan temperamenttinen, kun hän reagoi hyvin vahvasti ja nopeasti tilanteisiin. Tarkasteltaessa asiaa tarkemmin voidaan kuitenkin havaita, että jokaisella ihmisellä on temperamentti, joka koostuu temperamenttipiirteistä. Temperamenttipiirteitä voivat olla esimerkiksi erilaiset tavat reagoida asioihin tai ilmaista tunteita: lähestyen tai vältellen, pienesti tai suuresti, rauhallisesti tai räiskyvästi (esim. Rothbart & Gartstein 2008).

Temperamentin tarkka määritelmä vaihtelee temperamenttitutkijoiden kesken. Lähes kaikille määritelmille on kuitenkin yhteistä näkemys temperamentista ihmisellä varhain ilmenevinä tyypillisinä yksilöllisinä käyttäytymistyyleinä ja tapoina reagoida asioihin, eli piirteinä. (Else-Quest ym. 2006; Goldsmith ym. 1987; Goldsmith & Rieser-Danner 1986; Rothbart & Gartstein 2008.) Piirteiden (*trait*) (esim. Thomas, Chess, Birch, Hertzig & Korn 1963) sijaan osa tutkijoista puhuu ulottuvuuksista (*dimension*) (esim. Rothbart 1989). Kummallakin käsitteellä tarkoitetaan kuitenkin lähes samaa asiaa. Ulottuvuus-käsite kuvaa paremmin käsitystä jokaisesta piirteestä janaana, jolle yksilö voi asettua sen perusteella, kuinka vahvana kyseinen piirre hänellä ilmenee (Goldsmith & Gagne 2012). Tässä tutkimuksessa käytetään selvyden vuoksi ainoastaan piirre-käsitettä.

Temperamentilla on biologinen pohja, eli se on sekä synnynnäinen että suhteellisen pysyvä. Se ilmenee varhaislapsuudessa ja toimii pohjana ihmisen myöhemmälle persoonallisuudelle (Buss & Plomin 1984; Goldsmith & Campos 1982; Goldsmith & Rieser-Danner 1986; Rothbart 2012; Rothbart & Gartstein 2008; Saucier & Simonds 2006; Shiner 2006; Shiner ym. 2012). Temperamentin ja sen ilmenemisen nähdään kuitenkin kehittyvän ja muuttuvan sosialisoinnin sekä yksilön kypsymisen myötä (Goldsmith ym. 1987; Rothbart & Gartstein 2008; Saucier & Simonds 2006; Shiner 2006). Varhaisen ilmenemisen ja myöhemmän mahdollisen muuttumisen sekä persoonallisuuden alle peittymisen vuoksi varhaislapsuutta pidetään ajankohtana, jolloin temperamentti on helpoiten tulkittavissa (Goldsmith ym. 1987; Rothbart & Gartstein 2008).

Temperamentti on osa ihmisen persoonallisuutta. Persoonallisuus on temperamenttia laajempi kokonaisuus, joka pitää sisällään temperamenttipiirteiden sekä persoonallisuuspiirteiden lisäksi muun muassa yksilön asenteet, arvot ja käsitteet itsestä. (Saucier & Simonds 2006; Rothbart 2011; 2012.) Useat tutkijat esittävät, että lapsuuden temperamenttipiirteet ja aikuisuuden viisi suurta persoonallisuuspiirrettä (*The Big Five*) ovat samojen peruspiirteiden ilmentymiä eri ikävaiheissa (mm. Martin, Wisenbaker & Huttunen 1994; Shiner ym. 2012; Zuckerman 2012). Onkin esitetty (Saucier & Simonds 2006; Shiner 2006), että aikuisuuden persoonallisuutta ja lapsuuden temperamenttia tarkastellessa tulisi ottaa samalla huomioon niiden yhteys toisiinsa ja omat erityispiirteensä. On myös ehdotettu, että vain pikkulasten kohdalla puhuttaisiin varsinaisesti temperamentista, ja aikuisten kohdalla temperamenttipohjaisista persoonallisuuspiirteistä. (Keltinkangas-Järvinen 2004.)

Lasten temperamentin on todettu rakentuvan aikuisten persoonallisuuden tavoin hierarkkisesti eritasoisista piirteistä. Alemman tason piirteitä yhdistelemällä muodostuu korkeamman tason piirteitä. (Shiner 2006.) Esimerkiksi Rothbart (1989; 2012) on määrittänyt kolme korkeamman tason temperamenttiulottuvuutta (esim. negatiivinen affektisuus), jotka koostuvat jokainen useammasta

alemman tason temperamenttiulottuvuudesta (esim. kuinka nopeasti lapsi hiljenee vahvan ärsykkeen jälkeen tai kuinka suuri herkkyyys lapsella on ilmaista surua, ärtymystä, turhautumista ja pelkoa). Vastaavasti myöhemmin esiteltäviä Alexander Thomasin ja Stella Chessin (1977; 1980) kolmea temperamenttityyppiä (vaikea, helppo ja hitaasti lämpenevä) voitaneen pitää temperamentin hierarkkisen rakenteen korkeimman tason piirteinä.

2.2 Keskeiset temperamenttiteoriat

Keskeisinä lapsen temperamenttia tarkastelevina teorioina voidaan pitää Thomasin ja Chessin teorioiden lisäksi Arnold H. Bussin ja Robert Plominin, Hill H. Goldsmithin ja Joseph J. Camposin, Mary K. Rothbartin ja Douglas Derryberryn sekä Jeromy Kaganin teorioita (Goldsmith ym. 1987; Mervielde & De Pauw 2012; Rothbart & Gartstein 2008). Teoriat eroavat toisistaan sen perusteella, mitä ihmisen ominaisuuksia niissä määritellään temperamenttipiirteiksi. Toisin sanoen teorioissa on eroja siinä, kuinka paljon lapsen käytöksestä voidaan niiden mukaan selittää temperamentilla. (Goldsmith & Rieser-Danner 1986; Goldsmith ym. 1987; Saucier & Simonds 2006; Rothbart & Gartstein 2008.)

Eroja teorioiden välillä on myös siinä, mistä näkökulmasta temperamenttia tarkastellaan: itsesäätelyn ja kontrollin (esim. Kagan 1989) vai käyttäytymisen ilmaisullisesta näkökulmasta (esim. Goldsmith & Campos 1982). Tiukimpien määritelmien mukaan temperamenttiin kuuluvat vain tunteiden viriäminen ja niiden ilmaisu (esim. Goldsmith & Campos 1982), kun taas laajimmillaan temperamentin ajatellaan kattavan hyvinkin suuren joukon erilaisia käyttäytymis- ja reagoititapoja (esim. Thomas ym. 1963).

Thomas & Chess

Kaikki nykytemperamenttiteoriat pohjautuvat Thomasin ja Chessin yhdeksän temperamenttipiirteen ja kolmen temperamenttityypin teoriaan. Teoria pohjautuu heidän *New York Longitudinal Study* (NYLS) -tutkimukseensa, jossa seurattiin 136 newyorkilaista vauvaiästä aikuisuuteen saakka 1950-luvulta 1980-luvulle.

(Thomas ym. 1963; Thomas & Chess 1980.) Thomas ja Chess (1980) määrittävät temperamentin käyttäytymisen ja reagoinnin tyyli-uloittuvuudeksi eli ihmisen yksilölliseksi tavaksi tehdä asioita. Heidän mukaansa temperamentti vastaa kysymykseen *kuinka* ihminen käyttäytyy, kun puolestaan *mitä* -kysymykseen antavat vastauksen yksilön taidot ja kyvyt ja *miksi* -kysymykseen yksilön motivaatio. Esimerkiksi vauva, joka pyrkii potkimaan yllään roikkuvaa mobilea, voi osoittaa suurta motivaatiota. Tämän toiminnan temperamenttiulottuvuutena voidaan pitää energiamäärää, jota lapsi käyttää toimintaansa, yrityksen sinnikkyyttä ja tunneilmaisun voimakkuutta, joka syntyy, kun hän ei ylety mobileen. (Goldsmith ym. 1987.)

Thomas ja Chessin (1980) yhdeksän temperamenttipiirrettä on esitelty tarkemmin taulukossa 1. Näiden temperamenttipiirteiden perusteella Thomas ja Chess muodostivat kolme temperamenttityyppiä: helppo, hitaasti lämpenevä ja vaikea (Thomas ym. 1963). Temperamenttityypit perustuvat näkemykseen siitä, että lasten tavoissa käyttäytyä (temperamenttipiirteissä) on nähtävissä tekijöitä, joiden perusteella ne voidaan luokitella samaan käytökselliseen ryhmään (temperamenttityyppiin). Aina on kuitenkin olemassa yksilöitä, joiden käytös ei vastaa kaikilta osin oman ryhmänsä käytöstä. Temperamenttityyppien sisällä yksilöiden välillä voi olla eroja mitatun piirteen voimakkuudessa. (Thomas ym. 1963.)

TAULUKKO 1 Temperamenttipiirteet Thomasin ym. (1963) mukaan

Temperamenttipiirre	Selitys
Aktiivisuus <i>Activity</i>	Lapsen fyysisen aktiivisuuden taso korkea - kohtuullinen - matala Kuinka paljon lapsi on liikkeessä, unen ja hereillä olon määrä, syöminen, ympäristön tutkiminen, leikin laatu
Biologinen rytmisyys <i>Rhythmicity</i>	Säännöllinen - epäsäännöllinen - vaihteleva univalverytmi, nälkä, aktiivisuusjaksot, pottatoimet, ruoansulatus
Sopeutuminen <i>Adaptability</i>	Miten lapsi sopeutuu uusiin asioihin? Kuinka kauan sopeutuminen kestää? Sopeutuuko laisinkaan? Mukautuva - ei mukautuva - vaihteleva

TAULUKKO 1 Temperamenttipiirteet Thomasin ym. (1963) mukaan

Temperamenttipiirre	Selitys
	ruoka, äänet, äidin korvikkeet, paikat, lelut, hoitotoimenpiteet, kasvatusilanteet, nukkumatavat
Lähestyminen (/Välttely) <i>Approach</i> (/Withdrawal)	Miten lapsi reagoi/vastaa välittömään kontaktiin uuden ärsykkeen kanssa? Lähestyminen - välttely - vaihteleva
	ihmiset, lelut, tilanteet, ruuat, paikat
Responsiivisuuskynnys <i>Threshold (of responsiveness)</i>	Kuinka suuri kynnys lapsella on reagoida erilaisiin asioihin? matala - kohtalainen - korkea
	auditiiviset, visuaaliset ja tuntoärsykkeet, ruoka, märkyys, likaisuus, sosiaaliset tilanteet, syrjintä
Intensiivisyys <i>Intensity</i>	Reaktioiden voimakkuus intensiivinen - lievä - vaihteleva
	aistiärsykkeet, sisäiset olotilat, uudet ruuat, vaipanvaihto, pukeminen, kontrollin yritykset, kylpeminen, leikki, sosiaalinen kanssakäyminen
Mieliala (<i>Quality of mood</i>)	Mielialan laatu positiivinen - negatiivinen - vaihteleva
Häirittävyys <i>Distractibility</i>	Kuinka helposti lapsen huomio voidaan siirtää muualle eli lapsen keskittymistä häiritä? Häirittävässä - ei häirittävässä - vaihteleva
Keskittymiskyky/ sinnikkyys (<i>Attention span and Persistence</i>)	pitkäkestoinen - lyhytkestoinen -vaihteleva

Helpolle temperamentille tyypillisiä piirteitä ovat myönteiset hillityt tunneilmaisut, mukautuva aktiivisuustaso, helppo sopeutuminen muutoksiin sekä korkea ärsytyskynnys ja pettymyksen sietokyky. *Vaikealle* temperamentille tyypillisiä ovat puolestaan näiden vastakohdat: voimakkaat kielteiset tunneilmaisut, sopeutumisen haasteet, matala ärsytyskynnys, matala pettymyksen sietokyky ja uusien asioiden välttely. Lapsi, joka on temperamentiltaan *hitaasti lämpenevä*, suhtautuu

uusiin asioihin ja tilanteisiin aluksi kielteisesti, mutta toistojen myötä hitaasti hyväksyy ne. (Thomas & Chess 1977.)

Buss & Plomin

Thomasin ja Chessin jälkeen temperamenttiteoriansa julkaisi Buss ja Plomin (1984), jotka kiinnittivät huomiota temperamentin geneettiseen perustaan. He määrittelivät temperamentin perityiksi persoonallisuuden piirteiksi, jotka ilmevät elämän ensimmäisten kahden vuoden aikana ja ovat melko pysyviä sekä muuttumattomia. Näiden periytyvien temperamenttipiirteiden he olettivat olevan yhteisiä ihmisten ja muiden nisäkkäiden, erityisesti kädellisten, kesken. (Buss & Plomin 1984.)

Buss ja Plomin (1984) eivät kuitenkaan kieltäneet ympäristön mahdollista vaikutusta temperamentin muutoksiin. Heidän mukaansa temperamentti toimii myöhemmän persoonallisuuden pohjana. Tämän vuoksi he eivät sisällyttäneet teoriaansa piirteitä, jotka heidän mukaansa katoavat varhaislapsuuden jälkeen vaikuttamatta myöhempään persoonallisuuteen. (Buss & Plomin 1984.)

Alun perin Buss ja Plomin (1984) määrittelivät neljä temperamenttiulottuvuutta: emotionaalisuus (*emotionality*), aktiivisuus (*arousal*), seurallisuus (*sociality*) ja impulsiivisuus (*impulsivity*) (taulukko 2). Myöhemmin he jättivät impulsiivisuuden pois teoriastaan, sillä he eivät löytäneet sille riittävää perinnöllistä pohjaa, eikä sen havaittu esiintyvän systemaattisesti ja johdonmukaisesti vanhempien arvioissa lastensa temperamentista. Jäljelle jääneet kolme ulottuvuutta löytyvät kaikki myös Thomasin ja Chessin (1980) teoriasta, joskin niiden määritelmät eroavat jonkin verran toisistaan. Esimerkiksi emotionaalisuudella Buss ja Plomin (1984) kuvasivat sitä, kuinka herkästi ja voimakkaasti lapsi stressaantuu tai kiihtyy, joten sitä voitaneen pitää yhdistelmänä Thomasin ja Chessin (1980) negatiivista emotionaalisuutta/mielialaa, responsiivisuuskyynnystä ja intensiivisyyttä.

Goldsmith & Campos

Goldsmith ja Campos (1982) määrittivät temperamentin yksilöllisiksi eroiksi siinä, kuinka todennäköisesti yksilö kokee ja ilmaisee kahdeksaa perustunnetta (viha (*anger*), suru (*sadness*), pelko (*fear*), ilo (*joy*), mielihyvä (*pleasure*), inho (*disgust*), kiinnostuneisuus (*interest*) ja yllättyneisyys (*surprise*)) (taulukko 2). Temperamentti luo heidän mukaansa emotionaalisen pohjan myöhemmälle persoonallisuuden kehitykselle. Perustunteet säätelevät psykologisia prosesseja, sosiaalista toimintaa sekä vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa, kuten esimerkiksi lapsi–vanhempi vuorovaikutusta. Lisäksi ihmiset ilmaisevat ja käyttävät niitä luontaisesti osana kommunikointia ainutlaatuisin ilmein, äänensävyin sekä elein. (Goldsmith ym. 1987; Kagan 1989.) Emotionaalisen ulottuvuuden lisäksi Goldsmith on myöhemmin tutkinut lapsen motorista aktiivisuutta osana temperamenttia, sillä hänen mukaansa se saattaa osittain heijastaa sellaista tunteiden ilmaisua, jota ei ole jaoteltu minkään perustunteen alle (Goldsmith ym. 1987; Rothbart & Gartstein 2008).

Rothbart & Derryberry

Mary Rothbart ja Douglas Derryberry määrittivät temperamentin kohtalaisen vakaiksi, pysyviksi ja pääosin biologisen perustan omaaviksi yksilöllisiksi eroiksi yksilön reaktiivisuudessa (*reactivity*) ja itsesäätelyssä (*selfregulation*) (Rothbart 1989; 2011; 2012) (taulukko 2). Reaktiivisuudella tarkoitetaan Rothbartin (2011) mukaan sitä, kuinka herkästi yksilö reagoi ympäristönsä tapahtumiin tunnereaktioin, motorisesti tai tarkkaavaisuudellaan. Reaktiivisuudessa tarkastellaan reaktion viivettä, intensiteettiä, intensiteetin korkeinta tehoa ja palautumista reaktiosta.

Itsesäätelyllä puolestaan tarkoitetaan tässä määritelmässä prosesseja, joilla yksilö säätelee omaa reaktiivisuuttaan. Ne pitävät sisällään esimerkiksi taipumuksen lähestyä tai pyrkiä välttämään ärsykettä, taipumuksen suunnata huomio johonkin tai pois siitä, sekä yksilön kyvyn hallita omaa toimintaansa sekä tunteitaan. (Rothbart 2011.) Rothbart ja Derryberry määrittelevät temperamentin laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin kuin esimerkiksi Goldsmith tai Buss ja Plomin

(Goldsmith ym. 1987). Temperamentti ei ole Rothbartin ja Derryberryn määritelmässä ainoastaan käyttäytymistyyli, vaan se pitää sisällään myös motivaation, tarkkaavuuteen liittyvät prosessit sekä yksilön alttiuden reagoida tietyllä tavalla, kuten hymyllä tai naurulla, erilaisiin ärsykkeisiin. (Rothbart 1989.)

Rothbart (1989; 2012) puhuu piirteiden sijaan ulottuvuuksista. Hän määritteli kollegoidensa kanssa kolme pääulottuvuutta, jotka olivat positiivinen emotionaalisuus (*Surgency*), negatiivinen emotionaalisuus (*Negative affectivity*) sekä tahdonalainen itsesäätely (*Effortful control*). Temperamentin ilmeneminen ja piirteiden voimakkuus itsessään ovat ikäsidonnoisia pääulottuvuuksien pysyessä samoina läpi elämän. Esimerkiksi temperamenttiin sisältyvä tahdonalainen itsesäätely kehittyy hitaasti ja on nähtävissä lasten temperamentissa vasta muutaman vuoden iästä alkaen. (Rothbart 1989; 2012.)

Kagan

Jerome Kagan tarkasteli temperamenttia ainoastaan siitä näkökulmasta, miten lapsi reagoi uusiin tilanteisiin. Hän luokitteli lapset temperamentiltaan joko estyneiksi (*inhibited*) tai ei-estyneiksi (*uninhibited*) (taulukko 2). Estyneet lapset olivat ujoja, arkoja ja pelokkaita, kun taas ei-estyneet lapset olivat sosiaalisia, rohkeita ja pelottomia kohtaamissaan uusissa tilanteissa. (Kagan 1989.)

Kagan (1989) korosti lapsen estyneisyyttä nimenomaan uusissa tilanteissa. Kuitenkin tottuessaan tilanteeseen myös estynyt lapsi käyttäytyi kuin ei-estynyt, minkä vuoksi Kaganin mielestä merkityksellistä olikin lapsen välitön tapa reagoida kohdatessaan jotakin uutta. Kaganin (1989) mukaan vain 10–15 prosenttia lapsista käyttäytyy ”säännömukaisesti” eli osoittaa kaikissa kohtaamissaan uusissa tilanteissa samanlaista käytöstä.

Yhteenveto

Vaikka edellä kuvatut temperamenttiteoriat ja niiden sisältämät piirteet ovat hyvin samankaltaisia, piirteistä vain lapsen fyysisen aktiivisuuden taso ja tunnereaktio ovat niille kaikille yhteisiä. Lisäksi kaikki teoriat sisältävät ajatuksen siitä, että tapa, jolla ihminen suhtautuu ja reagoi uusiin tilanteisiin (lähestyminen tai

välttely), on yksi ihmisen temperamenttipiirteistä. (Goldsmith ym. 1987; Mer-vielde & De Pauw 2012.) Huomioitavaa on myös, että kaikissa myöhemmissä teorioissa on karsittu Thomasin ja Chessin (1980) piirteiden määrää (taulukko 2).

TAULUKKO 2 Keskeisimmät temperamenttiteoriat (Thomas & Chess 1977; 1980; Goldsmith & Campos 1982; Buss & Plomin 1984; Rothbart 1989; 2011; Ka-gan 1989)

Teoreeti- kot	Vuosi	Kriteerit piirteille/ulottuvuuksille	Piirteet/ulottuvuudet
Thomas & Chess	1963 1977 1980	Varhain ilmenevät käyttäytymistyy- lit	1 Aktiivisuus 2 Lähestyminen/Vetäytyminen 3 Sopeutuminen 4 Mieliala 5 Responsiivisuuskynnys 6 Intensiivisyys 7 Häirittävyys 8 Rytmisyys 9 Keskittymiskyky
Buss & Plomin	1975	Periytyvyys Ilmenevyys varhain	1 Emotionaalisuus - taipumus stressaantua tai kiihtyä herkästi ja voimak- kaasti - Tuska (<i>distress</i>), pelko, viha 2 Aktiivisuus - Tempo ja voimakkuus - Käytöksellinen, autonomi- nen & aivojen 3 Seurallisuus - Halu olla muiden kanssa - Tarve jakaa toiminta muiden kanssa ja saada palkitsevaa huomiota sosiaalisesta kans- sakäymisestä (4 Impulsiivisyys) =EAS-malli
Rothbart & Derry- berry	1981	Periytyvyys Yksilölliset erot reaktiivisuudessa ja itsesäätelyssä	1 Positiivinen emotionaalisuus 2 Negatiivinen emotionaalisuus 3 Tahdonalainen itsesäätely
Gold- smith & Campos	1982	Perustunteiden ilmaiseminen (viha, suru, pelko, ilo, mielihyvä, inho, kiinnostuneisuus ja yllättynei- syys) Tunneilmaisut sosiaalisen toiminnan pohjana	
Kagan	1989	Negatiivisten tunteiden ilmaisu Välitön tapa reagoida uusiin asioihin	Estyisyys Ei-estyisyys

Thomasin ja Chessin yhdeksän piirteen temperamenttirakennetta on testattu 80-luvulta lähtien useissa tutkimuksissa (ks. katsaus Martin ym. 1994; Presley & Martin 1994). Vain osan näistä yhdeksästä piirteestä on todettu olevan riittävän luotettavia käytettäväksi lapsen temperamentin mittaamisessa. Esimerkiksi useiden eri tutkimusten käyttämiä piirteitä tutkittaessa faktorianalyysillä on ehdotettu seitsemän temperamenttipiirteen teoriaa (Martin ym. 1994). Uusimmat pienen lapsen temperamenttiteoriat sisältävät puolestaan tyypillisesti vain kuusi piirrettä: (1) positiivinen emotionaalisuus/mielihyvä, (2) pelko/välttely, (3) ärsyyntyvyys/viha/turhautuminen, (4) epämukavuus (*discomfort*), (5) tarkkaavaisuus/kärsivällisyys ja (6) fyysisen aktiivisuuden taso (Shiner 2006).

Tässä tutkimuksessa käytetyn temperamenttimittarin tekijöiden Roy P. Martinin ja Charles Halvesin määritelmään temperamentista on vahvasti vaikuttanut Mary Rothbartin näkemys temperamentista (Martin 2014). Heidän määritelmässään temperamentilla viitataan biologisen perustan omaaviin yksilöllisiin eroihin käyttäytymisessä. Nämä erot liittyvät yksilön reaktiivisuuteen ympäristöön kohtaan ja yksilön kykyyn säädellä itse näitä reagoitivasteita. Lisäksi heidän mukaansa temperamentti pitää sisällään sellaisen käyttäytymisen, joka sisältyy persoonallisuuspiirteisiin, mutta joka voidaan havaita jo hyvin nuorena lapsessa sekä kehittyneimmässä nisäkkäissä. (Martin 2014.) Tässä tutkimuksessa käsitellään yhdeksää temperamenttipiirrettä, jotka ovat aktiivisuus, pelokkuus/turvattomuus, seurallisuus, negatiivinen emotionaalisuus, positiivinen emotionaalisuus, lujatahtoisuus, pidättyväisyys, toisten huomioiminen ja älykyys. Näitä piirteitä ja niiden mittaamista tarkastellaan tarkemmin luvussa 6.3.1.

2.3 Temperamentti ja sukupuoli

Sukupuolten välillä on osassa tutkimuksia havaittu olevan systemaattisia eroja joidenkin temperamenttipiirteiden osalta. Näiden erojen on havaittu vaihtelevan myös lapsen iän perusteella. (esim. Kusanagi, Nakano & Kondo-Ikemura 2014; Martin, Wisenbaker, Baker & Huttunen 1997.) Joskin Nicole M. Else-Quest (2012,

492) toteaa kattavassa lapset ja nuoret huomioivassa meta-analyysissaan, että havaitut erot sukupuolten välillä ovat hyvin pieniä: temperamenttierot ovatkin suurempia sukupuolten sisällä kuin niiden välillä.

Alle yksivuotiailla lapsilla sukupuolen mukaan ilmeneviä eroja on löydetty aktiivisuuden tasossa sekä pelokkuudessa tai käytöksellisessä pidättyväisyydessä. Tyttöillä on varhaislapsuudessa enemmän itsesäätelykykyjä, ja he ovat temperamentiltaan pelokkaampia kuin pojat. (Else-Quest ym. 2006; Rothbart & Gartstein 2008.) Puolivuotiaat tytöt ovat poikia arempia kohtaamaan uusia tilanteita (Martin ym. 1997), ja kymmenen kuukauden iässä tytöt ahdistuvat poikia herkemmin kohtaamistaan rajoituksista (Kusanagi ym. 2014).

Alle yksivuotiaat pojat ovat puolestaan temperamentiltaan aktiivisempia kuin tytöt (Else-Quest ym. 2006; Rothbart & Gartstein 2008), kuitenkin Martin ym. (1997) eivät löytäneet kyseistä eroa tutkimuksessaan puolivuotiaiden lasten kohdalla, vaan ero aktiivisudessa eri sukupuolten välillä näkyi vasta viisivuotiaiden lasten kohdalla. Lisäksi viisivuotiaat pojat lähestyvät uusia tilanteita innokkaammin kuin saman ikäiset tytöt, mutta he sopeutuvat tyttöjä heikommin uusiin tilanteisiin. Tytöt ovat puolestaan poikia herkempiä ilmaisemaan kokeensa epämukavuutta. (Martin ym. 1997; Rothbart & Gartstein 2008.)

Else-Questin (2012) meta-analyysissa havaittiin, että tutkimuksissa on löydetty samankaltaisia eroja aktiivisuus-piirteessä sukupuolten välillä. Pojat olivat hieman aktiivisempia ja impulsiivisempia sekä osallistuivat todennäköisemmin korkeamman intensiteetin aktiviteetteihin kuin tytöt. Tarkasteltujen tutkimusten tulosten välillä vaihtelua oli kuitenkin erojen suuruudessa. Vastaavasti tytöt olivat jonkin verran poikia tarkkaavaisempia, ja heillä oli vahvempi itsesäätelykyky, joskin pojilla esiintyi tyttöjä useammin kumpaakin piirteiden ääripäistä. (Else-Quest 2012, 482–483.)

Temperamentin sukupuolieroja pienten lasten kohdalla voivat selittää esimerkiksi todelliset synnynnäiset erot sukupuolten välillä, sosialisatio ja sukupuoliroolien oppiminen tai temperamenttia arvioineen vanhemman sukupuolistereotyytiat (Bayly & Gartstein 2013; Else-Quest 2012, 486–489; Martin ym. 1997,

344). Komsu ym. (2008) eivät puolestaan löytäneet lapsen sukupuolen vaikuttavan siihen, miten vanhemmat arvioivat lapsensa temperamenttia.

Else-Questin (2012, 485) mukaan myös temperamentin mittausten menetelmällä on merkitystä sukupuolierojen havaitsemisessa. Esimerkiksi havaittujen erojen on todettu vaihtelevan sen perusteella, kuka arvioi lapsen temperamenttia: lapsen vanhempi vai opettaja. Arvioijien välisiin eroihin voivat osaltaan vaikuttaa konteksti, jossa arvio tehdään, ja millaiseen lapseen arvioija vertaa arvioimaansa lasta. Näin ollen tutkimus voi tuottaa eroa, joiden todenperäisyyttä on vaikea arvioida.

2.4 Pienen lapsen temperamentin mittaaminen

Pienen lapsen temperamenttia voidaan mitata lapsen hoitajan täyttämällä temperamenttimittarilla (esim. katsaus Gartstein ym. 2012), ja se lieneekin käytetyin menetelmä arvioida pienen lapsen temperamenttia (mm. Beijers ym. 2013; Crockenberg & Leerkes 2005; Karreman ym. 2010; Rothbart 1981; Saucier & Simonds 2006; Thomas ym. 1963). Lapsen hoitajan täyttämän mittarin sijaan voidaan jo 4–5-vuoden iästä lähtien käyttää myös lapsen omaa arviota temperamentistaan (Saucier & Simonds 2006).

Muita temperamenttitutkimuksen menetelmiä ovat muun muassa lapsen käytöksen havainnointi tutkittavan lapsen kotona tai laboratorio-olosuhteissa (esim. Parade & Leerkes 2008; Seifer, Sameroff, Barrett & Krafchuk 1994). Havainnoinnin apuna on käytetty myös toiminnan videointia (Crockenberg & Leerkes 2005). Nykyteknologian mahdollistamaa lapsen fysiologisten reaktioiden, kuten kortisolitason tai sydämen sykkeen mittaamista, on myös hyödynnetty temperamenttitutkimuksissa. Kortisolia mittaamalla voidaan tarkastella lapsen stressitasoa: eri temperamentin omaavat lapset stressaantuvat eritasoisesti samoissa tilanteissa. (Calkins & Swingler 2012.) Lisäksi fysiologisten mittausten avulla voidaan esimerkiksi tutkia tarkemmin temperamenttipiirteiden biologista perustaa (Rothbart & Gartstein 2008).

Pienten lasten temperamentin arviointiin tarkoitettuja kyselymittareita on luotu useita, ja niitä on kehitetty jopa kuukauden ikäisten vauvojen temperamentin mittaamiseen (ks. Gartstein ym. 2012). Pienten lasten temperamenttimittareista tunnetuimpia lienevät 1–3-vuotiaiden temperamentin mittaamiseen suunniteltu *Toddler Temperament Scale* (TTS) (Fullard, McDevitt & Carey 1984) sekä Rothbartin alle vuoden ikäisten lasten temperamentin mittaamiseen luoma *Infant Behaviour Questionnaire* (IBQ) ja siitä edelleen kehitetty *Revised Infant Behaviour Questionnaire* (IBQ-R) (Rothbart 1981). Yhtenä temperamenttitutkimuksen haasteena voidaan pitää vaihtelevaa tutkimusmittareiden käyttöä. Mitattaessa temperamenttia eri mittareilla vaikeutuu samalla tutkimustulosten vertaaminen toisiinsa. (Saucier & Simonds 2006, 119.)

Tässä tutkimuksessa temperamenttimittarina hyödynnetään Roy P. Martinin ja Charles Halversonin (2015) kehittämää *The Survey of Individual Differences of Children and Adolescents* (SIDCA) -mittaria, joka esitellään tarkemmin luvussa 6.3.1. SIDCA-mittarin taustalla on Halversonin työtovereineen (2003) kehittämä *The Inventory of Children's Individual Difference* (ICID) -mittari. Lapsen temperamenttia tässä tutkimuksessa arvioi lapsen äiti, joka lieneekin lapsen hoitajista yleisin temperamenttilomakkeen täyttävä (Beijers ym. 2013; Presley & Martin 1994, 420–421; Matheny, Wilson & Thoben 1987).

Äidin vauvastaan eri aikoina tekemien temperamenttihavaintojen on todettu olevan samankaltaisia keskenään, kun taas ulkopuolisen havainnoijan eri aikoina tekemien havaintojen on todettu vaihtelevan (St. James-Roberts & Wolke 1986). On myös tutkimuksia, joissa temperamenttia on arvioinut isä (Komsu ym. 2008) tai kummatkin vanhemmat (Karreman ym. 2010; Presley & Martin 1994, 418–419). Äidin ja isän lapsestaan tekemien temperamenttiarvioiden on todettu olevan yhdenmukaisia lähes kaikkien mitattujen temperamenttipiirteiden osalta. Tämän perusteella tulosten kannalta ei olisi suurta merkitystä sillä, onko temperamentin arvioijana lapsen äiti vai isä. (Bayly & Gartstein 2013; Karreman ym. 2010; Komsu ym. 2008.)

Pikemminkin arvioon lapsen temperamentista ovat yhteydessä vanhemman muut ominaisuudet, kuten hänen temperamenttinsa, persoonallisuutensa tai mielenhyvinvointinsa. Esimerkiksi temperamentiltaan negatiivisesti emotionaaliset äidit arvioivat lapsensa pelokkaammiksi (Gartstein & Marmion 2008) tai vastaavasti negatiivisesti emotionaaliseksi (Kusanagi ym. 2014). Ulospäinsuuntautuneet ja seuralliset (ekstrovertit) äidit arvioivat lapsensa puolestaan temperamentiltaan positiivisesti emotionaaliseksi (Bayly & Gartstein 2013). Äidit, jotka ovat persoonallisuudeltaan sopeutuvaisia perfektionisteja, ovat taipuvaisia arvioimaan lapsensa temperamentin helpommaksi (Macedo ym. 2011).

Äidin masentuneisuuden ja esimerkiksi parisuhdestressin on havaittu olevan yhteydessä äidin arvioon lapsensa temperamentista. Psykkisesti kuormittuneemmat äidit arvioivat lapsensa usein herkemmin temperamentiltaan haastavaksi kuin vähemmän kuormittuneet äidit. (Bayly & Gartstein 2013; Donovan, Leavitt & Walsh 1998; Macedo ym. 2011; McGrath, Records & Rice 2008; Mäntymaa ym. 2006.) Stephanie Parade ja Esther Leerkes (2008) arvelevat, että psyykkisesti kuormittuneemmat äidit saattavat esimerkiksi keskittyä enemmän omiin tunteisiinsa kuin vuorovaikutukseen pienen lapsensa kanssa, tai voivat kokea lapsensa itkun lisäävän pahaa oloaan, ja siksi he arvioisivat lapsensa vaikeaksi temperamentiltaan.

3 PIENEN LAPSEN PÄIVÄHOITOMUODOT

Päivähoito-käsitettä käytetään usein synonyymina varhaiskasvatukselle (Varhaiskasvatuslaki 36/1973). Tässä tutkimuksessa käytetään tyypillisestä tavasta poiketen päivähoito-käsitettä kuvaamaan kaikkia niitä ympäristöjä, joissa lapsi viettää arkipäivänsä, ei ainoastaan ulkopuolisen tahon järjestämää toimintaa. Päivähoito-käsitteen käyttäminen varhaiskasvatuksen sijaan on perusteltua, sillä tutkimuksessa päivähoitomuotoa tarkastellaan neljästä näkökulmasta: vanhemman hoidon, muun kodinomaisen hoidon, perhepäivähoidon ja päiväkodin. Päivähoito-käsitettä käytetään huolimatta siitä, onko kyse osa- vai kokopäivähoidosta. Tässä tutkimuksessa ei olla myöskään kiinnostuneita vuorohoidon ja päivähoiton eroista, minkä vuoksi tutkimuksessa käytetään ainoastaan käsitettä päivähoito, joka kuitenkin pitää sisällään myös vuorohoidon.

3.1 Varhaiskasvatuspalvelut

Varhaiskasvatuspalvelut muodostavat yhdessä hoivapalveluiden kanssa suomalaisen päivähoitojärjestelmän. Suomalainen varhaiskasvatus on muovautunut vuosien saatossa perheiden sosiaalipalvelusta lapsen oikeudeksi osallistua opetukselliseen ja kasvatukselliseen varhaiskasvatukseen. 2000-lukua voidaan pitää varhaiskasvatuksen osalta suurien uudistusten aikakautena. (Eerola-Pennanen, Vuorisalo & Raittila 2017; Karila 2016.) Vuonna 2013 varhaiskasvatus siirrettiin

hallinnollisesti sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön (Valtioneuvoston viestintäosasto 2013, 55). Tätä muutosta seurasi myös Päivähoitolain nimen muuttaminen Varhaiskasvatuslaiksi vuonna 2015. Viimeistään nämä muutokset osoittivat yhteiskunnassa tapahtuneen muutoksen: päiväkotia ei ole vain paikka, jonne lapset viedään säilöön vanhempien työpäivän ajaksi, vaan varhaiskasvatusvuosien tunnustetaan olevan arvokas vaihe lapsen elinikäisen oppimisen polulla (Eerola-Pennanen ym. 2017; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016). Suomalainen varhaiskasvatus on pedagogisesti painottunut kokonaisuus, niin sanottu *educare*-malli, jossa yhdistyvät lapsen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatus, opetus (*education*) ja hoito (*care*) (Karila 2016; Varhaiskasvatuslaki 36/1973; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016).

Varhaiskasvatusta säädellään Varhaiskasvatuslailla (36/1973) ja Asetuksella lasten päivähoidosta (239/1973), ja sen toteuttamisesta määrätään valtakunnallisissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016). Nämä velvoittavat ja määräävät asiakirjat asettavat rajat päiväkotien toiminnalle, ja niiden tavoitteena on taata turvallinen ja laadukas varhaiskasvatus (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016). Vaikka tässä tutkimuksessa ei keskitytä varhaiskasvatuksen laatuun, on tärkeää ymmärtää, että se koostuu monesta eri palasesta (esim. Hujala ym. 1999; Tauriainen 2000). Se on myös yhteydessä siihen, kuinka hyvin lapsi voi ja viihtyy päiväkodissa (esim. Broekhuizen, van Aken, Dubas, Leseman 2018; Legendre 2003), sekä vanhemman tekemään päivähoitomuotovalintaan (Peyton, Jacobs, O'Brien & Roy 2001).

Suomessa vastuu lasten hoidon ja kasvatuksen tarpeiden mukaisen varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja valvomisesta on kunnilla (Asetus lasten päivähoidosta 11 § 1034/2012; Varhaiskasvatuslaki 4 § 909/2012). Lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen päättävät kuitenkin hänen vanhempansa tai muut huoltajat (Varhaiskasvatuslaki 11a § 108/2016). Suomalaisen lastenhoitopolitiikan voidaan ajatella tarjoavan vanhemmille mahdollisuuden valintaan (Repo 2016). Perheiden ulottuvilla olevat varhaiskasvatuspalvelut kuitenkin vaihtelevat kuntien välillä (Karila 2016).

Opetus- ja kulttuuriministeriön [OKM] verkkosivujen (2017) mukaan varhaiskasvatus voi olla kunnan tai yksityisen palvelun tuottajan järjestämää. Se voi olla päiväkotitoimintaa, perhepäivähoitoa tai muuta varhaiskasvatusta, kuten kerho- ja leikkitoimintaa, jota järjestävät kuntien ohella järjestöt ja seurakunnat. Kunnan järjestämä varhaiskasvatus on maksullista. Maksun suuruus määräytyy perheen tulojen ja koon sekä lapsen varhaiskasvatusajan mukaan. (OKM 2017.)

Varhaiskasvatuslain (11a § 108/2016) mukaan jokaisella lapsella on oikeus vähintään 20 tuntiin varhaiskasvatusta viikossa. Tämä oikeus alkaa ”sen ajan päätyttyä, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslaissa tarkoitettua äitiys- ja vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa”. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen voidaan laskea alkavan näin ollen noin 9–10 kuukauden (n. 326 päivän) iässä (ks. Sairausvakuutuslaki 10 § 1224/2004).

Suomessa lasten on todettu osallistuvan varhaiskasvatukseen huomattavasti vähemmän kuin muissa OECD:n vertailumaissa. Ero on suuri verrattaessa muihin Pohjoismaihin. (OECD 2017, 260.) Suomessa vuonna 2016 alle 1-vuotiaista lapsista vain 0,7 % osallistui varhaiskasvatukseen, yksivuotiaista 28 % ja kaksivuotiaista lapsista 54 % (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017). Norjassa ja Tanskassa puolestaan noin 90 % kaksivuotiaista osallistui vuonna 2015 varhaiskasvatukseen, Ruotsissa noin 65 % ja Islannissa noin 95 % (OECD 2017, 260). Terveiden ja hyvinvointilaitoksen (2017) vuoden 2016 selvityksen mukaan päiväkotihoidon osuus on viimeisen kymmenen vuoden aikana lisääntynyt ja perhepäivähoidon osuus puolestaan pienentynyt.

3.1.1 Päiväkoti pienen lapsen kasvuympäristönä

Suomessa vuoden 2016 lopussa 52 % kaikista varhaiskasvatusikäisistä lapsista (1–6-vuotiaat) oli päiväkodissa. Kaikista varhaiskasvatukseen osallistuvista lapsista päiväkodeissa oli 76 %. Päiväkoti on siis suosituin varhaiskasvatuspalvelu Suomessa. Kuten jo edellä kuvattiin, kaiken varhaiskasvatuksen tavoin, päiväkotien toimintaa säädellään lailla ja asetuksilla, sekä siitä määrätään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016). Varhaiskasvatuslaissa (36/1973) säädetään

muun muassa päiväkodin lapsiryhmien koosta ja muista vaatimuksista, kuten turvallisesta ja terveellisestä varhaiskasvatusympäristöstä. Asetuksessa lasten päivähoidosta (239/1973) puolestaan säädetään muun muassa lapsiryhmien lapsi–aikuisen -suhdeluvusta ja työntekijöiden kelpoisuusvaatimuksista.

Päiväkodissa joka kolmannella työntekijällä tulee olla lastentarhanopettajan kelpoisuus ja muilla työntekijöillä lähihoitajan koulutus (Asetus lasten päivähoidosta 6 § 806/1992). Alle kolmevuotiaat lapset voivat olla päivähoidossa, päiväkodista ja lapsiryhmästä riippuen, hyvinkin erikokoisissa lapsiryhmissä. Varhaiskasvatuslain (5 § 108/2016) mukaan ”päiväkodin yhdessä ryhmässä saa olla yhtä aikaa läsnä enintään kolmea hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa henkilöä vastaava määrä lapsia”. Asetuksessa lasten päivähoidosta (6 § 1282/2015) määriteltujen lapsi-aikuisen suhdelukujen perusteella tämä tarkoittaa sitä, että alle kolmevuotiaita saa yhdessä lapsiryhmässä olla yhtä aikaa läsnä 12. Asetuksen perusteella kolmevuotiaiden kohdalla suhdeluku on puolet suurempi kuin alle kolmevuotiaiden kohdalla, ja lapsen osapäiväisyys (alle 20h hoitoa viikossa) kasvattaa suhdelukua entisestään. Koska asetus mahdollistaa eri-ikäisten ryhmien muodostamisen sekä toimimisen päivän aikana erikokoisissa ryhmissä, voi alle kolmevuotias lapsi olla yli 12 lapsen päiväkotiryhmässä (OKM 2015).

Reli Iluzin, Esther Adi-Japhan ja Pnina S. Kleinin (2016) tutkimuksen perusteella sopiva suhdeluku 6–15 kuukauden ikäiselle lapselle olisi 2–4 lasta yhtä kasvattajaa kohden ja kaksivuotiaalle lapselle 3–6. Näiden rajojen alimmat luvut ovat yhteydessä lasten runsaisiin myönteisiin leikkikokemuksiin, kun taas rajojen korkeimmat luvut ovat yhteydessä useampiin lasten välisiin pääosin myönteisiin vuorovaikutussuhteisiin. Matala suhdeluku tukee siis lasten myönteisiä leikkikokemuksia päivähoidossa (Iluz ym. 2016). Vastaavasti matala suhdeluku eli aikuisten helpompi tavoitettavuus on yhteydessä lapsen parempaan viihtymiseen ja hyvinvointiin päiväkodissa (de Schipper ym. 2004a).

Päiväkoti voi olla osalle lapsista stressaava ympäristö. Lasten stressihormonitason on havaittu nousevan korkeaksi erityisesti heikkolaatuisessa päivähoidossa eli esimerkiksi päivähoidossa, jossa on suuret ryhmäkoot, lapsiryhmän

laaja ikäjakauma ja pienet tilat (Legendre 2003) tai jossa kasvattajat ovat vähemmän sensitiivisiä (Groeneveld, Vermeer, van IJzendoorn & Linting 2010). Stressaavaa lapselle on myös, jos lapsiryhmässä työskentelee yli neljä kasvattajaa (Legendre 2003). Legendre (2003, 545) arvelee tämän johtuvan, siitä että lapsen on vaikeampi luoda turvallisia ihmissuhteita, jos aikuisia on useita. Stressitason nousu yli raja-arvojen ja pysyminen siellä turhan pitkään päivän aikana voi johtaa haasteisiin lapsen kehityksessä. (Dettling ym. 2000; Groeneveld ym. 2010.) Lapsen päivähoitossa viettämän runsaan ajan on todettu olevan yhteydessä lapsen käytösongelmiin (esim. Beijers ym. 2013; Crockenberg & Leerkes 2005). Joskin lapsilla, jotka viettivät runsaasti aikaa korkealaatuisessa päivähoitossa, ei ilmene sen enempää ongelmakäyttäytymistä kuin muilla lapsilla (Zachrisson, Dearing, Lekhal & Toppelberg 2013).

Suomalaisten lasten omasta näkökulmasta päiväkotiki on mukava paikka, jossa mielekkäintä on leikkiminen ja liikkuminen sekä toiset lapset (Alasuutari & Karila 2014; Kyrönlampi-Kylmänen & Määttä 2012; Roos 2016). Päiväkodin ja kodin erot kasvu ympäristöinä näkyvät lasten kertomusten perusteella eroina säännöissä ja toimintakäytännöissä. (Alasuutari & Karila 2014.) Päiväkotiarjelle on tyypillistä erilaiset aikuisten asettamat säännöt ja niistä muodostuneet käytännöt, joiden mukaan lasten odotetaan toimivan. Kaikkien tiedossa olevat käytännöt ovat edellytys arjen sujumiselle lapsiryhmässä. Lapset sopeutuvatkin usein näihin käytänteisiin, mutta joskus myös vastustavat niitä. (Puroila & Estola 2012.)

3.1.2 Perhepäivähoito pienen lapsen kasvu ympäristönä

Perhepäivähoitoa järjestetään yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa hoitopaikassa (Varhaiskasvatuslaki 1 § 580/2015), ja sitä säädellään päiväkodin tavoin varhaiskasvatuslailla ja päivähoitoasetuksella. Lapsiryhmän koko on pienempi perhepäivähoidossa kuin päiväkodissa. Perhepäivähoidossa voi olla samanlaisesti läsnä enintään neljä varhaiskasvatusikäistä lasta ja yksi esiopetusta saava lapsi. Päivähoitoasetuksen perusteella perhepäiväkodissa kaksi hoitajaa voi hoi-

taa kahdeksaa lasta ja perustellusti kolme hoitajaa kahtatoista lasta. (Asetus lasten päivähoidosta 8 § 490/1990.) Pieni lapsiryhmäkoko voi mahdollistaa lasten yksilöllisemmän huomioon, sillä suurten lapsiryhmien on todettu olevan yhteydessä muun muassa kasvattajan heikompaan sensitiivisyyteen (Forry ym. 2013, 900).

Yksin toimivalle perhepäivähoitajille ei ole päivähoitoasetuksessa asetettu pätevyysvaatimuksia. Jos perhepäivähoitajia on useita ja lapsia hoidossa enemmän kuin neljä, tulee yhdellä perhepäivähoitajista olla vähintään lähihoitajan koulutus (Asetus lasten päivähoidosta 8 § 490/1990). Kunnat saattavat lisäksi edellyttää perhepäivähoitajilta perhepäivähoitajan ammattitutkintoa tai muuta soveltuvaa koulutusta. Näin ollen päiväkodin henkilökunnalla saattaa olla perhepäivähoitajia korkeampi koulutus.

Kasvattajan hyvät pedagogiset taidot ja lapsikeskeinen (*child-centered*) ajattelutapa ovat yhteydessä muun muassa lapsen hyviin akateemisiin taitoihin ja hyvinvointiin (Forry ym. 2013, 900). Lisäksi korkeampi koulutus on yhdistetty tutkimuksissa kasvattajan sensitiivisempään ja sitoutuneempaan vuorovaikutukseen lasten kanssa, mikä näkyy esimerkiksi reagoinnissa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin ja tunneilmaisuihin (Kalliala 2011, 249–250; Suhonen 2009, 100–102).

Perhepäivähoitoa kuvataan usein kodinomaiseksi hoitomuodoksi, ja sillä nähdään olevan runsaasti hyviä puolia (Parrila 2002). Tästä huolimatta perhepäivähoitoon osallistuvien lasten määrä kaikista varhaiskasvatukseen osallistuneista lapsista on laskenut viime vuosien aikana vuosittain. Vuonna 2016 perhepäivähoidossa oli 10 % kaikista varhaiskasvatukseen osallistuneista lapsista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Sekä perhepäivähoidossa että päiväkodissa olevat suomalaiset lapset arvioivat viihtyvänsä hoidossa hyvin, joskin perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyvät hoidossa hieman paremmin (Pihlainen, Reunamo & Kärnä 2017). Alankomaissa lasten on todettu viihtyvän paremmin perhepäivähoidon tyyppisessä hoidossa (*home-based childcare*) kuin päiväkodissa (*center-based childcare*). Lisäksi

kasvattajien on todettu olevan perhepäivähoidon tyyppisessä hoidossa sensitiivisempiä lapsia kohtaan, hoitopaikassa olevan vähemmän melua ja lasten voivan kokonaisvaltaisesti paremmin kuin päiväkodissa. (Groeneveld ym. 2010, 509.)

Puolestaan Alankoimassa toteutetussa tutkimuksessa on havaittu perhepäivähoidossa olevien matalasti koulutettujen äitien poikien ja muiden lasten välillä: perhepäivähoidossa olevilla matalasti koulutettujen äitien pojilla kehitykselliset tulokset olivat heikompia kuin koti- tai päiväkotihoidossa olevilla lapsilla (Datta Gupta & Simonsen 2010).

3.2 Kotihoito

Pientä lasta voidaan päiväkodin tai perhepäivähoidon sijaan hoitaa myös esimerkiksi vanhempien, isovanhempien tai palkatun hoitajan toimesta lapsen tai hoitajan kotona. Suomessa perheiden on mahdollista saada erilaisia kuukausittain maksettavia lakisääteisiä lastenhoidon tukia, joilla tuetaan alle kouluikäisen ja koulunkäyntinsä aloittavan lapsen päivähoiton järjestämistä. Tukimuotoja ovat kotihoidon tuki, yksityinen hoidon tuki ja osittainen hoitoraha. Hietamäen ym. (2017) mukaan näistä rahallisista tuista on tullut väline ohjata vanhempia muihin kuin kunnallisten palvelujen käyttöön ja/tai hoitamaan lapsiaan kotona.

Perheiden on mahdollista saada kotihoidon tukea Kansaneläkelaitoksen (Kela) maksamana, kun perheen alle kolmevuotias lapsi ei ole kunnan järjestämässä päivähoidossa. Lisäksi myös muista sisaruksista voi tällöin saada kotihoidon tukea. Kotihoidon tuen saaminen päättyy, kun perheen nuorin lapsi täyttää kolme vuotta tai aloittaa kunnallisen päivähoiton. (Miettunen 2008; Kela 2017.) Kotihoidon tuen määrä vaihtelee kunnittain, sillä osa kunnista maksaa kotihoidon tuen kuntalisää. CHILDCARE-hankkeen kyselyn kymmenestä yhteistyökunnasta lasten kotihoidon tuen kuntalisä oli käytössä neljässä kunnassa. (Hietamäki ym. 2017.) Vuonna 2016 kotihoidontukea maksettiin 46 prosentille 9kk-2-vuotiaista lapsista (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Jos perheen lasten hoitomuotona on palkattu hoitaja tai yksityinen päivähoidon tuottaja, voi perhe saada lakisääteistä Kelan maksamaa yksityisen hoidon tukea. Tämänkin tuen määrässä on vaihtelua kunnittain, sillä kunnat voivat tukea yksityisten palvelujen käyttöä paikallisesti maksettavilla tuilla. (Hietamäki ym. 2017). Kuntien tarjoama yksityisen hoidon tuki voi olla yksityisen hoidon tuen kuntalisä tai palveluseteli. CHILDCARE-hankkeen tutkimuskunnista kuudessa oli käytössä yksityisen hoidon tuen kuntalisä ja seitsemässä palveluseteli. Osassa näistä kunnista käytössä olivat molemmat tukimuodot. (Hietamäki ym. 2017.)

Alankomaissa tehdyssä tutkimuksessa kolmevuotiailla lapsilla, jotka olivat enemmän hoidossa kodin ulkopuolella, ilmeni enemmän ulospäinsuuntautuvia käytöksellisiä haasteita kuin kotihoidossa olevilla lapsilla. Vastaavaa ei kuitenkaan löytynyt vanhempien lasten kohdalla. (Van Beijsterveldt, Hudziak & Boomsma 2005.) Kaikissa tutkimuksissa ei ole havaittu päivähoiton ja kotihoidon välillä eroa lapsen kehityksellisissä tuloksissa. Esimerkiksi Nabanita Datta Guptan ja Marianne Simonsenin (2010) mukaan kolmevuotiaana päivähoiton aloittaneilla lapsilla ja kotihoidossa olleilla lapsilla ei ole eroja tarkasteltaessa heidän kehityksellisiä tuloksia.

3.3 Hoitomuodon valinta pienelle lapselle

Vanhemman tekemään hoitomuodon valintaan voivat vaikuttaa monet tekijät: vanhemman omat käsitykset lapsen hyvästä kasvusta ja erilaisista hoitomuodoista, perheen sosioekonominen tausta, hoidon sijainti, lasten erityiset tarpeet, muut perheeseen liittyvät tekijät sekä vanhemman ideologiat. Osallistuminen kodinulkopuoliseen varhaiskasvatukseen voidaan nähdä investointina tulevaisuuteen ja lapsen elämänlaatua tukevana tekijänä, mutta myös vanhempien mahdollisuutena ylläpitää talouttaan ja osallistua yhteiskuntaelämään (Karila 2016). Esimerkiksi suomalaiset vanhemmat pitävät varhaiskasvatusta tärkeänä

palveluna, joka mahdollistaa vanhempien työssäkäynnin tai opiskelun sekä lapsen hyvinvoinnin (Alila & Eskelinen 2014). On kuitenkin muistettava, ettei lapsen varsinainen hoitomuoto ole aina vanhemman ensisijainen valinta (mm. Riley & Glass 2002).

Näkemyksessä siitä, tulisiko pienen lapsen osallistua varhaiskasvatukseen vai ei, ilmenee Suomessa ja muissa länsimaissa yhä vaihtelua (Karila 2016). Karilan (2016) mukaan vaihtelun taustalla voivat olla niin yhteiskunnallis-kulttuuriset kuin myös lapsen kehitykseen liittyvät ajattelutavat. Yhtäältä varhaiskasvatukseen osallistuminen tarjoaa lapselle hyvän pohjan myöhemmälle elämälle, ja toisaalta pienen lapsen kehityksen kannalta tärkeäksi tekijäksi usein nostetaan vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde (Repo 2016, 70).

Hoitomuodon valintaan voivat vaikuttaa vanhemman käsitykset erilaisista hoitomuodoista ja niiden laadusta (Peyton ym. 2001). Esimerkiksi kotihoidon valitsemista perustellaan näkemyksellä siitä, että tarjolla olevat varhaiskasvatuspalvelut ovat heikkolaatuisia (Hietamäki ym. 2017). Kun vanhempi valitsee lapsen hoitomuodon laadun perusteella, valitsee hän harvemmin sukulaisen hoidon kuin päiväkodin tai perhepäivähoidon (Peyton ym. 2001). Yhdysvalloissa vanhemmat pitävät hoidon laatukriteereinä ensisijaisesti päivähoidon turvallisuutta, hoitajien ”lämpöä” ja sitä, kuinka hyvin se tukee heidän mielestään lapsen oppimista (Weber 2011). Suomessa vanhempia mietityttää päivähoidon laatukriteereistä eniten lapsiryhmän koko, henkilökunnan pysyvyys ja riittävyys (Alila & Eskelinen 2014). Nämä saattavat siis olla niitä laatukriteereitä, joiden perusteella vanhempi myös valitsee lapsensa hoitomuodon.

Siihen, minkä hoitomuodon vanhempi valitsee lapselleen ja millä perusteilla, voivat vaikuttaa edellä kuvattujen asioiden lisäksi myös vanhemman sosioekonominen tausta kuten työ ja koulutustaso (esim. Weber 2011). Suomessa akateemisesti koulutettujen äitien on todettu menevän muita äitejä aikaisemmin töihin vanhempainvapaan jälkeen (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014), mikä näkynee siinä, että he hoitavat matalammin koulutettuja äitejä epätodennäköi-

semmin pieniä lapsiaan kotona (Hietämäki 2017). Australiassa kodin ulkopuoliseen hoitoon osallistuvien pienten lasten onkin todettu olevan useimmiten korkeasti koulutettujen ja hyvin toimeentulevien perheiden lapsia (Yamauchi & Leigh 2011). Myös heikommassa työmarkkina-asemassa olevat vanhemmat hoitavat lapsensa todennäköisemmin kotona (Hietämäki ym. 2017).

Joissakin tapauksissa, esimerkiksi kotihoidon tuen kuntalisän puuttuessa, perheen taloudellinen tilanne voi olla syy vanhemmalle mennä töihin ja laittaa lapsensa päivähoitoon. Puolestaan se, onko tässä vaiheessa valittu hoitomuoto yksityinen ulkopuolinen tai perheen sisäinen lastenhoitaja, perhepäivähoito vai päiväkotiki, voi vastaavasti riippua perheen taloudellisesta tilanteesta sekä esimerkiksi kunnan tarjoamista tuista. (Tervola 2016.) Näin ollen osassa kuntia vanhemmilla saattaa olla laajemmat mahdollisuudet valita eri hoitomuotojen välillä (Alasuutari ym. 2015; Hietämäki ym. 2017). Myös päivähoitopaikan fyysinen saavutettavuus on luonnollisestikin yhteydessä vanhemman tekemään valintaan (Weber 2011).

Edellä esiteltyjen lisäksi hoitomuodon valintaan voivat vaikuttaa myös muut perheen piirteet, kuten kuinka monta aikuista ja lasta perheessä on, minkä ikäisiä lapset ovat, onko lapsella erityisen tuen tarpeita tai esimerkiksi perheen etnisyys (Weber 2011). Lapset, joilla on sisaruksia, ovat Australiassa toteutetun tutkimuksen perusteella harvemmin kokopäivähoidossa kodin ulkopuolella kuin lapset, joilla ei ole sisaruksia (Yamauchi & Leigh 2011). Rileyn ja Glassin (2002) mukaan vanhemmat, joilla oli useita alle 5-vuotiaita lapsia, olivat useimmiten pystyneet valitsemaan pienimmälle lapselleen haluamansa hoitomuodon. Kokemukset vanhempien lasten päivähoidosta tuovat vanhemmalle vertailupohjaa pohtiessa nuorimman lapsen hoitomuotoratkaisua. CHILDCARE-hankkeen perustuloksissa selvisi, että vanhemmat valitsivat tärkeimmäksi hoitopalvelumuodon valintaan vaikuttavaksi tekijäksi sen, että lapsen sisarus on samassa hoitopaikassa (Hietämäki ym. 2017). Myös vanhemman oma hyvinvointi voi vai-

kuttaa hänen tekemäänsä päätökseen lapsensa hoitomuodosta. Esimerkiksi Peytonin ym. (2001) mukaan stressaantuneemmat vanhemmat valitsevat lapsensa hoitomuodon ennemmin käytännön seikkojen kuin sen laadun perusteella.

Alasuutari (2003) on väitöskirjassaan tarkastellut vanhempien perusteluita 5–6-vuotiaiden lastensa päivähoidolle. Vanhemmat perustelivat valintaansa sillä, että kodin ulkopuolinen päivähoito kehittää lapsen sosiaalisuutta, virikkeistää hänen kehitystään sekä mahdollistaa lapsen yksilöllisyyden toteutumisen. Vastaavasti Huupposen (2016) pro gradu -tutkielmassa tutkittavat kotiäidit ajattelivat lasten oppivan paremmin sosiaalisia taitoja päivähoitossa kuin kotona, joskin he raportoivat lasten tulevan paremmin kohdatuiksi kotihoidossa kuin päivähoitossa. Päiväkoti saatetaan kokea uhkana omalle vanhemmuudelle tai lapsen kehitykselle (Alasuutari 2003), mikä voi myös vaikuttaa vanhemman tekemään hoitomuodon valintaan. Myös Repo (2016) tuo esille, että kotihoidon valinneet vanhemmat perustelevat valintaansa usein lapsen edulla.

Pienen lapsen kotihoidon valinneet kotiäidit ovat perustelleet valintaansa lapsen parhaan lisäksi myös sillä, että äiti on lapsensa paras hoitaja (Valkeinen 2004). Valintaan hoitaa lasta kotona onkin yhteydessä myös äidin oma ideologia perherooleista, kuten vahva näkemys äidistä lapsen ensisijaisena hoitajana (Kensinger Rose & Elicker 2008). CHILDCARE-hankkeen vuonna 2016 toteuttamaan kyselyyn vastanneet vanhemmat perustelivat kotihoidon valintaansa erityisesti vanhemman halulla hoitaa lasta kotona. Kotona lastaan hoitavat äidit olivatkin useammin sitä mieltä, että äidin kuuluu olla kotona ja kotihoitoa pidettiin tärkeänä. (Hietamäki ym. 2017.)

4 TEMPERAMENTTI JA KASVUYMPÄRISTÖ

Temperamentti ilmenee Thomasin ja Chessin (1980) mukaan aina vastauksena ulkoiseen ärsykkeeseen. Temperamentti ja ympäristö vaikuttavat yhdessä siihen, miten lapsi käyttäytyy kyseisessä ympäristössä. Eri temperamenttiset lapset käyttäytyvät samassa ympäristössä eri tavoin ja samanlaisen temperamentin omaavat lapset voivat ilmaista temperamenttiaan erilaisissa ympäristössä eri tavoin. Ympäristön vaikutus lapsen käytökseen riippuu lapsen sosiaalisen ympäristön tavasta suhtautua häneen ja kohdella häntä. Usein erilaisen temperamentin omaavia lapsia kohdellaankin eritavoin. (Goldsmith ym. 1987.)

Keltikangas-Järvinen (2004) väittää, että tarkasteltaessa temperamenttia kasvatuksen näkökulmasta, pyrkimyksenä on tukahduttaa ääripäät ja tavoitella keskiarvoa. Kasvatuksella pyritään tekemään lapsista yhteisön normien ja tapojen mukaisesti toimivia ihmisiä, joiden käytös ei ole ristiriidassa yhteisössä vallitsevien käytösmallien kanssa. Ei kuitenkaan ole olemassa hyviä ja huonoja temperamenttipiirteitä, vaan se, mitä pidetään hyvänä tai huonona tapana toimia, määritellään jokaisessa yhteisössä ja kulttuurissa erikseen. (Keltikangas-Järvinen 2004; Thomas ym. 1963.)

4.1 Temperamentin ja ympäristön yhteensopivuus

Thomas ja Chess ovat keskittyneet tutkimuksissaan selittämään ympäristön ja lapsen välisen vuorovaikutuksen suhdetta käsitteen *goodness-of-fit* avulla (Thomas & Chess 1980). Tässä tutkimuksessa *goodness-of-fit* -käsitteestä käytetään Keltikangas-Järvistä (2004) mukaillen temperamentin ja ympäristön hyvän yhteensopivuuden käsitettä. Hyvä yhteensopivuus toteutuu, kun ympäristön ominaisuudet, odotukset ja vaatimukset sopivat yhteen yksilön kapasiteetin, motivaation ja käyttäytymistyylin kanssa. Hyvä ympäristön, kuten vanhemmuuden, ja lapsen temperamentin yhteensopivuus johtaa lapsen myönteiseen kehitykseen, kun taas huono yhteensopivuus (*poorness-of-fit*) voi johtaa lapsen epäsuotuisaan kehitykseen. (Thomas & Chessin 1980, 90.) Saman temperamentin omaavat lapset voivat siis kehittyä täysin erisuuntiin sen perusteella, kuinka hyvä yhteensopivuus heidän temperamentillaan ja ympäristöllään on. Näin ollen kasvatuksessa olisi tärkeää huomioida temperamentin ja ympäristön yhteensopivuus. (Ks. Thomas & Chess 1980.)

Temperamentin ja kasvu ympäristön yhteensopivuutta on tarkasteltu esimerkiksi siitä näkökulmasta, miten temperamentti on yhteydessä kasvu ympäristön tai vanhemmuuden tuottamaan ongelmakäyttäytymiseen (esim. Karreman, Haas, van Tuijl, van Aken ja Deković 2010; ks. Rothbart & Gartstein 2008; Shiner 2006). Lapsen temperamentin ja ongelmakäyttäytymisen väliseen yhteyteen vaikuttavina tekijöinä on huomioitu muun muassa kuinka paljon lapsi viettää päivästänsä aikaa päiväkodissa (Beijers ym. 2013; Crockenberg & Leerkes 2005) tai millaisia kasvatustyyliä lapsen kanssa käytetään (Chen, Deater-Deckard & Bell 2014; Karreman ym. 2010).

Yksilön myönteisesti ja aktiivisesti painottunut temperamentti yhdessä kahden läheisen ja luotettavan ihmissuhteen kanssa lisäävät lapsen resilienssiä (*resilience*) eli kykyä selviytyä elämässä. Toinen näistä onnistuneista ihmissuhteista on usein lapsen vanhempi tai muu sukulainen, joka on ollut sensitiivinen

huomioiden ja vastaten lapsen tarpeisiin. (Werner 2005.) Wernerin (2005) pitkitäistutkimuksen perusteella voidaan sanoa lapsen temperamentin ja ympäristön hyvän yhteensopivuuden vahvistavan lapsen resilienssiä.

Tässä tutkimuksessa lapsen temperamentin ja hänen hoitomuotonsa yhteensopivuutta tarkastellaan lapsen päivähoitoviihtyvyyden kautta. Lapsen viihtyvyys päivähoitossa kertoo hänen hyvinvoinnistaan siellä (esim. de Schipper ym. 2004a), ja kuvastaa näin ollen sitä, miten hyvin hänen temperamenttinsa ja päivähoitomuotonsa sopivat yhteen.

4.2 Temperamentti ja vanhemmuus

Lapsen varhaisella vuorovaikutussuhteella, eli vanhemman ja vauvan välisellä viestinnällä syntymästä noin 1–2 vuoden ikään, on merkittävä rooli lapsen psykologisessa ja sosioemotionaalisessa kehityksessä (mm. Mäntymaa & Tamminen 1999; Pesonen 2010). Lapsen temperamentti määrittää omalta osaltaan sitä, miten lapsi ja vanhempi ovat vuorovaikutuksessa keskenään, ja millainen tästä vuorovaikutussuhteesta syntyy (Mäntymaa, Puura, Luoma, Salmelin & Tamminen 2006). Lapsen temperamentti on siis yhteydessä siihen, millaista vanhemmuutta hän saa osakseen, ja siihen miten tämä vanhemmuus vaikuttaa lapsen kehitykseen, kuten ongelmakäyttäytymiseen ja temperamentin ilmaisuun. Tähän yhteyteen vaikuttavat myös vanhemman oma temperamentti, persoonallisuus ja psykologinen hyvinvointi (Laukkanen, Ojansuu, Tolvanen, Alatupa & Aunola 2014; Mäntymaa & Tamminen 1999). Kyseessä onkin monikerroksinen ja dynaaminen prosessi, eikä selkeä syy-seuraus -ketju, vaikka joitakin vanhemmuuden ja lapsen temperamentin välisiä yhteyksiä on mahdollista löytää.

Esimerkiksi lapset, joilla on runsaasti haastavina pidettyjä temperamentti-piirteitä kuten negatiivista emotionaalisuutta, saavat osakseen enemmän niin sanotusti tehotonta vanhemmuutta, kuten ankaraa ja epäjohdonmukaista kuria (Kochanska, Friesenborg, Lange & Martel 2004; Laukkanen ym. 2014; Lengua & Kovacs 2005; Paulussen-Hoogeboom, Stams, Hermanns & Peetsma 2007). Lapsen

pelokkuus ja positiivinen emotionaalisuus puolestaan ovat yhteydessä vahvemman äidin hyväksyntään (Lengua & Kovacs 2005). Vastaavasti iloisemmat (*joyful*) lapset saavat osakseen enemmän myönteistä vanhemmuutta, kuten äidin reagoitua ja sopeutumista lapsen tarpeisiin sekä myönteistä huomiota (Kochanska ym. 2004). Lisäksi temperamentiltaan ujojen lasten vanhemmat, jotka ovat persoonallisuudeltaan neuroottisempia, saattavat olla ylisuojelevaisempia lapsiaan kohtaan (Coplan, Reichel & Rowan 2009). Liliana Lengan ja Erica Kovacsin (2005) mukaan lapsen temperamentin ja vanhemmuuden suhde on vastavuoroinen: negatiivisesti emotionaalinen lapsi saattaa saada osakseen epäjohtomukaista kuria, mikä vuorostaan voi vahvistaa lapsen negatiivista emotionaalisuutta.

Vanhemman psykologisen hyvinvoinnin yhteyttä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen tarkastellaan usein vanhemman masennuksen tai psyykkisen kuormittuneisuuden näkökulmasta. Esimerkiksi masentuneiden äitien sensitiivisyys ja herkkyys reagoida lapsensa viesteihin on heikentynyt (Nicol-Harper, Harvey, Stein 2007). Äidit, joiden psykologinen hyvinvointi on matala, ja he arvioivat lapsensa temperamentiltaan aktiivisiksi sekä vähemmän positiivisesti emotionaaliksi, käyttävät vanhemmuudessaan useammin psykologista kontrollia kuin psyykkisesti paremmin voivat äidit (Laukkanen ym. 2014).

Kuten aiemmin on todettu, temperamentti ja vanhemmuustyyli ovat yhteydessä siihen, millaista ongelmakäyttäytymistä lapsella ilmenee. Isien myönteiseen kontrolliin painottuva vanhemmuustyyli lisää lapsen impulsiivisuuden ja ulospäinsuuntautuvan ongelmakäyttäytymisen yhteyttä. Sen sijaan äitien ja isien kielteinen kontrolli vahvistaa lapsen pelokkuuden ja sisäänpäin suuntautuvien käytösongelmien yhteyttä. (Karreman ym. 2010.)

Chen työtovereineen (2014) puolestaan havaitsivat äidin kielteisen vanhemmuuden yhdessä lapsen korkean negatiivisen tai positiivisen emotionaalisuuden kanssa olevan yhteydessä lapsen ongelmakäyttäytymiseen. Lapsen ongelmakäyttäytymistä myös lisäsi lapsen heikko itsesäätely ja haastavat kotiolut. Lisäksi lapsen ongelmakäyttäytymisen ja temperamentin yhteyttä muuntelee

vanhemman oma temperamentti. Esimerkiksi lapsella, joka pyrkii tutustumaan uusiin asioihin ja saamaan uusia kokemuksia, ja jonka äiti on vastaavanlainen persoonallisuudeltaan, on useammin tarkkaavaisuushäiriöitä. (Rettew, Stranger, McKee, Doyle & Hudziak 2006.)

Vanhempi voi siis tarjota lapselleen suotuisan kasvuympäristön tiedostamalla oman vanhemmuustyylinsä ja sovittamalla sen lapsensa temperamenttiin. Esimerkiksi Annemiek Karreman työtovereineen (2010) ehdottaa, että impulsiiviset lapset tarvitsevat vanhemmat, jotka järjestävät ympäristön, asettavat selkeitä rajoja ja ovat herkkiä tunnistamaan lapsensa tarpeet. Pelokkaammille lapsille ei puolestaan sovellu liian vahva ja kielteinen vanhemmuus: vanhempi saattaa suojella lastaan liikaa ulkoisilta ärsykkeiltä tai vaihtoehtoisesti altistaa ja painostaa lastaan kohtaamaan liikaa stressille altistavia ärsykeitä. Tämä voi johtaa kehityksellisiin haasteisiin pelokkaiden lasten kohdalla.

4.3 Temperamentti ja päivähoito

Lapsen temperamentin ja hoitomuodon yhteyttä on tutkittu kansainvälisesti jonkin verran. Tutkimuksissa on keskitytty selvittämään lapsen hoitomuodon ja temperamentin yhteyttä lapsen ongelmakäyttäytymiseen. Usein temperamenttia on tarkasteltu vain yhden tai muutaman piirteen, kuten negatiivisen emotionaalisuuden tai ahdistuneisuuden uusille asioille/rajoituksille, kautta. (Esim. Beijers ym. 2013; Crockenberg & Leerkes 2005.) Eri päivähoitomuodoissa olevien lasten ei ole havaittu eroavan toisistaan temperamentin suhteen, kun analyysissa ei ole huomioitu muita muuttujia ja temperamenttia on tarkasteltu vain yhden piirteen perusteella. (esim. Beijers ym. 2013, 718; Crockenberg & Leerkes 2005, 26). Tutkimuksia, joissa olisi tarkasteltu eri hoitomuotoryhmissä olevien lasten eroja useiden eri temperamenttipiirteiden näkökulmasta, ei löydetty.

Chikako Yamauchin ja Andrew Leighin (2011) Australiassa toteuttamassa pitkittäistutkimuksessa tarkasteltiin eri hoitomuotojen ja niiden laatutekijöiden

yhteyttä muutoksiin pienen lapsen käytöksessä. Käytöstä ja sen muutoksia tarkasteltiin kolmen temperamenttipiirteen kautta: kärsivällisyys, reaktiivisuus ja lähestyminen. Kotihoito oli yhteydessä kärsivällisyyden ja reaktiivisuuden vahvistumiseen. Kodin ulkopuoliseen osapäivähoitoon osallistuminen puolestaan lisäsi lapsen herkkyyttä lähestyä uusia asioita, kun taas kokopäivähoitoon osallistuminen laski sitä. Lisäksi kokopäiväiseen kodin ulkopuoliseen hoitoon osallistuminen oli yhteydessä kärsivällisyyden ja reaktiivisuuden laskuun. Muutoksiin vaikutti kuitenkin myös päivähoidon laatutekijät, kuten aikuinen-lapsi suhdelu. (Yamauchi & Leigh 2011.)

Susan Crockenberg ja Esther Leerkes (2005) tutkivat USA:ssa 2,5-vuotiaan lapsen temperamentin ja hoitomuodon sekä hoitopäivien pituuden yhteyttä lapsen ongelmakäyttäytymiseen. Temperamenttia mitattiin äidin raportoiman lapsen kokeman ahdingon määrällä kohdatessa uusia asioita tai rajoja (*distress to novelty, distress to limits*). Haastavaksi lapseksi määriteltiin lapsi, joka hermostui helposti (*distress to limits*) ja jolla oli voimakkaat reaktiot uusiin asioihin (*distress to novelty*). Päivähoitomuotoa tarkasteltiin sen mukaan, oliko lapsi vanhempien hoidettavana, hoidossa päiväkodissa (*center-based*) vai jossakin toisessa vanhempien ulkopuolisessa hoidossa (*non-parental care*). Hoitomuodon lisäksi tarkasteltiin lapsen hoidossa viettämän ajan määrää.

Beijersin ym. (2013) tutkimuksessa hollantilaisten lasten temperamenttia mitattiin vastaavasti negatiivisen affektiivisuuden kautta. Haastavaksi lapseksi määriteltiin lapsi, jolle negatiiviset tunneilmaisut olivat tyypillisempiä. Tutkijat jakoivat kodin ulkopuolisen hoidon yhdeksään ryhmään: päiväkotiin (*center-based*), ulkopuoliseen hoitajaan lapsen kotona, ulkopuoliseen hoitajaan muualla esim. perhepäivähoidossa (*a child care home*), neljään erityyppiseen isovanhemman hoitoon sekä kahdenlaiseen muun sukulaisen hoitoon. Tutkimuksessa tarkasteltiin lapsen hoitomuotoa viidestä näkökulmasta: onko lapsi päiväkodissa vai ei, hoitopäivän pituuden, kodin ulkopuolisten hoitopaikkojen määrän yhden viikon aikana, hoitomuotojärjestelyn pysyvyyden ensimmäisen vuoden aikana ja kodin ulkopuolisen päivähoiton aloitusaikaa. (Beijers ym. 2013.)

Kummassakin edellä esitellyissä tutkimuksissa havaittiin, että lapsilla, joiden temperamentti määriteltiin haastavaksi, ja jotka viettivät runsaasti aikaa päiväkodissa viikostaan, ilmeni enemmän ongelmakäyttäytymistä kuin lapsilla, jotka viettivät vähemmän aikaa päiväkodissa tai lapsilla, jotka olivat temperamentiltaan helppoja ja viettivät runsaasti aikaa päiväkodissa. (Beijers ym. 2013; Crockenberg & Leerkes 2005.)

Hollantilaiset päivähoiton kasvattajat arvioivat alle 1-vuotiaana päivähoiton aloittaneilla kaksivuotiailla lapsilla olevan vähemmän ongelmakäyttäytymistä ja enemmän sosiaalista kyvykkyyttä kuin myöhemmin hoidon aloittaneilla lapsilla (Broekhuizen ym. 2018, 15). Broekhuizen työtovereineen (2018, 15) esittävät, että pitkään päivähoitossa olleet lapset olisivat sopeutuneet olemaan vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa ja päivähoitossa ylipäätään. Heidän poikittaistutkimuksensa perusteella ei kuitenkaan voida sulkea pois sitä vaihtoehtoa, että kyseiset lapset olisivat olleet jo pieninä sosiaalisesti taitavampia, ja siksi heidän vanhempansa olisivat alun perinkin valinneet heille kodin ulkopuolisen päivähoiton.

Karilan (2016) mukaan ainoastaan laadukkaalla varhaiskasvatuksella voi olla myönteisiä vaikutuksia lapsen kehitykseen. Varhaiskasvatuksen yhteyttä lapsen kehitykseen tarkastellaankin usein eri laatutekijöiden näkökulmista. Laatutekijöitä ovat esimerkiksi hoitajien määrä, lapsiryhmän koko ja hoitajien ja lapsen välisen vuorovaikutuksen laatu. (Karila 2016.) Laadukkaaseen kodin ulkopuoliseen päivähoitoon osallistumisella on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia esimerkiksi lapsen kognitiivisiin taitoihin, kuten matematiikan ja kielen oppimiseen 11-vuotiaana (Melhuish ym. 2012). Heikkolaatuinen päivähoito, kotona tai kodin ulkopuolella, yhdessä lapsen negatiivisen emotionaalisuuden ja vähemmän itsehillinnän kanssa voivat puolestaan heikentää lapsen hyvinvointia tuottamalla lapselle päivän aikana runsaasti stressiä (Dettling, Parker, Lane, Sebanec & Gunnar ym. 2000).

Suuret lapsiryhmäkoot voivat tuottaa haasteita osalle lapsista. Temperamentiltaan negatiivisesti emotionaalisilla ja heikomman itsehillinnän omaavilla

lapsilla voi olla enemmän haasteita suuressa lapsiryhmässä (Dettling ym. 2000, 832). Lasten yksilöllinen kohtaaminen ja yksilöllisyyden huomioiminen voi olla haastavampaa suuressa lapsiryhmässä (Forry ym. 2013, 900). Tämän perusteella voisi päätellä, että päiväkodissa viihtyisivät paremmin lapset, jotka tulevat helposti toimeen toisten ihmisten kanssa. Lisäksi suuressa lapsiryhmässä pärjätäkseen lapsen voisi olla hyvä kyetä ilmaisemaan riittävän vahvasti ja selkeästi omat tarpeensa aikuiselle.

De Schipper, Tavechhion, Van IJzendoorn ja Van Zeijl (2004b) tutkivat puolestaan sitä, miten temperamentti ja päivähoitojärjestelyn vakaus sekä laatu ovat yhteydessä lapsen sopeutumiseen päivähoitoon. Lapsen ongelmakäyttäytymisen tarkastelun lisäksi he tutkivat myös lapsen hyvinvointia päivähoitossa. Haastavamman temperamentin omaavat lapset sopeutuivat päivähoitoon heikommin, jos heidän päivähoitonsa koostui lukuisista eri hoitomuodoista. Päivähoito, jossa lapsilla oli saatavilla enemmän luotettavia hoitajia, oli yhteydessä helpompi temperamenttisten lasten hyvinvointiin. (De Schipper ym. 2004b.) Toisin sanoen lapsen hyvinvoinnin ja temperamentin yhteyteen päivähoitossa vaikuttavat muun muassa lapsen päivähoitomuotojen määrä sekä päivähoiton laatu, kuten kasvattajien määrä suhteessa lapsiin (De Schipper ym. 2004b).

Toisaalta lapsen temperamentti voi olla yhteydessä siihen, miten hänet kohdataan päiväkodissa, eli kuinka laadukasta hoitoa hän saa osakseen. Alankomaissa toteutetussa tutkimuksessa temperamentiltaan haastavat lapset saivat osakseen heikompi laatuista hoitoa päiväkodissa kuin temperamentiltaan helpommat lapset. Heikompi laatuinen hoito piti sisällään esimerkiksi vähemmän lapsen huomiointia ja vähemmän keskustelua lapsen kanssa. (De Schipper, Tavecchio & Van IJzendoorn 2008, 464.) Tämän perusteella voidaan päätellä, että lapsen temperamentti vaikuttaa joidenkin kasvattajien toimintaan samoin tavoin kuin sen kuvattiin aiemmassa luvussa vaikuttavan vanhemman vanhemmuus-tyyleihin.

Suomessa tehtyä tutkimusta temperamentin ja hoitomuodon yhteydestä ei ole, vaan tutkimuksissa on keskitytty selvittämään pääosin joko temperamentin

rakennetta ja sen ominaisuuksia (esim. Komsu ym. 2008) tai kouluikäisten lasten ja nuorten temperamentin yhteyttä erilaisiin tekijöihin kuten koulumenestykseen (esim. Hirvonen, Aunola, Alatupa, Viljaranta & Nurmi 2013; Viljaranta ym. 2015). Viime vuosina temperamenttia käsitelleet pro gradu -tutkielmat ovat keskittyneet vastaavasti usein yli viisivuotiaiden lasten temperamentin yhteyksien tutkimiseen (esim. Lahdelma & Tolonen 2017; Laukkanen & Ojansuu 2011; Lepänen & Penttilä 2016). Pienten lasten kohdalla pro gradu -tutkielmissa on selvitetty muun muassa temperamentin yhteyttä vanhemmuuteen (Nieminen 2015) ja koettuihin univaikeuksiin (Sihvonen 2016).

Koska lapsen temperamentti ja hoitomuoto ovat yhteydessä siihen, millaisia käyttäytymismalleja ja -tapoja lapselle kehittyy, tulisi temperamentti muun muassa Beijersin työtovereineen (2013) mukaan ottaa paremmin huomioon pohdittaessa lapsen hoitomuotoa. Tästä syystä on perusteltua myös tarkastella, onko eri hoitomuodoissa olevien lasten välillä havaittavissa eroja heidän temperamenttiansa, ja kuinka eri temperamenttiset lapset viihtyvät eri hoitomuodoissa.

5 TUTKIMUSONGELMAT

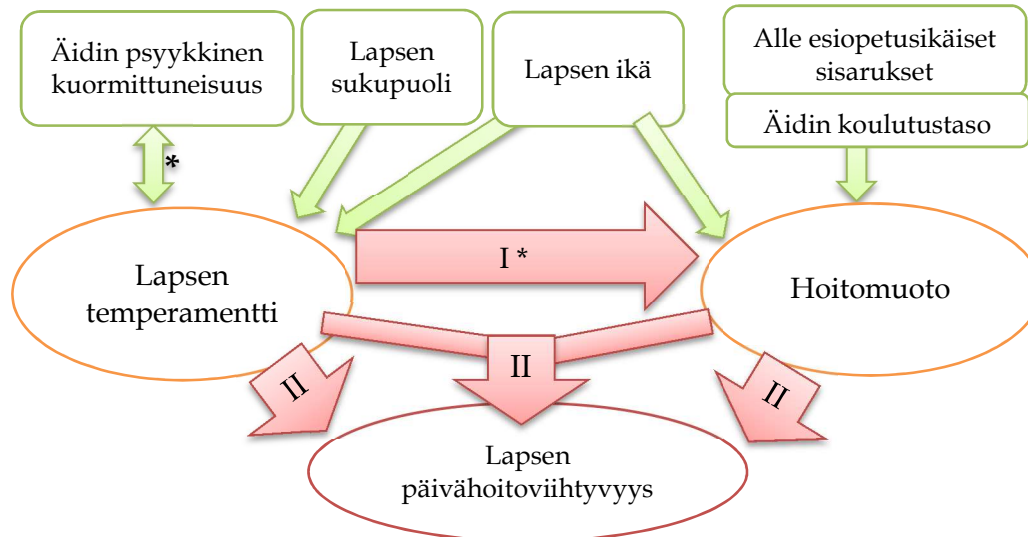
Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten pienen lapsen temperamentti on yhteydessä hänelle valittuun hoitomuotoon (kuvio 1, nuoli I). Pienellä lapsella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa alle kaksivuotiaista lasta, sillä tutkittavien lasten iät vaihtelevat kahdeksankuisesta hieman alle kaksivuotiaaseen. Temperamentin yhteyttä lapsen hoitomuotoon tarkastellaan neljän hoitomuototyypin (vanhempien hoito, muu kodinomainen hoito, perhepäivähoito, päiväkotito) näkökulmasta.

Toiseksi selvitetään, onko lapsen temperamentilla ja kodin ulkopuolisella hoitomuodolla (perhepäivähoito tai päiväkotito) yhteyttä siihen, kuinka hyvin lapsi viihtyy hoitopaikassaan (kuvio 1, nuolet II). Viihtyvyyttä tarkastelemalla saadaan käsitystä siitä, miten lapsen temperamentti ja päivähoitoympäristö sopivat yhteen (*goodness-of-fit*) (de Schipper ym. 2004a). Lapsen temperamentin ja kasvuympäristön hyvä yhteensopivuus tukee lapsen myönteistä kasvua ja kehitystä (Thomas & Chess 1980).

Kuviossa 1 on esitetty tutkimuksen hypoteesimalli, joka havainnollistaa tutkimuksen tutkimusongelmia, jotka ovat:

1. Miten eri hoitomuodoissa olevat lapset eroavat temperamenttipiirteiden suhteen toisistaan? (ks. kuvio 1, punainen nuoli I)

2. Onko lapsen temperamentilla, kodinulkopuolisella hoitomuototyypillä, tai niiden yhdysvaikutuksella yhteyttä lapsen viihtyvyyteen kodin ulkopuolisessa hoitopaikassa? (ks. kuvio 1, punaiset nuolet II)

* Tutkimuksessa tarkasteltavat pääyhteydet on merkitty punaisella värillä. Vakioitavien tekijöiden yhteydet on kuvattu vihreällä värillä.

KUVIO 1 Hypoteesimalli muuttujien välisistä yhteyksistä

Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että äidin psyykkinen kuormittuneisuus (esim. Bayly & Gartstein 2013; Donovan ym. 1998; Parade & Leerkes 2008) lapsen sukupuoli (esim. Parade & Leerkes 2008) ja lapsen ikä (esim. Kusanagi ym. 2014; Martin ym. 1997), ovat yhteydessä siihen, millaiseksi äiti arvioi lapsensa temperamentin. Lapsen temperamentti voi puolestaan lisätä äidin psyykkistä kuormittuneisuutta. Äidin koulutustaso ja se, onko perheessä muita pieniä lapsia voivat olla yhteydessä lapselle valittuun hoitomuotoon (Hietämäki ym. 2017; Yamauchi & Leigh 2011). Vastaavasti lapsen ikä voi olla yhteydessä vanhemman hoitomuodon valintaan. Esimerkiksi kaikilla tämän tutkimuksen aineiston lapsilla ei ikänsä puolesta ollut mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatukseen (ks. Sairausvakuutuslaki 10 § 1224/2004) ja toisaalta pienille lapsille halutaan usein valita päiväkodin sijaan mieluummin kotihoito tai kodinomainen hoito (Hietämäki ym. 2017). Näin ollen tässä tutkimuksessa taustatekijöinä vakioidaan äidin psyykkisen kuormittuneisuuden määrää, ammatillista koulutustasoa, lapsen sukupuolta ja ikää, ja sitä onko lapsella alle esiopetusikäisiä sisaruksia (ks. kuvio 1, vihreät nuolet).

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämä tutkimus on tutkimusotteeltaan kvantitatiivinen ja luonteeltaan selittävä. Tutkimuksen tavoitteena on selittää lapsen temperamentin ja hänen hoitomuotonsa välisiä yhteyksiä, sekä lapsen viihtyvyyttä päivähoidossa (ks. Vilkka 2007). Tutkimuksen aineistona käytettiin CHILDCARE-tutkimushankkeen Varhaiskasvatuskysely 2016 -kyselyaineistoa. Käytettävä aineisto on vakioitu posti- ja verkkokyselyllä kerätty aineisto, ja se soveltui tutkimuksen tavoitteisiin (ks. Sapsford 2007, 7; Vilkka 2007, 19, 28).

6.1 Tutkittavat

Tämän tutkimuksen tutkittavat ovat CHILDCARE-tutkimuksen Varhaiskasvatuskyselyyn vuonna 2016 vastanneet lasten äidit ja heidän noin yksivuotias lapsensa. Tutkimuksen kohteena olevia lapsia kuvataan tarkemmin tulosluvussa, sillä heihin liittyviä tietoja (sukupuoli, ikä ja sisarukset) käytetään aineiston analyysin vakioitavina muuttujina. Tässä luvussa kuvataan tutkimukseen osallistuneita äitejä.

Kyselyyn vastasi 1844 (13 % alkuperäisestä otoksesta) äitiä. Aineistosta poistettiin äidit, joilta puuttui vastauksia tässä tutkimuksessa käytettäviin kysy-

myksiin tai vastaukset olivat virheellisiä. Näin ollen tämän tutkimuksen ensimmäisen tutkimuskysymyksen selvittämiseen käytettävä aineisto rajautui 1808 (98 % kyselyn vastaajista) vastaajaan. Toista tutkimuskysymystä varten aineistosta erotettiin omaksi aineistokseen äidit, joiden lapsen hoitomuoto oli joko päiväkotitai perhepäivähoito. Heitä oli aineistossa yhteensä 545 (30 % kaikista kyselyn vastaajista).

Kummassakin aineistossa äitien koulutustaso ja ikä jakautuivat prosentuaalisesti lähes samoin. Äideistä nuorimmat olivat iältään 19-vuotiaita ja vanhin 51-vuotias (ka 33 vuotta, kh 4.9). Heistä kolmannes (33 %) oli 19–30-vuotiaita, 31–40-vuotiaita oli eniten (61 %) ja 41–51-vuotiaita vähiten (6 %). Suomessa synnyttäjäien keski-ikä oli vuonna 2016 noin 31 vuotta, joten aineisto edustaa keskimääräiseltä iältään noin yksivuotiaiden lasten äitejä (ks. Suomen virallinen tilasto: Syntyneet 2016).

Puolella äideistä oli yliopisto- tai korkeakoulututkinto (n = 885, 50 %), lähes kolmanneksella ammatillinen opisto- tai ammattikorkeakoulututkinto (n = 501, 28 %), 16 % tutkittavista oli ammattikoulututkinto ja vain kuusi prosenttia tutkittavista oli suorittanut jonkin ammatillisen kurssin tai heillä ei ollut lainkaan ammatillista koulutusta. Tutkimukseen osallistuneet äidit olivat kymmenestä kunnasta eri puolilta Suomea. Lähes puolet vastaajista oli kuitenkin Helsingistä. Vuonna 2016 0–2-vuotiaista lapsista vain 12 % asui Helsingissä (Tilastokeskus 2017a), joten vastanneet äidit ja heidän lapsensa eivät asuinpaikkansa perusteella edusta täysin suomalaisia noin 1-vuotiaita lapsia ja heidän äitejään. Tutkittavissa oli myös esimerkiksi hieman enemmän ydinperheitä ja uusperheitä kuin suomalaisissa alle yksivuotiaiden lasten perheissä yleisesti (Hietämäki ym. 2017).

6.2 Aineistonkeruu

CHILDCARE-tutkimukseen valittiin kymmenen kuntaa, joista osasta mukaan tutkimukseen valittiin asuinalueita harkinnanvaraisesti. Kutsu kyselyyn osallis-

tumiseen lähetettiin kesällä 2016 Väestörekisterikeskukselta saatujen yhteystietojen avulla valituilla alueilla asuville vanhemmille, joiden lapsi oli syntynyt 1.10.2014–30.9.2015 välisenä aikana. (Hietämäki ym. 2017.) Kutsu osallistua kyselyyn lähetettiin kaikille kohdelapsen Väestörekisteriin merkityille huoltajille; tyypillisesti kutsun siis sai lapsen isä ja äiti.

Kutsu tutkimukseen osallistumisesta lähetettiin yhteensä 7649 lapsen vanhemmalle, joita oli yhteensä 14612 (Hietämäki ym. 2017). Suomessa oli vuoden 2016 loppuun mennessä yhteensä 167 342 0–2-vuotiasta lasta, joten kutsun sai lähes 5 % tästä populaatiosta (Tilastokeskus 2017b). Kutsun saaneista vanhemmista 7645 (52 %) oli äitejä. Kysely toteutettiin vuoden 2016 kesän ja loppusyksyn välisenä aikana. (Hietämäki ym. 2017.)

Kyselyyn oli mahdollista vastata verkossa Webropol-työkalulla. Kutsuille lähetettiin yhteensä kaksi muistutuskutsua, joista jälkimmäisessä toimitettiin mukana paperinen vastauslomake. Kaikkien vanhempien kutsut lähetettiin heidän omalla äidinkielellään tai englanniksi, mikäli vastaajan äidinkieli oli joku muu kuin suomen, ruotsin, englannin, somalin tai venäjän kieli. Viimeisin muistutuskutsu toimitettiin ainoastaan suomeksi ja somaliksi. (Hietämäki ym. 2017.)

6.3 Mittarit ja muuttajat

CHILDCARE-tutkimuksen Varhaiskasvatuskysely käsitteli laajasti 1-vuotiasta lasta ja tämän perhettä. Kysymysten aiheina olivat lapsen ja vastaajan taustatiedot, lapsen terveys ja kehitys (mm. imetus), lapsen hoitojärjestelyt, perhevapaat, lapsen päivähoito, työ, huoltajan terveys, perheen tilanne ja tuki, asuminen ja toimeentulo, mielipide varhaiskasvatukseen liittyvistä politiikkatason päätöksistä, uskonto ja etnisyys. Tässä tutkimuksessa käytettiin yhteensä 11 kohtaa kyselylomakkeesta (taulukko 3). Osaa näistä kysymyksistä, kuten lapsen hoitomuotoon liittyviä kysymyksiä, käytettiin apuna vastausten tarkastamisessa.

TAULUKKO 3 Tässä tutkimuksessa käytetyt CHILDCARE-kyselyn kysymykset

Kysymys	Tarkastelu tutkimuksessa
1. Lapsen sukupuoli	Lapsen sukupuoli
5. Täyttäjän sukupuoli, 6. ikä, 12. koulutus	Äidin taustatiedot
32. Miten 1-vuotiaan lapsesi hoito/päivähoito on järjestetty?	
51. Kuinka monena päivänä 1-vuotias lapsesi on keskimäärin hoidossa viikon aikana?	Lapsen hoitomuoto
52. Kuinka pitkä on 1-vuotiaan lapsesi hoitopäivä keskimäärin?	
34. Onko 1-vuotiaalla lapsellasi alle esiopetusikäisiä (6 vuotta) sisaruksia?	Lapsen sisarukset
81. Kuinka suuren osan ajasta olet 4 viime viikon aikana:	Äidin psyykkinen kuormittuneisuus
83. Kuinka hyvin seuraavat väittämät sopivat 1-vuotiaaseen lapseesi?	Lapsen temperamentti
59. Kun ajattelet 1-vuotiaan lapsesi viihtymistä päivähoitossa viimeisen neljän viikon aikana, miten arvioit seuraavia asioita?	Lapsen viihtyvyys päivähoitossa

6.3.1 Lapsen temperamentti

CHILDCARE-kyselyssä käytetyn *The Survey of Individual Differences of Children and Adolescents* (SIDCA) -temperamenttimittarin alkuperäisen version on kehittänyt Roy P. Martin ja Charles Halverson työtovereineen. Mittarilla arvioidaan lasten ja nuorten (3–18v) temperamenttia ja persoonallisuutta. (Martin & Halverson 2015.) SIDCA-mittari suomennettiin ja muokattiin vastaamaan paremmin 1-vuotiaan lapsen kehitystä. Muutokset tehtiin prof. Martinin luvalla.

Mittarista poistettiin kokonaan yksi temperamenttipiirre (antagonismi) sekä yhteensä seitsemän muuta väittämää, jotka eivät olisi olleet mielekkäitä väittämiä esitettäväksi 1-vuotiaasta lapsesta. Poistetut väittämät olivat: *”lapseni valittaa muista ihmisistä”*, *”lapsellani on vilkas mielikuvoitus”*, *”lapseni pelaa mielellään joukkuepelejä”*, *”lapseni unohtelee asioita”*, *”lapseni ystäväystyy helposti”*, *”lapsellani on hyöä ajattelukyky”* ja *”lapsellani on paljon ystäviä”*. Lopullinen CHILDCARE-kyselyssä hyödynnetty temperamenttimittari koostui 47 väittämästä, jotka koskivat lasta ja tämän tapaa toimia. Lapsen äitiä pyydettiin arvioimaan seitsenportaisella asteikolla, sopiiko väittämä hänen lapseensa paljon keskimääräistä vähemmän

(1), keskimäärin (3), paljon keskimääräistä enemmän (7) vai jotakin näiden väliltä. Esitetyt väittämät kuvasivat 11 eri temperamenttipiirrettä, jotka olivat aktiivisuus, pelokkuus, seurallisuus, negatiivinen emotionaalisuus, positiivinen emotionaalisuus, lujatahtoisuus, pidättyväisyys, toisten huomioiminen, älykkyys, avoimuus ja häirittävyys.

Aineiston keruun jälkeen prof. Martin tarkasteli aineistoa alustavasti analysoiden mittarin. Tarkastelujen perusteella mittarista päätettiin poistaa vielä kolme väittämää, sillä väittämiin saaduissa vastauksissa ei ollut vaihtelua: yksi positiivisesta emotionaalisuudesta *"lapseni on sävyisä"*, yksi lujatahtoisuudesta *"lapseni väittää vastaan"* ja yksi negatiivisesta emotionaalisuudesta *"lapseni järkyttyy helposti"*. Näiden piirteiden lisäksi mittarista poistettiin kokonaan häirittävyys-temperamenttipiirre, sillä 1-vuotiaan lapsen kehityksessä ei ole tyypillistä kyettä keskittymään pitkiä aikoja jonkin asian tekemiseen häiriöstä huolimatta.

Martinin ehdotusten lisäksi pidättyväisyydestä ja älykkyyydestä poistettiin väittämät *"lapseni on mieluiten itseksensä"*, *"lapsellani on laaja sanavarasto"* ja *"lapseni puhuu hyvin"*, joiden poistaminen paransi ulottuvuuksien reliabiliteettia. Lisäksi avoimuus- ja älykkyys-piirteiden väittämät yhdistettiin Martinin ehdotuksesta yhdeksi piirteeksi, josta käytetään tässä nimeä älykkyys. Näiden piirteiden välisen korrelaatioiden perusteella näyttäisi, että vanhempi tulkitsee pienen lapsensa kiinnostuksen ja huomion uusia asioita kohtaan älykkyudeksi. Lopullisessa analyysissä tarkasteltiin yhteensä yhdeksää piirrettä, jotka muodostuivat 39 väittämästä (taulukko 4).

TAULUKKO 4 Tutkimuksessa käytetyt temperamenttipiirteet (N = 1808)

Lyhenne	Piirre	Väittämät (Lapseni...)	N (1808)	Cronbachin alfa (α)
ACT	Aktiivisuus (<i>activity level</i>)	on koko ajan liikkeessä on eloisa ja innokas on fyysisesti aktiivinen on energinen leikkii mielellään ulkona	1755	.82
INS	Pelokkuus/turvattomuus (<i>Insecure/fearful</i>)	on pelokas on epävarma pelkää monia asioita on epävarma itsestään	1778	.83
SOC	Seurallisuus (<i>sociability</i>)	on sosiaalinen on ulospäin suuntautunut viihtyy muiden ihmisten kanssa	1784	.82
NEG	Negatiivinen emotionaalisuus (<i>negative emotionality</i>)	marisee suuttuu helposti loukkaantuu helposti	1767	.70
POS	Positiivinen emotionaalisuus (<i>positive emotionality</i>)	on iloinen on onnellinen on mukavaa seuraa	1777	.76
STRW	Lujatahtoisuus (<i>strong-willed</i>)	on itsepäinen on jääräpäinen. haluaa asioiden sujuvan oman miensä mukaan	1785	.84
INH	Pidättyväisyys (<i>inhibited</i>)	lämpenee hitaasti uusille ihmisille tai tilanteille on vetäytyvä on vaikeuksia sopeutua uusiin tilanteisiin on ujo	1771	.77
CON	Toisten huomioiminen (<i>considerate-of-others</i>)	on avulias on rakastava välittää muista ottaa toisten tunteet huomioon ottaa toiset ihmiset huomioon	1757	.79
INT	Älykkyys (<i>Intelligence</i>)	on älykäs oppii nopeasti on huumorintajuinen ymmärtää kuulemaansa nopeasti on luova on kiinnostunut uusista asioista on kiinnostunut monista asioista	1736	.87

Taulukossa 4 esitellyistä piirteistä lähes kaikki ovat yhteneväisiä Thomasin ja Chessin (1980) temperamenttipiirteiden kanssa. Ainoastaan älykkyys ja toisten

huomioiminen ovat piirteitä, joita ei useimmissa muissa teorioissa ole sisällytetty temperamenttiin. Älykkyys on sisällytetty SIDCA-mittariin, koska se on eräs yksilön neurologisen reaktiivisuuden ilmentymä, ja se on voimakkaasti mukana lapsen itsesäätelyssä. Lisäksi nuorilla lapsilla on havaittu yksilöllisiä eroja älykkydessä. Näiden lisäksi älykkyys on vahvasti periytyvä. (Plomin & von Stumm 2018.)

Martinin (2014) mukaan SIDCA-mittarin käyttäjä ei ole sitoutunut tähän tulkintaan älykkyudesta temperamenttipiirteenä. Se kuitenkin säilytettiin tässä tutkimuksessa tarkasteltavana piirteenä, sillä sen epäillään voivan olla yhteydessä siihen, minkä hoitomuodon vanhempi lapselleen valitsee. Lisäksi pienen lapsen älykkyys saattaa olla yhteydessä siihen, miten hän viihtyy päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Aineistossa havaittiin pienen lapsen avoimuutta uusille asioille mitanneiden väittämien olevan vahvasti yhteydessä älykkyyttä mitanneisiin väittämiin. Pienen lapsen kohdalla älykkyys saattaakin vanhemmalle näyttäytyä kiinnostuksena uusiin ja moniin asioihin sekä haluna tutustua niihin tarkemmin.

Toisten huomioiminen -piirre kuvaa empaattisuutta, toisista välittämistä ja kiltteyttä. Vaikkei empaattisuutta tai kiltteyttä ole huomioitu sellaisenaan aiemmin esitellyissä temperamenttiteorioissa, on sen sisällyttämiseen temperamenttipiirteeksi löydetty perusteita (Knafo & Israel 2012). Lasten erot kiltteydessä ovat havaittavissa jo varhain, ja lapsen kiltteydessä on pysyvyyttä eri tilanteiden välillä, sekä se ilmenee lapsen toiminnassa johdonmukaisesti. Kiltteydellä on myös biologinen perusta (Knafo & Israel 2012), kuten muillakin temperamenttipiirteillä (esim. Rothbart & Gartstein 2008).

6.3.2 Hoitomuoto

Lapsen hoitomuotoa tiedusteltiin vanhemmilta kysymyksellä *“Miten yksivuotiaan lapsesi hoito/päivähoito on järjestetty?”* Vastausvaihtoehdot olivat:

1. *Hoidan itse lasta kotona*
2. *Puolisoni hoitaa lasta kotona*

3. *Palkattoman hoitajan hoidossa kotona (esim. isovanhempi)*
4. *Palkattoman hoitajan hoidossa kodin ulkopuolella (esim. isovanhempi)*
5. *Kunnallisessa päiväkodissa*
6. *Kunnallisessa perhepäivähoidossa*
7. *Kunnallisessa ryhmäperhepäivähoidossa*
8. *Yksityisessä päiväkodissa*
9. *Yksityisessä perhepäivähoidossa*
10. *Yksityisessä ryhmäperhepäivähoidossa*
11. *Itse palkatun hoitajan hoidossa kotona (esim. au pair, muu lastenhoitaja)*
12. *Itse palkatun hoitajan hoidossa kodin ulkopuolella*
13. *Muu järjestely, mikä?*

Hoitomuototyyppiä kuvaamaan muodostettiin neliluokkainen muuttuja, jonka luokiksi valittiin (0) *Vanhempien hoito* (äiti itse tai puoliso hoitavat lasta kotona), (1) *Muu kodinomainen hoito* (Palkaton tai itse palkattu hoitaja hoitaa lasta kotona tai kodin ulkopuolella sekä osassa tapauksista lisäksi vanhempi hoitaa lasta osan aikaa), (2) *Perhepäivähoito* (osassa osittain vanhempien hoito), (3) *Päiväkoti* (osassa osittain vanhempien hoito tai perhepäivähoito). Mikäli lapsella oli valittu useampi hoitomuoto, joista yksi oli päiväkotia, valittiin hänen hoitomuodokseen päiväkotia.

Lisäksi toisessa tutkimuskysymyksessä lapsen viihtyvyyteen liittyvissä analyyseissä rajattiin aineistoksi ainoastaan kodin ulkopuolisessa päivähoidossa olevat lapset ja tällöin hoitomuototyyppiä tarkasteltiin kaksiluokkaisena muuttujana, jossa luokat olivat (0) päiväkotia ja (1) perhepäivähoito.

6.3.3 Lapsen viihtyvyys päivähoidossa

Lapsen päivähoitovihtyvyyden arvioinnissa käytetty mittari on lähtöisin Perheet 24/7 -tutkimushankkeesta (Hietamäki ym. 2017, 54). Vastaaja arvioi lapsensa viihtyvyyttä päivähoidossa kuudella väittämällä. Viisi ensimmäistä väittämää ovat *Leiden Inventory for the Child's Well-Being in Day Care (LICW-D)* -mittarista (Van IJzendoorn ym. 1998a). Kyseinen mittari on luotu mittaamaan lapsen

hyvinvointia siitä näkökulmasta, kuinka hyvin lapsi viihtyy päivähoidossa, ja sitä on käytetty muokaten useissa eri tutkimuksissa (esim. Van IJzendoorn ym. 1998b; de Schipper ym. 2004b). Kuudes väittämä on puolestaan Perheet 24/7 - tutkimushankkeen tutkijoiden itsensä muotoilema.

Väittämien alussa oli seuraava johdatteleva kysymys: ”Kun ajattelet 1-vuotiaan lapsesi viihtymistä päivähoidossa viimeisen neljän viikon aikana, miten arvioit seuraavia asioita?” (1) *Lapseni nauttii päiväkotiin/hoitoon menemisestä*, (2) *Lapseni pyrkii välttämään kontaktia muiden lasten kanssa*, (3) *Lapseni on vaikea hyvästellä vanhempansa, hän on ahdistunut tai lohduton*, (4) *Lapseni ei tunne oloaan vapautuneeksi ryhmässä*, (5) *Lapseni todella nauttii päiväkodin/hoidon leikeistä ja leikkivälineistä* ja (6) *Lapseni saa henkilökohtaista huomiota lastenhoidon ammattilaiselta*. Vastausasteikko oli kuusiportainen: (1) Ei koskaan, (2) harvoin, (3) joskus, (4) usein, (5) hyvin usein ja (6) aina. Väittämien 2, 3 ja 4 vastausasteikko käännettiin analyysivaiheessa. Väittämistä muodostettiin keskiarvosummamuuttuja ($\alpha = .79$) kuvaamaan lapsen viihtyvyyttä kodin ulkopuolisessa päivähoidossa.

Usealta vastaajalta puuttui vastaus neljänteen väittämään, eli se osoittautui useammalle vastaajalle haastavaksi. Väittämän 4 poistaminen ei kuitenkaan selvästi heikentänyt keskiarvosummamuuttujan Cronbachin alfaa yleisenä pidetyn raja-arvon ($\alpha = .60$) alapuolelle (Metsämuuronen 2011, 549). Tästä syystä summamuuttuja voitiin laskea myös niille vastaajille, jotka olivat jättäneet vastaamatta joihinkin väittämistä.

6.3.4 Vakioitavat tekijät

Äidin psyykkistä kuormittuneisuutta mitattiin kyselylomakkeessa standardoidulla MHI-5-mielenterveysindeksillä (Mental Health Inventory). Kyseinen indeksi sisältyy kansainvälisesti tunnettuun ja laajasti käytettyyn SF-36-terveyskyselyyn (myös nimellä RAND-36). (Ware, Snow, Kosinski & Gandek 1993.) Tarkemmin mittaria ja sen taustaa on avattu myös Ella Valtavirran CHILDCARE-hankkeen yhteydessä tehdyssä pro gradu -tutkielmassa (2018).

Mittari koostuu viidestä väittämästä, joissa äiti kuvaa kuusiportaisella asteikolla sitä, kuinka suuren osan ajasta hän on neljän viime viikon aikana: (1) ollut hyvin hermostunut, (2) tuntenut mielialansa niin matalaksi, ettei mikään ole voinut piristää häntä, (3) tuntenut itsensä tyyneksi ja rauhalliseksi, (4) tuntenut itsensä alakuloiseksi ja apeaksi ja (5) ollut onnellinen. Vastausasteikko on kuusiportainen: 1 = en lainkaan, 2 = vähän aikaa, 3 = jonkin aikaa, 4 = huomattavan osan aikaa, 5 = suurimman osan aikaa ja 6 = koko ajan. Väittämät kolme ja viisi käännettiin analyysivaiheessa. Väittämistä muodostettiin yksi keskiarvosummamuuttuja kuvaamaan äidin psyykkistä kuormittuneisuutta ($\alpha = .83$). Korkean arvon saaneet äidit olivat tunteneet mielialansa lähes jatkuvasti hermostuneeksi, alakuloiseksi ja apeaksi.

Äitiä pyydettiin valitsemaan *ammattillinen koulutustasonsa* viidestä vaihtoehdosta, jotka olivat (1) ei ammatillista koulutusta, (2) ammatillinen kurssi (esim. työvoima-, maahanmuutto- ja perhepäivähoitajakurssi), (3) ammattikoulu, (4) ammatillinen opisto tai ammattikorkeakoulu ja (5) yliopisto tai korkeakoulututkinto. Koulutustasosta muodostettiin kaksiluokkainen muuttuja seuraavasti: vaihtoehdot 1–3 muodostivat luokan 0 = alhainen ammatillinen koulutus ($n = 396$, 22 %), ja vaihtoehdot 4 ja 5 muodostivat luokan 1 = korkea ammatillinen koulutus ($n = 1386$, 78 %).

Lapsen sukupuoli koodattiin 0 = tytöksi ($n = 897$, 49.6 %) tai 1 = pojaksi ($n = 911$, 50.4 %). Lapsista yli puolella ei ollut esiopetusikäistä sisarusta ($n = 1141$, 63 %). *Lapsen ikä* laskettiin vastausajankohtaan päivän tarkkuudella (vaihteluväli 250–614 päivää, $ka\ 427$, $kh\ 105$). Noin 20 %:lla lapsista ei ollut ikänsä puolesta oikeutta osallistua kunnalliseen varhaiskasvatukseen eli he olivat iältään alle 326 päivää (ks. Sairausvakuutuslaki 1224/2004, 10 §). Tässä tutkimuksessa lapsen sisarukset otettiin huomioon siitä näkökulmasta, *onko lapsella alle esiopetusikäisiä sisarusia* (= 1) *vai ei* (= 0).

6.4 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin SPSS 24 -ohjelmistolla. Analyysi aloitettiin muuttujien koodausten tarkistuksella sekä puuttuvien tietojen käsittelyllä. Aineistoa tarkastellessa korjattiin virheellisiä vastauksia (esim. vastaaja oli vastannut lapsen viihtyvyyden kodin ulkopuolisessa hoidossa, vaikka lapselle oli valittu hoitomuodoksi jokin kotihoitovaihtoehtoista). Vastaajien joukosta poistettiin yhteensä 36 vastaajaa, joista 26 puutteellisten vastausten vuoksi (esim. vastannut alle 20 temperamenttia koskevaan väittämään tai ei lainkaan vastausta hoitomuotoa koskeviin kysymyksiin) sekä kymmenen vastaajaa, joiden vastauksissa temperamenttiväittämiin ei ollut lainkaan vaihtelua.

Aineiston esikäsittelyn jälkeen selvitettiin ensiksi, eroavatko eri hoitomuodoissa olevat lapset temperamenttiltaan toisistaan (taulukko 5). Histogrammien tarkastelun avulla selvisi, että temperamenttimuuttujat ja vakioitavat tekijät olivat riittävän normaalisti jakautuneita. Temperamenttipiirteiden yhteyttä lapselle valittuun hoitomuototyyppiin tarkasteltiin monimuuttujaisen kovarianssianalyysin (MANCOVA) avulla. MANCOVA valittiin analyysimenetelmäksi, sillä sen avulla on mahdollista tarkastella ilmiötä (temperamentti), jota on mitattu usealla muuttujalla. MANCOVAn avulla voidaan siis tarkastella yhden ryhmittelevän tekijän (hoitomuototyyppi) yhteyttä useampaan jatkuvaan selitettävään muuttujaan (yhdeksän temperamenttipiirrettä) huomioiden samalla vakioitavat tekijät (äidin psyykinen kuormittuneisuus, koulutustaso, lapsen sukupuoli, lapsen ikä ja alle esiopetusikäisten sisarusten olemassa olo) (Metsämuuronen 2008, 182, 203).

Analyysin oletuksiin kuuluu, että kaikissa hoitomuotoryhmissä temperamenttimuuttujien kovarianssit ovat yhtä suuret (Metsämuuronen 2008, 209). Temperamenttimuuttujien kovarianssit eivät olleet Boxin M -testin perusteella yhtä suuret ($p < .01$). Tarkempi tarkastelu Levenen testillä osoitti, että temperamenttimuuttujien varianssit olivat yhtä suuret hoitomuotoryhmissä ($p < .05$). Tästä huolimatta analyysin tuloksiin voidaan luottaa, sillä F-testi on Metsämuurosen (2008, 214) mukaan vakaa oletusten rikkoutumista vastaan.

Eri hoitomuotojen väliset parivertailut toteutettiin parametrien estimaattien avulla vertailemalla kutakin hoitomuotoryhmää kuhunkin toiseen hoitomuotoryhmään niiden temperamenttipiirteiden osalta, joiden kohdalla MANCOVAn perusteella havaittiin tilastollisesti merkitseviä eroja. Lopuksi eri hoitomuodoissa olevien lasten välisiä temperamenttieroja tarkasteltiin vertaamalla temperamenttipiirteiden keskiarvoja toisiinsa, sekä laskemalla tilastollisesti merkitsevästi toisistaan eronneiden hoitomuotoryhmien väliset efektikoot. Effektikoa tarkasteltiin Cohenin d :n avulla (Cohen 1988).

Toiseksi selvitettiin temperamenttipiirteiden ja hoitomuodon sekä niiden mahdollisen yhteisvaihtelun yhteyttä lapsen viihtyvyyteen päivähoidossa päiväkodin ja perhepäivähoidon osalta (taulukko 5). Analyysi toteutettiin hierarkkisenä lineaarisena regressioanalyysinä. Lineaarinen regressioanalyysi valittiin analyysimenetelmäksi, koska sen avulla voidaan tarkastella teorian (temperamenttiteoria ja aiemmat tutkimukset) kannalta useampien oleellisten selittävien muuttujien (temperamenttipiirteet, hoitomuoto) yhteyksiä tarkasteltavaan ilmiöön eli lapsen viihtymiseen hänelle valitussa hoitomuodossa (selitettävä muuttuja). Lisäksi analyysin selitettävä muuttuja (viihtyvyys) oli numeerinen, ja kaikki muut analyysissä käytettävät muuttujat olivat joko numeerisia tai niin sanottuja dummy-muuttujia. (Metsämuuronen 2008, 87.)

Ennen lineaarista regressioanalyysia muodostettiin hoitomuodon ja temperamenttipiirteiden yhdysvaikutustermit, mitä varten temperamenttipiirremuuttujat standardoitiin. Standardoinnilla saatiin vähennettyä multikollineaarisuutta temperamenttipiirteiden, hoitomuodon ja niistä muodostetun yhdysvaikutustermin väliltä (Rajala 2010, 278). Standardoinnin jälkeen selittävien muuttujien välillä ei havaittu multikollineaarisuutta (VIF arvot lähellä nollaa, Tolerance-arvot $>.10$) (Nummenmaa 2009, 324; Metsämuuronen 2008, 99).

Regressioanalyysi toistettiin samanlaisena jokaiselle temperamenttipiirteelle erikseen, sillä temperamenttipiirteiden väliset korrelaatiot olivat osittain jopa vahvoja (liite 1). Analyysin ensimmäisellä askeleella tarkasteltiin hoitomuodon ja temperamenttipiirteiden itsenäistä yhteyttä viihtyvyyteen päivähoidossa.

Toisella askeleella otettiin mukaan näiden yhteisvaihtelutermit ja kolmannella askeleella analyysiin lisättiin mukaan vakioitavat muuttujat (äidin psyykkinen kuormittuneisuus, koulutustaso, lapsen sukupuoli, lapsen ikä ja tieto siitä, onko lapsella sisaruksia vai ei).

TAULUKKO 5 Tutkimuksessa käytetyt analyysimenetelmät

Tutkimusongelma	Muuttujat	Analyyysi
1. Miten eri hoitomuodoissa olevat lapset eroavat temperamenttipiirteiden suhteen toisistaan?	Temperamenttipiirteet Hoitomuototyyppi Vakioitavat muuttujat (äidin psyykkinen kuormittuneisuus, äidin koulutustaso, lapsen sukupuoli, alle esiopetusikäisten sisarusten olemassaolo, lapsen ikä)	MANCOVA
2. Onko lapsen temperamentilla, hoitomuototyyppillä (PPH/PK), tai niiden yhdysvaikutuksella yhteyttä lapsen viihtyvyyteen kodin ulkopuolisessa hoitopaikassa?	Viihtyvyys päivähoitossa 1. askel: Hoito- muoto (PPH/PK) Tempera- menttipiirre 2. askel*: Hoitomu- odon ja tem- peramentin yhteisvai- htelutermit (HM*piirre) 3. askel*: Vakioita- vat muut- tajat	Hierarkkinen lineaarinen regressio- analyysi

HUOM. *Aiempien askeleiden muuttujien lisäksi

Sekä MANCOVA että hierarkkinen lineaarinen regressioanalyysi soveltuivat tämän tutkimuksen analyysimenetelmiksi myös suuren otoskoon ansiosta (Nummenmaa 2009; Metsämuuronen 2008). Suuri otoskoko vaikutti myös tulosten tulkinnan kannalta olennaisen tilastollisen merkitsevyyden raja-arvon valintaan. Kaikkien analyysien tulosten tulkinnassa tilastollisen merkitsevyyden raja-arvoksi valittiin $p < .01$ yleisenä pidetyn raja-arvon $p < .05$ sijaan. Tähän ratkaisuun päädyttiin, sillä suuressa aineistossa (MANCOVA $N = 1808$, regressioanalyysi $N = 545$) hyvin pienetkin erot saattavat tulla tilastollisesti merkitseviksi olematta kuitenkaan merkittäviä käytännössä (Metsämuuronen 2011, 446).

6.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen teon kaikissa vaiheissa on pyritty objektiivisuuteen tiedostamalla tehdyt valinnat ja tulkinnot, sekä raportoimalla ne selvästi. Tämän lisäksi tutkimus on pyritty toteuttamaan tieteelliselle tutkimukselle asetettujen vaatimusten mukaisesti (ks. Vilkka 2007, 154). Tutkimuksessa hyödynnettiin valmista kyselylomakeaineistoa, mikä lisää tutkimuksen objektiivisuutta ja luotettavuutta. Minulla tutkijana tai kyselylomakkeen lähettäjillä ei ole ollut henkilökohtaista kontaktia tutkimukseen osallistuneisiin perheisiin, mikä edesauttaa tutkijoiden mahdollisimman vähäistä vaikutusta tutkimusaineistoon ja tuloksiin. (Vilkka 2007.) Toisaalta kontaktin puute tutkijan ja tutkittavan välillä on voinut vaikuttaa heikentävästi vastausprosenttiin (Valli 2015, 88).

Kvantitatiivisen tutkimuksen kokonaisluotettavuutta tarkastellaan yleisesti käyttäen reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä (Metsämuuronen 2011, 125; Mäkinen 2006, 87; Vilkka 2007, 149–154). Metsämuuronen (2011, 125) mukaan tutkimuksen luotettavuus on suoraan verrannollinen siinä käytetyn mittarin luotettavuuteen. Seuraavaksi tämän tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan näiden käsitteiden kautta.

6.5.1 Reliabiliteetti

Tutkimus on reliabeeli, kun sen tulokset ovat toistettavissa ja sen mittarit ovat mahdollisimman virheettömät (Nummenmaa 2009, 346; Metsämuuronen 2011, 125). Tässä tutkimuksessa mittarien reliabiliteettia tarkasteltiin laskemalla eri mittareille (temperamenttipiirteet ja äidin psyykinen kuormittuneisuus) Cronbachin alfa-kertoimet, jotka kertoivat mittaavatko kyseisten mittareiden väittämät samaa asiaa (ks. Nummenmaa 2009, 356–357). Kummatkin mittarit osoittautuivat Cronbachin alfa -kertoimien perusteella reliabeleiksi, sillä Alfa-kertoimet ylittivät yleisenä raja-arvona pidetyn 0.60 (Metsämuuronen 2011, 549).

6.5.2 Validiteetti

Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan mittaako tutkimus sitä, mitä sen avulla on tarkoitus mitata (Vilka 2007, 150). Tutkimuksen validiteetti voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin (Metsämuuronen 2011, 65). Tämän tutkimuksen ulkoista validiteettia eli yleistettävyyttä vähentää aiemmin kuvattu vastaajajoukon vinous. Tässä tutkimuksessa hyödynnetyn aineiston vastausprosentti (äitien 24 %) jäi melko alhaiseksi, ja vastaajiksi valikoituivat laajasta otannasta huolimatta pääasiassa korkeasti koulutetut helsinkiläiset yksilapsisten perheiden äidit. Äitien perhemuodoissa oli myös keskimääräistä enemmän ydin- ja uusperheitä kuin suomalaisissa alle yksivuotiaiden lasten perheissä yleisesti (Hietamäki ym. 2017).

Tutkimuksen sisäistä validiteettia tarkastellessa arvioidaan esimerkiksi ovatko käytetyt käsitteet oikeita, mittaako mittari sitä, mitä sen on tarkoitus mitata ja mitkä erilaiset tekijät ovat voineet vaikuttaa saatuihin tutkimustuloksiin? (Metsämuuronen 2011, 65.) Joskus liian pitkä kyselylomake voi vähentää vastaajan motivaatiota ja keskittymistä vastaamiseen. Tässä tutkimuksessa hyödynnetyn kyselylomakkeen vastausaika oli kokonaisuudessaan noin 35–45 minuuttia, jota voidaan pitää pitkänä vastausaikana. Toisaalta aihe oli vastaajalle hyvin henkilökohtainen, minkä voidaan ajatella mahdollistavan normaalia pidemmän kyselylomakkeen. (ks. Valli 2015, 89.) Vanhemmille toimitettu kyselylomake tarjosi vastaajalle mahdollisuuden valita vastausajankohdaksi parhaiten hänelle sopivan ajan, mikä lisää vastaajan mahdollisuuksia täyttää lomake rauhassa ja huolellisesti, ja voi vähentää näin vastausajankohdan vaikutusta tuloksiin (Valli 2015, 89).

Kyselylomakkeeseen vastatessaan vanhempi voi kaunistella lastaan ja itseään. Toisin sanoen vanhempi voi vastata lomakkeeseen niin kuin ajattelee siihen haluttavan vastata. (Rothbart & Gartstein 2008.) Kyselylomakkeeseen voidaankin vastata pyrkien kulttuurisesti hyväksytyihin vastauksiin (Sapsford 2007). Esimerkiksi temperamenttia arvioidessa vanhempi saattaa arvioida lapsensa temperamentin painottaen kulttuurisesti hyväksyttäviä ja toivottuja piirteitä.

Rothbartin ja Gartsteinin (2008) mukaan vanhemmille onkin tyypillistä arvioida lapsensa keskimääräistä helpommaksi temperamenttiltaan.

Tutkimuksessa käytetty SIDCA-temperamenttimittari on alun perin suunniteltu mittaamaan 3–18-vuotiaiden lasten ja nuorten temperamenttia ja persoonallisuutta (Martin & Halverson 2015), eikä aiempia kokemuksia sen käytöstä alle kolmevuotiaiden lasten temperamentin mittaamisessa ole. Mittaria oli kuitenkin CHILDCARE-hankkeen kyselylomaketta varten muokattu vastaamaan paremmin alle yksivuotiaan lapsen temperamenttia. Lisäksi analyysivaiheessa mittarin luotettavuutta tarkasteltiin, ja sen luotettavuuden tarkastelussa konsultoititiin alkuperäisen mittarin kehittänyttä professori Roy P. Martinia. Näin ollen tutkimuksessa on hyödynnetty triangulaation monitutkijamenetelmää, millä pyrittiin lisäämään tutkimuksen ja sen tulosten luotettavuutta. Tutkimuksessa hyödynnetyn kyselylomakkeen teossa on myös hyödynnetty triangulaation monitutkijamenetelmää, sillä se on laadittu yhteistyössä useamman CHILDCARE-hankkeen tutkijan kesken. (Metsämuuronen 2011, 115.)

Tutkimuksessa käytetyn temperamenttimittarin kääntäminen englannista suomeksi on voinut vaikuttaa tutkimuksen sisäiseen validiteettiin. Joidenkin väittämien käännökset eivät ole olleet onnistuneita, mikä näkyi aineistossa esimerkiksi puutteellisina vastauksina. Esimerkiksi mittarin väittämään ”lapseni on sävyisä” oli kymmeniä äitejä jättänyt vastaamatta. Pieni osa vastaajista ei ollut vastannut yhteenkään temperamenttia koskeneeseen väittämään ($n = 8$), tai oli vastannut hyvin pieneen osaan väittämistä ($n = 9$). Näissä tapauksissa puutteellisesti vastanneet vastaajat poistettiin aineistosta. Temperamenttimittarin validiteettiin voi myös vaikuttaa vanhemman tietämys lapsen käytöksestä ja sen merkityksistä. Tässä tutkimuksessa tulosten validiteettiin voi vaikuttaa erityisesti äitien näkemuserot siitä, millainen on keskimääräinen lapsi, johon heidän pyydetään omaa lastaan vertaavan (Else-Quest 2012; Rothbart & Gartstein 2008).

Temperamenttiväittämien lisäksi toistuvia puutteita tai virheitä huomattiin olevan myös muuttujissa, jotka koskivat lapsen viihtyvyyttä kodin ulkopuoliossa päivähoitossa. Viihtyvyyttä koskeneeseen väittämään oli vastannut osa

sellaisista äideistä, jotka olivat valinneet lapsen hoitomuodoksi vanhempien hoidon tai itse palkatun hoitajan hoidon kotona (n = 18). Tällaisessa tapauksessa muuttujan arvo poistettiin. Osassa tapauksissa vastaaja ei ollut arvioinut lainkaan lapsen viihtyvyyttä kodin ulkopuolisessa päivähoidossa, vaikka lapsen hoitomuoto oli jokin kodin ulkopuolinen (n = 38). Tällaiset vastaajat jätettiin viihtyvyyttä koskeneen analyysin ulkopuolelle. Tutkimuksen suuri otoskoko mahdollisti sen, ettei kymmenienkään vastaajien poistaminen aineistosta vastausvirheiden vuoksi vaikuttanut tutkimuksen luotettavuuteen. Joskin samoissa muuttujissa toistuneet useat virheet eli systemaattiset virheet, voivat johtua esimerkiksi haasteellisesta ja monitulkintaisesta kysymyksen asettelusta, tai vastaajien puutteellisesta keskittymisestä vastaamiseen. Vastaajilla on voinut olla myös haasteita ymmärtää lomakkeen ohjeistuksia.

Tässä tutkimuksessa vakioitiin aiemman tutkimustiedon perusteella tuloksiin mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä: lapsen ikää ja sukupuolta, äidin psyykkisen kuormittuneisuuden määrää ja koulutustasoa sekä perheen alle esiopetusikäisten lasten määrää. Näin ollen näillä tekijöillä ei ole vaikutusta saatuihin tuloksiin. Useiden aiempien tutkimusten perusteella valikoitujen tekijöiden vakioiminen paransi tutkimuksen tulosten sisäistä validiteettia.

6.6 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen kaikissa vaiheissa on pyritty noudattamaan hyvän tieteentekemisen eettisiä periaatteita (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Kyselylomakkeessa ja sen saatekirjeessä kuvattiin tarkoin vastaajalle, mihin tutkimushankkeeseen kyselylomake liittyy ja mihin sen avulla kerättyjä tietoja käytetään. Tutkittavat antoivat luvan lomakkeen käyttöön osana CHILDCARE-hankkeen tutkimusaineistoa vastatessaan verkkokyselylomakkeeseen tai palauttaessaan paperisen kyselylomakkeen tutkijoille.

Kyselylomakeaineisto oli valmiiksi koodattuna numeeriseen muotoon, ennen kuin sain sen itselleni. Tämän ansiosta aineistosta ei ole mahdollista tunnistaa yksittäisiä vastaajia. Vastaajien anonymiteetti on säilynyt koko tämän tutkimuksen teon ajan. Tutkittavien anonymiteetin säilyminen ei ainoastaan paranna tutkimuksen eettisyyttä, vaan voi myös lisätä sen objektiivisuutta ja mahdollistaa vapauden käsitellä aineistoa (ks. Mäkinen 2006, 114).

CHILDCARE-tutkimushankkeesta on täytetty henkilötietolain edellyttämä rekisteriseloste, jossa on eritelty tarkemmin rekisterin tietosisältö ja tietojen käyttö (Childcare-pitkittäistutkimus. Tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste 2016). Tätä tutkimusta varten on allekirjoitettu CHILDCARE-tutkimuskonsortion vaitiolosopimus sekä aineistonluovutus- ja käyttölupasopimus. Tutkimuksen teossa ollaan näin ollen sitouduttu käsittelemään aineistoa luottamuksellisesti sekä noudattamaan niissä määriteltyjä aineiston käyttöön ja säilytykseen liittyviä ehtoja.

7 TULOKSET

7.1 Temperamenttipiirteet ja päivähoitomuoto

Temperamentti

Äidit arvioivat lapsensa olevan temperamentiltaan keskimääräistä lasta aktiivisempia, lujatahtoisempia, älykkäämpiä, seurallisempia, huomaavaisempia ja osoittavan keskimääräistä enemmän positiivisia tunteita (taulukko 6). Lisäksi äidit arvioivat lapsensa olevan temperamentiltaan keskimääräistä vähemmän turvattomia sekä pidättyväisiä. Sen sijaan negatiivisen emotionaalisuuden osalta äidit arvioivat lapsensa hyvin lähelle keskimääräistä.

TAULUKKO 6 Temperamenttipiirteet

Temperamenttipiirre	N =	Vaihteluväli (min - max)	Keskiarvo (ka)	Keskihajonta (kh)
ACT Aktiivisuus	1755	2.60-7.00	5.44	.80
INS Pelokkuus	1778	1.00-6.25	2.67	.97
SOC Seurallisuus	1784	1.67-7.00	5.30	.92
NEG Negatiivinen emotionaalisuus	1767	1.00-7.00	3.88	1.00
POS Positiivinen emotionaalisuus	1777	3.00-7.00	5.73	.80
STRW Lujatahtoisuus	1785	1.00-7.00	5.02	1.03
INH Pidättyväisyys	1771	1.00-6.50	2.96	.98
CON Toisten huomioiminen	1757	1.80-7.00	4.90	.75
INT Älykkyys	1736	3.43-7.00	5.25	.75

Kuten taulukosta 7 voi nähdä, standardoitujen temperamenttipiirteiden väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet vaihtelivat heikosta (esim. NEG-SOC $r_p = -.075$, $p < .01$) vahvaan (esim. INH-INS $r_p = .703$, $p < .001$). Heikoiten muiden piirteiden kanssa korreloi negatiivinen emotionaalisuus. Taulukossa 8 on lisäksi kuvattuna vakioitavien taustamuuttujien ja temperamenttipiirteiden väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet.

TAULUKKO 7 Vakioitavien tekijöiden ja standardoitujen temperamentti- ja persoonallisuuden piirteiden väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet (N = 1808)

Muuttujat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1 Lapsen sukupuoli ^a	1												
2 Lapsen ikä	.024	1											
3 Esiopetusikäiset sisarukset ^b	.014	.052	1										
4 Äidin ammatillinen koulutus ^c	.003	-.002	-.045	1									
5 Äidin psyykkinen kuormittuneisuus	-.038	.010	.020	-.086**	1								
6 Aktiivisuus	.046	.089**	-.049	-.088**	.009	1							
7 Pelokkuus	-.014	-.007	.013	.036	.116**	-.440**	1						
8 Seurallisuus	-.006	-.013	-.071*	-.028	-.068*	.554**	-.558**	1					
9 Neg. emotionaalisuus	-.004	.040	.065*	-.093**	.198**	.059	.257**	-.075*	1				
10 Pos. emotionaalisuus	.002	.001	-.044	-.086**	-.118**	.560**	-.474**	.587**	-.221**	1			
11 Lujatahtoisuus	-.056	.096	.042	-.073*	.119**	.453**	-.106**	.288**	.506**	.183**	1		
12 Pidättyväisyys	-.052	-.031	.009	-.030	.070*	-.334**	.703**	-.608**	.198**	-.362**	-.066*	1	
13 Toisten huomioiminen	-.023	.229**	.013	-.041	-.082*	.460**	-.315**	.426**	-.107**	.584**	.194**	-.238**	1
14 Älykkyyys	-.004	.119**	-.075*	-.042	-.037	.650**	-.431**	.590**	-.059	.688**	.363**	-.308**	.665**

* p < .01, ** p < .001

^a0 = tyttö, 1 = poika^b0 = ei esiopetusikäisiä sisaruksia, 1 = kyllä esiopetusikäisiä sisaruksia^c0 = matala ammatillinen koulutus, 1 = korkea ammatillinen koulutus

Päivähoitomuoto

Suurinta osaa lapsista hoiti kotonaan jompikumpi vanhemmista (taulukko 8). Toiseksi eniten lasten hoitomuodoksi oli valittu päiväkoti ja kolmanneksi eniten jokin muu kodinomainen hoitomuoto. Vähiten lapsia oli perhepäivähoidossa. Lapset jakautuivat sukupuolensa perusteella tasaisesti eri päivähoitomuotoihin, joskin tytöistä useampi oli kodin ulkopuolisessa hoidossa kuin pojista.

TAULUKKO 8 Lasten jakautuminen eri hoitomuotoihin

Hoitomuoto	Yhteensä		Poikia		Tyttöjä	
	n	%	n	%	n	%
Vanhempien hoito	1131	62.6	574	63.0	557	62.1
Muu kodinomainen hoito	132	7.3	72	7.9	60	6.7
Perhepäivähoito yhteensä	97	5.4	45	4.9	52	5.8
Päiväkoti yhteensä	448	24.8	220	24.1	228	25.4
Yhteensä	1808	100	911	100	897	100

Tässä tutkimuksessa lapsen hoitomuodoksi merkittiin päiväkoti, jos hän oli siellä yhtenäkin päivänä viikossa. Päiväkotia käyvistä lapsista enemmistö (59 %) oli siellä viitenä päivänä viikossa, toiseksi eniten neljänä päivänä (20 %) ja kolmanneksi eniten kolmena päivänä (15 %) viikossa. Vain neljä prosenttia lapsista oli yhtenä päivänä viikossa päiväkodissa. Lasten päiväkotihoitopäivät kestivät keskimäärin 7.5 tuntia (kh 1.2).

Eri hoitomuodoissa olevien lasten erot temperamentissa

Kuten taulukoista 9, 10 ja kuviosta 2 huomataan, eri hoitomuodoissa olevat lapset erosivat toisistaan temperamentin osalta senkin jälkeen, kun vakioitavat muuttujat oli otettu huomioon [$F(27, 4443) = 2,344, p < .001, osittais-eta^2 = .01$]. Yksittäisten temperamentti-ominaisuuksien tarkastelu osoitti, että hoitomuotojen välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja lapsen tunteiden ilmaisuun liittyvissä temperamentti-ominaisuuksissa (negatiivinen ja positiivinen emotionaalisuus), älykkyy-

dessä tai pidättyväisyydessä. Sen sijaan eroja oli seuraavien viiden piirteen kohdalla: aktiivisuus [F (3, 1529) = 4.99, $p = .002$, $osittais-eta^2 = .01$], pelokkuus [F (3, 1529) = 5.98, $p < .001$, $osittais-eta^2 = .01$], seurallisuus [F (3, 1529) = 4.34, $p = .005$, $osittais-eta^2 = .01$], lujatahtoisuus [F (3, 1529) = 4.62, $p = .003$, $osittais-eta^2 = .01$] ja toisten huomioiminen [F (3, 1529) = 4.37, $p = .005$, $osittais-eta^2 = .01$].

Päiväkodissa ja vanhempien hoidossa olevien lasten temperamenteissa oli eroja neljän eri piirteen osalta (aktiivisuus, pelokkuus, seurallisuus ja lujatahtoisuus; taulukko 9). Päiväkotia käyvät lapset olivat temperamentiltaan seurallisempia, aktiivisempia sekä lujatahtoisempia kuin vanhempien hoidossa olevat lapset (taulukko 10 ja kuvio 2). Vanhempien hoidossa olevat lapset olivat puolestaan temperamentiltaan pelokkaampia kuin päiväkodissa olevat lapset.

Perhepäivähoidossa ja vanhempien hoidossa olevien lasten temperamenteissa eroja oli vain pelokkuus-piirteen osalta (taulukko 9). Lapset, joiden hoitomuoto oli perhepäivähoito, olivat temperamentiltaan vähemmän pelokkaita kuin ainoastaan vanhempien hoidossa olevat lapset (taulukko 10 ja kuvio 2). Muun hoitajan hoidossa ja vanhempien hoidossa olevien lasten temperamentissa oli tilastollisesti merkitsevä ero ainoastaan toisten huomioiminen -piirteen kohdalla (taulukko 9). Muun hoitajan hoidossa olevat lapset olivat temperamentiltaan huomaavaisempia kuin vanhempien hoidossa olevat lapset (taulukko 10 ja kuvio 2).

TAULUKKO 9 Eri hoitomuotoryhmien väliset β -kertoimet MANCOVA analyysin perusteella (N = 1538)

		1-vuotiaan lapsen temperamentti								
		ACT	INS	SOC	NEG	POS	STRW	INH	CON	INT
		β	β	β	β	β	β	β	β	β
Äidin psyykkinen kuormittuneisuus		-.019	.406**	-.239*	.611**	-.324**	.328**	.239*	-.213**	-.112
Äidin koulutustaso ^a		-.224**	.176*	-.105	-.187*	-.206**	-.151	-.048	-.067	-.092
Lapsen ikä		.001*	5.775E-5	.000	.000	-4,325E-5	.001*	-9.812E-5	.002**	.001**
Lapsen sukupuoli ^b		.072	-.009	-.034	-.018	.003	-.120	-.092	-.052	-.005
Lapsen sisarukset ^c		-.077	.026	-.131*	.110	-.073	.078	.024	-.008	-.126*
Vanhempien hoito (1) vs.	2	.050	-.069	.016	-.035	-.150	.015	-.039	-.225*	-.189
	3	.160	-.295*	.221	-.020	.022	.188	-.147	.067	.038
	4	-.184**	.221**	-.184*	-.051	-.116	-.218*	.183*	-.102	-.098
Muu hoitaja (2) vs.	3	.110	-.226	.205	.015	-.129	.204	-.186	-.211	-.226
	4	.134	-.152	.168	.086	-.034	.234	-.222	-.123	-.091
Perhepäivähoito (3) vs.		.024	.074	-.037	.071	.094	.030	-.036	.088	.136
Päiväkoti (4)										

*p < .01, **p < .001

^a 0 = matala ammatillinen koulutus, 1 = korkea ammatillinen koulutus^b 0 = tyttö, 1 = poika^c 0 = ei alle esiopetusikäisiä sisaruksia, 1 = on alle esiopetusikäisiä sisaruksia

ACT = aktiivisuus, INS = pelokkuus, SOC = seurallisuus, NEG = negatiivinen emotionaalisuus, POS= positiivinen emotionaalisuus, STRW = lujatahtoisuus, INH = pidättyväisyys, CON = toisten huomioiminen, INT = älykkyyys

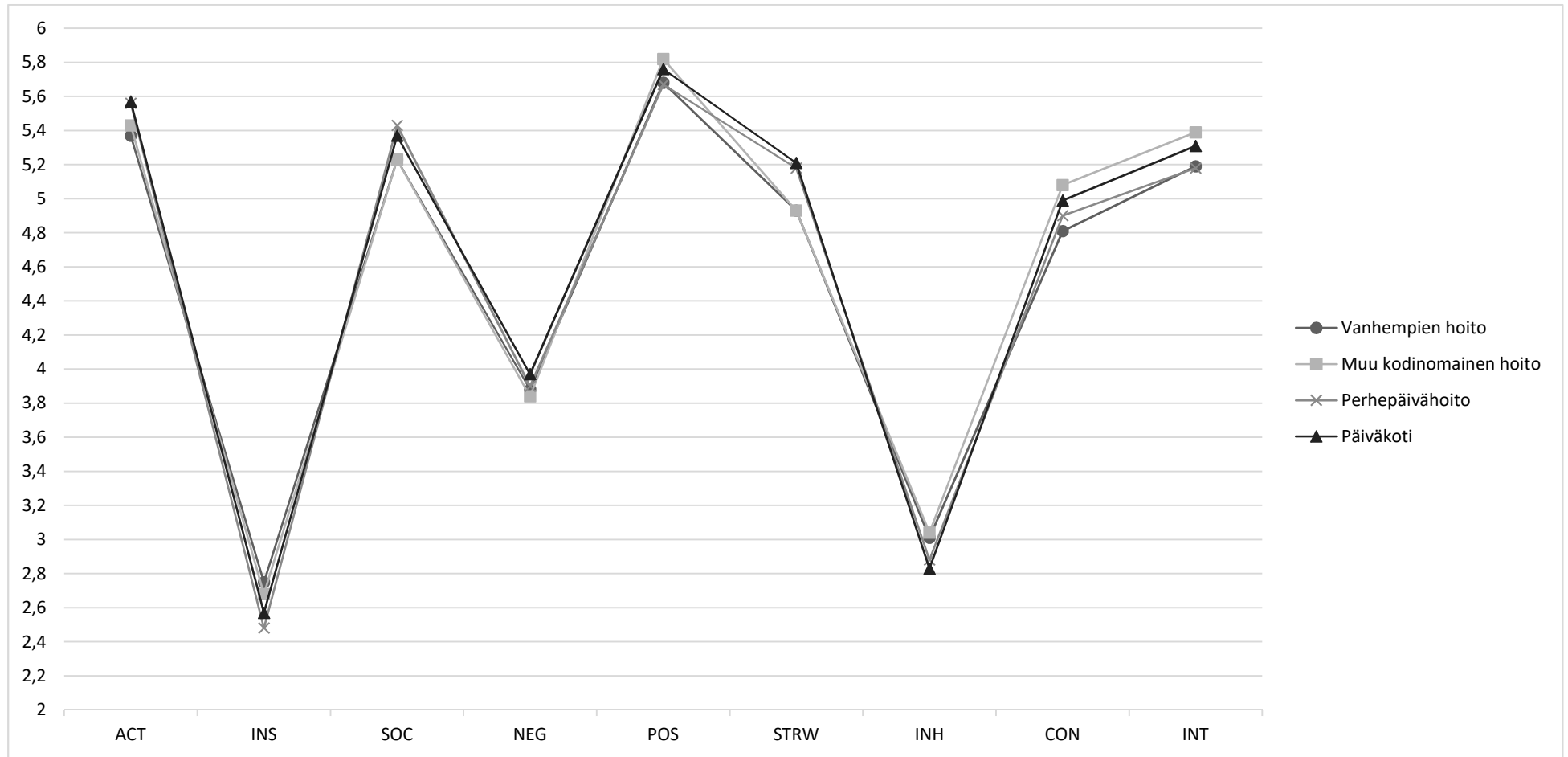
TAULUKKO 10 Eri hoitomuodoissa olevien lasten temperamenttipiirteiden keskiarvot (ka) ja keskihajonnat (kh)

Temperamenttipiirre	Vanhempien hoito (n = 960)		Muu kodinomainen hoito (n = 114)		Perhepäivähoito (n = 82)		Päiväkoti (n = 382)	
	ka	kh	ka	kh	ka	kh	ka	kh
Aktiivisuus	5.37	.83	5.43	.73	5.56	.79	5.57	.75
Pelokkuus	2.75	.97	2.68	.95	2.48	.91	2.57	.94
Sosiaalisuus	5.23	.91	5.23	1.00	5.43	.82	5.37	.92
Neg. emotionaalisuus	3.88	.99	3.84	1.11	3.90	.94	3.97	.98
Pos. emotionaalisuus	5.68	.80	5.82	.75	5.67	.79	5.76	.80
Lujatahtoisuus	4.93	1.01	4.93	1.08	5.18	.89	5.21	1.01
Pidättyväisyys	3.01	.97	3.04	1.08	2.88	.96	2.83	.94
Toisten huomioiminen	4.81	.72	5.08	.79	4.90	.67	4.99	.75
Älykkyys	5.19	.75	5.39	.73	5.18	.71	5.31	.78

Hoitomuotoryhmien väliset erot eivät kuitenkaan olleet suuria (taulukko 10, 11 ja kuvio 2). Hoitomuotoryhmien välisten efektien koot olivat kaikkien havaittujen erojen osalta pieniä ($d < .50$, ks. Cohen 1988). Suurimmat erot olivat pelokkuuden, lujatahtoisuuden ja toisten huomioiminen -piirteen kohdalla.

TAULUKKO 11 Hoitomuotoryhmien väliset efektikoot

Temperamenttipiirre	Hoitomuotoryhmät	Efektikoko (Cohenin d)
Aktiivisuus	Vanhempien hoito vs. Päiväkoti (PK)	.25
Pelokkuus	Vanhempien hoito vs. Perhepäivähoito	.29
	Vanhempien hoito vs. PK	.19
Sosiaalisuus	Vanhempien hoito vs. PK	.15
Lujatahtoisuus	Vanhempien hoito vs. PK	.28
Pidättyväisyys	Vanhempien hoito vs. PK	.19
Toisten huomioiminen	Vanhempien hoito vs. Muu kodinomainen hoito	.36

HUOM. ACT = aktiivisuus, INS = pelokkuus, SOC = seurallisuus, NEG = negatiivinen emotionaalisuus, POS = positiivinen emotionaalisuus, STRW = lujatahtoisuus, INH = pidättyväisyys, CON = toisten huomioiminen, INT = älykkyys

KUVIO 2 Eri hoitomuodoissa olevien lasten temperamenttipiirteiden keskiarvot

Vakioitavista tekijöistä äidin psyykkisen kuormittuneisuuden, koulutustason sekä lapsen iän ja alle esiopetusikäisten sisarusten olemassa olo olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä osaan temperamenttipiirteistä (taulukko 9). Psyykkisesti kuormittuneemmat äidit arvioivat lapsensa keskimäärin turvattommiksi, vähemmän seurallisiksi, enemmän negatiivisesti ja vähemmän positiivisesti emotionaalisemmiksi sekä vähemmän huomaavaisiksi. Lisäksi he arvioivat lapsensa keskimäärin pidättyväisemmiksi ja lujatahtoisemmiksi kuin psyykkisesti vähemmän kuormittuneet äidit. Matalammin koulutetut äidit arvioivat lapsensa aktiivisemmiksi, vähemmän pelokkaiksi sekä enemmän positiivisesti ja negatiivisesti emotionaalisemmiksi kuin korkeammin koulutetut äidit. Eri-ikäiset lapset erosivat temperamenttiltaan neljän piirteen osalta: vanhemmat lapset arvioitiin nuorempia lapsia aktiivisemmiksi, lujatahtoisemmiksi, huomaavaisemmiksi ja älykkäämmiksi. Lapset, joilla ei ollut alle esiopetusikäisiä sisarusia, arvioitiin olevan seurallisempia sekä älykkäämpiä kuin lapset, joilla oli alle esiopetusikäisiä sisarusia.

7.2 Temperamenttipiirteiden ja hoitomuodon yhteys viihtyvyyteen kodin ulkopuolisessa päivähoidossa

Taulukossa 12 esitetään lasten viihtyvyyden kuvailevat tunnusluvut kaikille kodin ulkopuolisessa päivähoidossa oleville lapsille sekä kummallekin hoitomuotoryhmälle erikseen. Äidit arvioivat lasten viihtyvän päivähoidossa keskimäärin lähes kiitettävästi, joskin vaihtelu viihtyvyydessä oli suurta: heikosta viihtyvyydestä erinomaiseen. Viihtyvyys näytti olevan keskimäärin hieman parempaa, ja siinä oli vähemmän vaihtelua lasten välillä perhepäivähoidossa kuin päiväkodissa.

TAULUKKO 12 Lapsen päivähoitoviihtyvyyden kuvaavat tiedot

	Viihtyvyys perhepäivähoito ja päiväkot	Viihtyvyys perhepäivähoito	Viihtyvyys päiväkot
N	508	84	424
min-max	2.17-6	3.67-6	2.17-6
keskiarvo	4.85	5.11	4.80
keskihajonta	.66	.55	.67

Ennen varsinaisia analyysieja tarkasteltiin lapsen päivähoitoviihtyvyyden ja temperamenttipiirteiden välisiä Pearsonin korrelaatiokertoimia (taulukko 13). Korrelaatiot viihtyvyyden ja temperamenttipiirteiden välillä vaihtelivat pääosin heikosta ($r_p < .30$, $p < .01$) kohtalaiseen ($.30 < r_p < .50$, $p < .01$). Ainoastaan lujatahtoisuus ei korreloinut päivähoitoviihtyvyyden kanssa tilastollisesti merkitsevästi. Päivähoidossa viihtyvät paremmin lapset, jotka olivat temperamentiltaan aktiivisempia, seurallisempia, älykkäämpiä, huomaavaisempia ja ilmaisivat enemmän positiivisia tunteita. Lisäksi viihtyvyys oli korkeampaa niillä lapsilla, jotka olivat temperamentiltaan vähemmän pelokkaita, pidättyväisiä ja negatiivisesti emotionaalisia.

Päivähoitomuodon ja päivähoitoviihtyvyyden välisen Spearmanin korrelaatiokertoimen perusteella näyttäisi siltä, että lapset viihtyvät paremmin perhepäivähoidossa kuin päiväkodissa (taulukko 13). Lisäksi tarkasteltiin vakioitavien tekijöiden ja päivähoitoviihtyvyyden välisiä Spearmanin korrelaatiokertoimia. Ainoastaan äidin psyykinen kuormittuneisuus korreloi tilastollisesti merkitsevästi lasten päivähoitoviihtyvyyden kanssa: psyykkisesti kuormittuneemmat äidit arvioivat lapsensa viihtyvän heikommin päivähoidossa.

Tarkasteltaessa temperamenttipiirteiden korrelaatioita päiväkodissa olevien lasten päivähoitoviihtyvyyden kanssa olivat yhteydet lähes kaikkien piirteiden kohdalla melko heikkoja ($r_p < .50$, $p < .01$; taulukko 13). Kohtalainen yhteys oli pidättyväisyys ja pelokkuus -piirteiden kohdalla. Kun taas perhepäivähoidossa olevien lasten kohdalla päivähoitoviihtyvyyden ja temperamenttipiirteiden väliset korrelaatiot olivat kohtalaisia tai vahvoja ($r_p > .50$, $p < .01$). Korrelaatiokertoimien perusteella näyttäisi siis, että lähes jokaisen temperamenttipiirteen yhteys viihtyvyyteen oli voimakkaampaa perhepäivähoidossa olevilla lapsilla kuin päiväkodissa olevilla lapsilla. Ainoa poikkeus oli negatiivinen emotionaalisuus, jonka yhteys perhepäivähoidossa olevien lasten päivähoitoviihtyvyyteen ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

TAULUKKO 13 Päivähoitoviihtyvyyden ja selittävien tekijöiden (standardoidut temperamenttipiirteet ja hoitomuoto) Spearmanin korrelaatiokertoimet (N = 508)

		Viihtyvyyden PPH ja PK (N = 508)	Viihtyvyyden PPH (N = 84)	Viihtyvyyden PK (N = 424)
Selittävät muuttujat	Aktiivisuus ^p	.177**	.339*	.152*
	Pelokkuus ^p	-.357**	-.510**	-.334**
	Seurallisuus ^p	.307**	.468**	.281**
	Negatiivinen emotionaalisuus ^p	-.155**	-.205	-.157*
	Positiivinen emotionaalisuus ^p	.246**	.475**	.217**
	Lujatahtoisuus ^p	.006	.163	-.022
	Pidättyväisyys ^p	-.363**	-.479**	-.358**
	Toisten huomioiminen ^p	.176**	.318*	.165*
	Älykkyys ^p	.165**	.375**	.143*
	Hoitomuoto ^s (0 = Perhepäivähoito [PPH], 1 = päiväkotia [PK])	-.180*	-	-
Vakioitavat muuttujat	Lapsen sukupuoli ^s (0 = tyttö, 1 = poika)	.019	.139	.002
	Lapsen ikä ^s	.087	.182	.084
	Äidin psyykkinen kuormittuneisuus ^s	-.187**	-.206	-.192**
	Äidin koulutustaso ^s (0 = matala, 1 = korkea)	-.051	-.138	-.021
	Alle 6-v sisarukset ^s (0 = ei, 1 = kyllä)	-.032	.109	-.050

*p < .01, **p < .001

Seuraavaksi tarkastellaan hierarkkisten lineaaristen regressioanalyysien avulla, kuinka kukin temperamenttipiirre ja hoitomuoto selittävät lapsen viihtyvyyttä päivähoitossa. Tulokset raportoidaan ensin temperamenttipiirteittäin. Luvun lopuksi tehdään yhteenveto kaikkien piirrekohtaisten analyysien tuloksista.

7.2.1 Aktiivisuus (ACT)

Aktiivisuus selitti yksinään 3 % viihtyvyyden arvojen vaihtelusta lasten välillä (taulukko 14). Lisättäessä toisella askeleella malliin hoitomuoto, oli selitysasteen

muutos tilastollisesti merkitsevä. Aktiivisuudella ja hoitomuodolla oli tilastollisesti merkitsevä omavaikutus, ja ne selittivät yhdessä viihtyvyyden arvojen vaihtelusta lasten välillä 6 %. Temperamentiltaan aktiivisemmat lapset viihtyivät paremmin päivähoitossa kuin vähemmän aktiiviset lapset. Perhepäivähoitossa lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa.

TAULUKKO 14 Aktiivisuuden ja hoitomuodon yhteys lapsen päivähoitoviihtyvyyteen (n = 513)

Selittävät muuttujat	Viihtyvyyys		
	β	R ²	ΔR^2
Askel 1: F (1, 491) = 15.861**		.031**	
Aktiivisuus (ACT)	.177**		
Askel 2: F (1, 490) = 16.558**		.063	.032**
Aktiivisuus (ACT)	.179**		
Hoitomuoto (HM) (0 = perhepäivähoito, 1 = päiväkot)	-.178**		
Askel 3: F (1, 489) = 1.216		.065	.002
Aktiivisuus (ACT)	.278*		
Hoitomuoto (HM)	-.171**		
ACT*HM	-.110		
Askel 4: F (5, 484) = 4.200**		.104	.039*
Aktiivisuus (ACT)	.249		
Hoitomuoto (HM)	-.178**		
ACT*HM	-.092		
Sukupuoli (0 = tyttö, 1 = poika)	-.001		
Lapsen ikä	.096		
Alle esiopetusikäiset sisarukset (0 = ei, 1 = kyllä)	-.003		
Äidin psyykkinen kuormittuneisuus	-.176**		
Äidin koulutustaso (0 = matala, 1 = korkea)	-.030		

** $p < .001$, * $p < .01$. β = standardoitu regressiokerroin; R² = estimoidun mallin selityssaste, ΔR^2 = Selityssasteen (R²) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana analyysissä

Kolmannella askeleella analyysiin mukaan lisätty päivähoitomuodon ja aktiivisuuden yhdysvaikutus ei ollut yhteydessä viihtyvyyteen (taulukko 14). Korkea aktiivisuus oli siis yhteydessä parempaan viihtymiseen päivähoitossa riippumatta siitä, kummassa hoitomuodossa lapsi oli. Lisäksi perhepäivähoitossa olevat lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa olevat lapset huolimatta siitä, kuinka aktiivisia lapset olivat temperamentiltaan.

Viimeisellä askeleella kaikki mallissa huomioidut tekijät (aktiivisuus, hoitomuoto, niiden yhdysvaikutustermi ja vakioitavat muuttujat) selittivät yhteensä

10 % lapsen viihtyvyydestä päivähoidossa (taulukko 14). Kun vakioitavat tekijät otettiin huomioon, hoitomuoto oli edelleen yhteydessä lapsen päivähoitoviihtyvyyteen, mutta aktiivisuudella ei ollut enää omavaikutusta. Vakioitavista tekijöistä ainoastaan äidin psyykkinen kuormittuneisuus oli yhteydessä päivähoitoviihtyvyyteen: mitä psyykkisesti kuormittuneempia äidit olivat, sitä heikommin he arvioivat lapsensa viihtyvän päivähoidossa.

7.2.2 Pelokkuus (INS)

Pelokkuus selitti yksinään lähes 13 % viihtyvyyseroista lasten välillä (taulukko 15). Kun toisella askeleella malliin lisättiin hoitomuoto, säilyi pelokkuuden oma-vaikutus, ja myös hoitomuodolla oli tilastollisesti merkitsevä omavaikutus. Ne selittivät yhdessä viihtyvyyseroista lasten välillä hieman yli 15 %. Temperamentiltaan vähemmän pelokkaat lapset viihtyivät paremmin päivähoidossa kuin pelokkaammat lapset. Edellisen analyysin tavoin perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa olevat lapset.

TAULUKKO 15. Pelokkuuden ja hoitomuodon yhteys lapsen päivähoitoviihtyvyyteen (n = 523)

Selittävät muuttujat	Viihtyvyyys		
	β	R ²	ΔR^2
Askel 1: F (1, 497) = 72.698**			
Pelokkuus (INS)	-.357**	.128**	
Askel 2: F (1, 496) = 15.408**		.154	.026**
Pelokkuus (INS)	-.351**		
Hoitomuoto (HM) (0 = perhepäivähoito, 1 = päiväkot)	-.162**		
Askel 3: F (1, 495) = .359		.155	.001
Pelokkuus (INS)	-.405**		
Hoitomuoto (HM)	-.157**		
INS*HM	.059		
Askel 4: F (1, 490) = 3.066		.180	.026
Pelokkuus (INS)	-.334*		
Hoitomuoto (HM)	-.167**		
INS*HM	.008		
Sukupuoli (0 = tyttö, 1 = poika)	.008		
Lapsen ikä	.097*		
Alle esiopetusikäiset sisarukset (0 = ei, 1 = kyllä)	-.006		
Äidin psyykkinen kuormittuneisuus	-.133*		
Äidin koulutustaso (0 = matala, 1 = korkea)	-.039		

** $p < .001$, * $p < .01$. β = standardoitu regressiokerroin; R² = estimoidun mallin selitysaste, ΔR^2 = Selitysasteen (R²) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana analyysissä

Kolmannella askeleella analyysiin mukaan lisätty päivähoitomuodon ja pelokkuuden yhdysvaikutus ei ollut yhteydessä viihtyvyyteen (taulukko 15). Alhainen pelokkuus oli siis yhteydessä parempaan viihtymiseen riippumatta siitä, oliko lapsi perhepäivähoidossa vai päiväkodissa. Lisäksi perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa olevat lapset huolimatta siitä, olivatko he temperamentiltaan enemmän vai vähemmän pelokkaita.

Vakioitavien tekijöiden lisääminen mukaan analyysiin ei muuttanut mallin selitysastetta tilastollisesti merkitsevästi (taulukko 15). Pelokkuus ja hoitomuoto olivat edelleen yhteydessä lapsen viihtyvyyteen päivähoitossa samoin kuin toisella ja kolmannella askeleella. Lisäksi taustatekijöistä äidin psyykkinen kuormittuneisuus oli edellisen analyysin tavoin yhteydessä viihtyvyyteen.

7.2.3 Seurallisuus (SOC)

Seurallisuus selitti yksinään hieman yli 9 % lapsen päivähoitoviihtyvyyden arvojen vaihtelusta lasten välillä (taulukko 16). Lisättäessä toisella askeleella analyysiin mukaan lapsen hoitomuoto, oli seurallisuudella ja hoitomuodolla tilastollisesti merkitsevät omavaikutukset. Seurallisemmat lapset viihtyivät paremmin päivähoitossa kuin vähemmän seuralliset lapset. Aiempien analyysien tavoin perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa olevat lapset.

Kolmannella askeleella mukaan analyysiin lisätty seurallisuuden ja hoitomuodon yhdysvaikutustermi ei ollut yhteydessä päivähoitoviihtyvyyteen (taulukko 16). Hoitomuodon ja seurallisuuden omavaikutukset kuitenkin säilyivät. Korkea seurallisuus ennusti siis lapsen parempaa päivähoitoviihtyvyyttä riippumatta siitä, kummassa hoitomuodossa lapsi oli. Lisäksi perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa olevat lapset riippumatta siitä, kuinka seurallisia he olivat temperamentiltaan.

TAULUKKO 16. Seurallisuuden ja hoitomuodon yhteys lapsen päivähoitoviihtyvyyteen (n = 521)

Selittävät muuttujat	Viihtyvyyys		
	β	R ²	ΔR^2
Askel 1: F (1, 497) = 51.542**		.094**	
Seurallisuus (SOC)	.307**		
Askel 2: F (1, 496) = 16.460**		.123	.029**
Seurallisuus (SOC)	.304**		
Hoitomuoto (HM) (0 = perhepäivähoito, 1= päiväkot)	-.171**		
Askel 3: F (1, 495) = 1.347		.125	.002
Seurallisuus (SOC)	.417**		
Hoitomuoto (HM)	-.162**		
SOC*HM	-.124		
Askel 4: F (5, 490) = 3.964*		.159	.034*
Seurallisuus (SOC)	.368*		
Hoitomuoto (HM)	-.172**		
SOC*HM	-.084		
Sukupuoli (0 = tyttö, 1 = poika)	.012		
Lapsen ikä	.104*		
Alle esiopetusikäiset sisarukset (0 = ei, 1 = kyllä)	.014		
Äidin psyykkinen kuormittuneisuus	-.157**		
Äidin koulutustaso (0 = matala, 1 = korkea)	-.023		

** $p < .001$, * $p < .01$. β = standardoitu regressiokerroin; R² = estimoidun mallin selitysaste, ΔR^2 = Selitysasteen (R²) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana

Vakioitavien tekijöiden myötä muuttujien yhteinen selitysaste kasvoi tilastollisesti merkitsevästi lähes 16 prosenttiin (taulukko 16). Seurallisuus ja hoitomuoto olivat lopullisessa mallissa toisen ja kolmannen askeleen tavoin tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä lapsen päivähoitoviihtyvyyteen vakioitavista tekijöistä huolimatta. Aiempien analyysien tavoin äidin psyykkinen kuormittuneisuus oli yhteydessä lapsen päivähoitoviihtyvyyteen.

7.2.4 Negatiivinen emotionaalisuus (NEG)

Negatiivinen emotionaalisuus selitti yksinään noin 2 % viihtyvyyden arvojen vaihtelusta lasten välillä (taulukko 17). Toisella askeleella negatiivisella emotionaalisuudella ja hoitomuodolla oli tilastollisesti merkitsevät omavaikutukset. Negatiivisesti emotionaalisemmat lapset viihtyivät päivähoitossa heikommin kuin vähemmän negatiivisesti emotionaalisemmat lapset. Aiempien analyysien

tavoin perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa olevat lapset.

TAULUKKO 17. Negatiivisen emotionaalisuuden ja hoitomuodon yhteys lapsen päivähoitoviihtyvyyteen (n = 520)

Selittävät muuttujat	Viihtyvyyys		
	β	R ²	ΔR^2
Askel 1: F (1, 497) = 12.302**			
Negatiivinen emotionaalisuus (NEG)	-.155**	.024**	
Askel 2: F (1, 496) = 16.574**			
Negatiivinen emotionaalisuus (NEG)	-.157**	.056	.032**
Hoitomuoto (HM) (0 = perhepäivähoito, 1 = päiväkot)	-.178**		
Askel 3: F (1, 495) = .007			
Negatiivinen emotionaalisuus (NEG)	-.150	.056	.000
Hoitomuoto (HM)	-.177**		
NEG*HM	-.009		
Askel 4: F (1, 490) = 4.139*			
Negatiivinen emotionaalisuus (NEG)	-.110	.094	.038*
Hoitomuoto (HM)	-.181**		
NEG*HM	-.028		
Sukupuoli (0 = tyttö, 1 = poika)	.029		
Lapsen ikä	.112		
Alle esiopetusikäiset sisarukset (0 = ei, 1 = kyllä)	-.006		
Äidin psyykkinen kuormittuneisuus	-.160**		
Äidin koulutustaso (0 = matala, 1 = korkea)	-.057		

** $p < .001$, * $p < .01$. β = standardoitu regressiokerroin; R² = estimoidun mallin selitysaste, ΔR^2 = Selitysasteen (R²) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana analyysissä

Kolmannella askeleella malliin lisätty negatiivisen emotionaalisuuden ja hoitomuodon yhdysvaikutus ei ollut yhteydessä päivähoitoviihtyvyyteen (taulukko 17). Negatiivisella emotionaalisuudella ei myöskään ollut enää omavaikutusta. Lapsen matala negatiivinen emotionaalisuus ennusti siis parempaa päivähoitoviihtyvyyttä riippumatta lapsen hoitomuodosta. Lisäksi perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyivät siellä paremmin huolimatta siitä, kuinka negatiivisesti emotionaalisia he olivat.

Viimeisellä askeleella malliin lisättiin vakioitavat tekijät (taulukko 17). Selitysasteen muutos oli tilastollisesti merkitsevä, ja mallin selitysaste oli 9 %. Hoitomuodon omavaikutus säilyi toisen ja kolmannen askeleen mukaisena. Lisäksi aiempia analyysien tavoin äidin psyykkinen kuormittuneisuus oli yhteydessä lapsen viihtyvyyteen päivähoitossa.

7.2.5 Positiivinen emotionaalisuus (POS)

Positiivinen emotionaalisuus selitti yksinään viihtyvyyden arvojen vaihtelusta lasten välillä noin 6 % (taulukko 18). Analyysin toisella askeleella positiivisella emotionaalisuudella ja hoitomuodolla oli tilastollisesti merkitsevät omavaikutukset, ja yhdessä ne selittivät hieman yli 9 % viihtyvyyseroista lasten välillä. Temperamentiltaan positiivisesti emotionaalisemmat lapset viihtyivät päivähoitossa paremmin kuin vähemmän positiivisesti emotionaaliset lapset. Aiempien analyysien tavoin perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa olevat lapset.

TAULUKKO 18 Positiivisen emotionaalisuuden ja hoitomuodon yhteys lapsen päivähoitoviihtyvyyteen (n = 521)

Selittävät muuttujat	Viihtyvyys		
	β	R ²	ΔR^2
Askel 1: F (1, 497) = 32.021**		.061**	
Positiivinen emotionaalisuus (POS)	.246**		
Askel 2: F (1, 496) = 18.210**		.094	.033**
Positiivinen emotionaalisuus (POS)	.251**		
Hoitomuoto (HM) (0 = perhepäivähoito, 1 = päiväkot)	-.182**		
Askel 3: F (1, 495) = 2.335		.098	.004
Positiivinen emotionaalisuus (POS)	.392**		
Hoitomuoto (HM)	-.183**		
POS*HM	-.156		
Askel 4: F (5, 490) = 3.501*		.129	.031*
Positiivinen emotionaalisuus (POS)	.333*		
Hoitomuoto (HM)	-.189**		
POS*HM	-.112		
Sukupuoli (0 = tyttö, 1 = poika)	.024		
Lapsen ikä	.096		
Alle esiopetusikäiset sisarukset (0 = ei, 1 = kyllä)	.005		
Äidin psyykkinen kuormittuneisuus	-.152**		
Äidin koulutustaso (0 = matala, 1 = korkea)	-.018		

** $p < .001$, * $p < .01$. β = standardoitu regressiokerroin; R² = estimoidun mallin selitysaste, ΔR^2 = Selitysasteen (R²) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana analyysissa

Kolmannella askeleella malliin lisätty positiivisen emotionaalisuuden ja hoitomuodon yhdysvaikutus ei ollut yhteydessä päivähoitoviihtyvyyteen (taulukko 18). Temperamenttipiirteiden sekä hoitomuodon omavaikutukset kuitenkin säilyi-

vät. Korkea positiivinen emotionaalisuus ennusti siis lapsen viihtyvyyttä päivähoidossa riippumatta hänen hoitomuodostaan. Lisäksi perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa olevat lapset huolimatta siitä, kuinka positiivisesti emotionaalisia he olivat.

Lisättäessä analyysiin mukaan vakioitavat tekijät oli mallin selitysaste lähes 13 % (taulukko 18). Positiivisen emotionaalisuuden ja hoitomuodon omavaikutukset säilyivät aiempien askeleiden mukaisina huolimatta vakioitavista tekijöistä. Lisäksi äidin psyykkinen kuormittuneisuus oli yhteydessä lapsen viihtyvyyteen päivähoidossa aiempien analyysien tavoin.

7.2.6 Lujatahtoisuus (STRW)

Lujatahtoisuus ei ollut yhteydessä viihtyvyyteen (taulukko 19). Seuraavaksi mukaan lisätty lapsen hoitomuoto oli yhteydessä lapsen viihtyvyyteen päivähoidossa aiempien analyysien tavoin: perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa olevat lapset.

TAULUKKO 19 Lujatahtoisuuden ja hoitomuodon yhteys lapsen päivähoitovihtyvyyteen (n = 525)

Selittävät muuttujat	Viihtyvyyys		
	β	R ²	ΔR^2
Askel 1: F (1, 497) = .018		.000	
Lujatahtoisuus	.006		
Askel 2: F (1, 496) = 15.822**		.031**	.031**
Lujatahtoisuus (STRW)	.007		
Hoitomuoto (HM) (0 = perhepäivähoito, 1= päiväkot)	-.176**		
Askel 3: F (1, 495) = 2.123		.035	.004
Lujatahtoisuus (STRW)	.147		
Hoitomuoto (HM)	-.164**		
STRW*HM	-.155		
Askel 4: F (5, 490) = 4.666**		.079	.044**
Lujatahtoisuus (STRW)	.125		
Hoitomuoto (HM)	-.171**		
STRW*HM	-.127		
Sukupuoli (0 = tyttö, 1 = poika)	.019		
Lapsen ikä	.105		
Alle esiopetusikäiset sisarukset (0 = ei, 1 = kyllä)	-.013		
Äidin psyykkinen kuormittuneisuus	-.182**		
Äidin koulutustaso (0 = matala, 1 = korkea)	-.050		

** $p < .001$, * $p < .01$. β = standardoitu regressiokerroin; R² = estimoidun mallin selitysaste, ΔR^2 = Selitysasteen (R²) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana analyysissa

Kolmannella askeleella malliin lisätty hoitomuodon ja lujatahtoisuuden yhdysvaikutustermi ei ollut yhteydessä päivähoitoviihtyvyyteen (taulukko 19). Hoitomuodolla oli kuitenkin yhä omavaikutus, eli huolimatta siitä kuinka lujatahtoisia lapset olivat, viihtyivät he paremmin perhepäivähoidossa kuin päiväkodissa.

Vakioitavien tekijöiden myötä muuttujien yhteinen selitysaste nousi viimeisellä askeleella lähes kahdeksaan prosenttiin (taulukko 19). Hoitomuodon omavaikutus säilyi aiempien askeleiden tavoin. Lisäksi äidin psyykkinen kuormittuneisuus oli jälleen aiempien analyysien tavoin yhteydessä viihtyvyyden arvojen vaihteluun lasten välillä.

7.2.7 Pidättyväisyys (INH)

Pidättyväisyys selitti yksinään noin 13 % päivähoitoviihtyvyyden arvojen vaihtelusta lasten välillä (taulukko 20). Analyysin toisella askeleella pidättyväisyydellä ja hoitomuodolla oli tilastollisesti merkitsevät omavaikutukset, ja ne selittivät yhdessä lasten päivähoitoviihtyvyyden vaihtelusta lähes 17 %. Lapset, jotka olivat temperamentiltaan vähemmän pidättyväisiä, viihtyivät paremmin päivähoitossa kuin pidättyväisemmät lapset. Lisäksi aiempien analyysien tavoin perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa olevat lapset.

Kolmannella askeleella mukaan lisätty pidättyväisyyden ja hoitomuodon yhdysvaikutustermi ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä päivähoitoviihtyvyyteen (taulukko 20). Pidättyväisyyden ja hoitomuodon omavaikutukset kuitenkin säilyivät. Lapsen alhainen pidättyväisyys oli siis yhteydessä parempaan viihtyvyyteen päivähoitossa riippumatta siitä, oliko lapsi perhepäivähoidossa vai päiväkodissa. Lisäksi perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyivät siellä paremmin riippumatta siitä, olivatko he temperamentiltaan enemmän vai vähemmän pidättyväisiä.

TAULUKKO 20 Pidättyväsyyden ja hoitomuodon yhteys lapsen päivähoitoviihtyvyyteen (n = 524)

Selittävät muuttujat	Viihtyvyyys		
	β	R ²	ΔR^2
Askel 1: F (1, 497) = 75.263**		.132**	
Pidättyväsyyys (INH)	-.363**		
Askel 2: F (1, 496) = 20.230**		.166	.034**
Pidättyväsyyys (INH)	-.367**		
Hoitomuoto (HM) (0 = perhepäivähoito, 1= päiväkot)	-.185**		
Askel 3: F (1, 495) = .021		.166	.000
Pidättyväsyyys (INH)	-.380*		
Hoitomuoto (HM)	-.184**		
INH*HM	.014		
Askel 4: F (5, 490) = 3.955*		.198	.032*
Pidättyväsyyys (INH)	-.314*		
Hoitomuoto (HM)	-.190**		
INH*HM	-.041		
Sukupuoli (0 = tyttö, 1 = poika)	-.007		
Lapsen ikä	.102		
Alle esiopetusikäiset sisarukset (0 = ei, 1 = kyllä)	.000		
Äidin psyykkinen kuormittuneisuus	-.149**		
Äidin koulutustaso (0 = matala, 1 = korkea)	-.057		

** $p < .001$, * $p < .01$. β = standardoitu regressiokerroin; R² = estimoidun mallin selitysaste, ΔR^2 = Selitysasteen (R²) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana analyysissä

Viimeisellä askeleella kaikki analyysissä huomioidut muuttujat selittivät yhdessä viihtyvyyden arvojen vaihtelusta lasten välillä lähes 20 % (taulukko 20). Hoitomuodon ja pidättyväsyyden omavaikutukset säilyivät vakioitavista tekijöistä huolimatta aiempien askeleiden mukaisina. Aiempia analyyssejä mukaillen äidin psyykkinen kuormittuneisuus oli yhteydessä arvioon lapsen päivähoitoviihtyvyydestä.

7.2.8 Toisten huomioiminen / huomaavaisuus (CON)

Toisten huomioiminen selitti yksinään noin kolme prosenttia lasten päivähoitovihtyvyyden arvojen vaihtelusta (taulukko 21). Toisella askeleella sen omavaikutus säilyi, ja hoitomuodolla oli myös tilastollisesti merkitsevä omavaikutus. Yhdessä ne selittivät lähes 7 % päivähoitovihtyvyyden eroista lasten välillä. Lap-

set, jotka olivat huomaavaisempia, viihtyivät paremmin päivähoidossa kuin vähemmän huomaavaiset lapset. Lisäksi aiempien analyysien tavoin perhepäivähoitossa olevat lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa olevat lapset.

TAULUKKO 21 Toisten huomioiminen ja hoitomuodon yhteys lapsen päivähoitoviihtyvyyteen (n = 517)

Selittävät muuttujat	Viihtyvyyden		
	β	R ²	ΔR^2
Askel 1: F (1, 493) = 15.755**		.031**	
Toisten huomioiminen (CON)	.176**		
Askel 2: F (1, 492) = 17.685**		.065	.034**
Toisten huomioiminen (CON)	.184**		
Hoitomuoto (HM)	-.184**		
Askel 3: F (1, 491) = .863		.066	.001
Toisten huomioiminen (CON)	.277		
Hoitomuoto (HM)	-.181**		
CON*HM	-.102		
Askel 4: F (5, 486) = 3.640*		.100	.034*
Toisten huomioiminen (CON)	.249		
Hoitomuoto (HM)	-.184**		
CON*HM	-.105		
Sukupuoli (0 = tyttö, 1 = poika)	.027		
Lapsen ikä	.085		
Alle esiopetusikäiset sisarukset (0 = ei, 1 = kyllä)	-.017		
Äidin psyykkinen kuormittuneisuus	-.166**		
Äidin koulutustaso (0 = matala, 1 = korkea)	-.037		

** $p < .001$, * $p < .01$. β = standardoitu regressiokerroin; R² = estimoidun mallin selitysaste, ΔR^2 = Selitysasteen (R²) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana analyysissa

Kolmannella askeleella analyysiin mukaan lisätty huomaavaisuuden ja hoitomuodon yhdysvaikutusermi ei ollut tilastollisesti merkitsevä (taulukko 21). Ainoastaan hoitomuodolla oli enää omavaikutus, sillä huomaavaisuus ei ollut enää yhteydessä päivähoitoviihtyvyyteen. Näin ollen perhepäivähoitossa olevat lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa olevat lapset riippumatta siitä, kuinka huomaavaisia he olivat.

Lisättäessä mukaan vakioitavat tekijät oli mallin selitysaste lähes 10 % (taulukko 21). Selittävästä tekijöistä ainoastaan lapsen hoitomuoto oli enää yhteydessä lapsen viihtyvyyteen päivähoitossa. Lisäksi vakioitavista tekijöistä aiempien analyysien tavoin äidin psyykkinen kuormittuneisuus oli yhteydessä lapsen viihtyvyyteen päivähoitossa.

7.2.9 Älykkyys (INT)

Lapsen älykkyys selitti yksinään lähes neljä prosenttia lasten päivähoitoviihtyvyyden arvojen vaihtelusta (taulukko 22). Lisättäessä analyysiin lapsen hoitomuoto, oli sillä ja älykkyydellä tilastollisesti merkitsevät omavaikutukset. Älykkäämmät lapset viihtyivät päivähoitossa paremmin, ja aiempien analyysien tavoin perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyivät paremmin kuin päiväkodissa olevat lapset.

TAULUKKO 22 Älykkyuden ja hoitomuodon yhteys lapsen päivähoitoviihtyvyyteen (n = 516)

Selittävät muuttujat	Viihtyvyyys		
	β	R ²	ΔR^2
Askel 1: F (1, 493) = 19.153**		.037**	
Älykkyys (INT)	.193**		
Askel 2: F (1, 492) = 18.483**		.072	.035**
Älykkyys (INT)	.204**		
Hoitomuoto (HM) (0 = perhepäivähoito, 1 = päiväkot)	-.187**		
Askel 3: F (1, 491) = 3.840		.079	.007
Älykkyys (INT)	.403***		
Hoitomuoto (HM)	-.188***		
INT*HM	-.217		
Askel 4: F (5, 486) = 4.033*		.116	.037*
Älykkyys (INT)	.348*		
Hoitomuoto (HM)	-.192**		
INT*HM	-.215		
Sukupuoli (0 = tyttö, 1 = poika)	.016		
Lapsen ikä	.085		
Alle esiopetusikäiset sisarukset (0 = ei, 1 = kyllä)	-.008		
Äidin psyykkinen kuormittuneisuus	-.175**		
Äidin koulutustaso (0 = matala, 1 = korkea)	-.024		

** $p < .001$, * $p < .01$. β = standardoitu regressiokerroin; R² = estimoidun mallin selitysaste, ΔR^2 = Selitysasteen (R²) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana analyysissa

Kolmannella askeleella mukaan lisätty älykkyuden ja hoitomuodon yhdysvaikutusermi ei ollut tilastollisesti merkitsevä (taulukko 22). Älykkyuden ja hoitomuodon omavaikutukset kuitenkin säilyivät. Näin ollen korkeampi älykkyys oli yhteydessä parempaan päivähoitoviihtyvyyteen riippumatta lapsen hoitomuodosta. Lisäksi perhepäivähoito hoitomuotona ennusti päiväkodin sijaan parempaa viihtyvyyttä riippumatta lapsen älykkyudesta.

Viimeisellä askeleella analyysiin lisättiin vakioitavat muuttajat, jonka seurauksena mallin selitysaste oli 12 % (taulukko 22). Ero aiempaan askeleeseen oli tilastollisesti merkitsevä. Älykkyyden ja hoitomuodon omavaikutukset säilyivät taustatekijöistä huolimatta. Lisäksi äidin psyykkisen kuormittuneisuuden havaittiin olevan yhteydessä lapsen viihtyvyyteen aiempien analyysien tavoin.

7.2.10 Yhteenveto

Kaikki muut temperamenttipiirteet paitsi lujatahtoisuus olivat yhteydessä lapsen viihtyvyyteen päivähoitossa, kun huomioon otettiin vain lapsen hoitomuoto (taulukot 14–22). Kun huomioon otettiin lisäksi taustatekijät eli lapsen sukupuoli, lapsen ikä ja alle esiopetusikäiset sisarukset sekä äidin psyykkinen kuormittuneisuus ja koulutustaso, löytyi lujatahtoisuuden lisäksi kolme temperamenttipiirrettä, jotka eivät olleet enää yhteydessä lapsen viihtyvyyteen päivähoitossa. Nämä piirteet olivat aktiivisuus, negatiivinen emotionaalisuus ja toisten huomiointi. Näin ollen lapset, jotka olivat temperamentiltaan seurallisempia, positiivisesti emotionaalisempia, älykkäämpiä sekä vähemmän pidättyväisiä tai pelokkaita, viihtyivät päivähoitossa paremmin.

Lapsen hoitomuoto oli yhteydessä lapsen viihtyvyyteen päivähoitossa kaikilla askeleilla, kun huomioitiin mikä tahansa temperamentti- tai taustatekijä. Perhepäivähoitossa olevien lasten arvioitiin viihtyvän päivähoitossa paremmin kuin päiväkodissa olevien lasten. Minkään temperamentti- ja hoitomuodon yhdysvaikutusermi ei kuitenkaan ollut yhteydessä lapsen viihtyvyyteen päivähoitossa. Toisin sanoen lasten arvioitiin viihtyvän keskimäärin paremmin perhepäivähoitossa kuin päiväkodissa huolimatta siitä, millaisia he olivat temperamentiltaan. Vastaavasti temperamentiltaan seurallisemmat, positiivisesti emotionaalisemmat, älykkäämmät ja vähemmän pidättyväiset lapset viihtyivät paremmin päivähoitossa riippumatta siitä, oliko heidän hoitomuotonsa perhepäivähoito vai päiväkoti.

Kaikissa analyyseissa havaittiin äidin psyykkisen kuormittuneisuuden olevan yhteydessä hänen arvioonsa lapsensa viihtyvyydestä päivähoidossa. Psykkisesti kuormittuneemmat äidit arvioivat lastensa viihtyvän huonommin päivähoidossa kuin vähemmän kuormittuneet äidit.

7 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, eroavatko eri hoitomuodoissa olevat noin yksivuotiaat lapset toisistaan temperamenttipiirteidensä osalta. Temperamenttieroja tarkasteltiin yhdeksän temperamenttipiirteen suhteen, jotka olivat aktiivisuus, pelokkuus, seurallisuus, negatiivinen emotionaalisuus, positiivinen emotionaalisuus, lujatahtoisuus, pidättyväisyys, toisten huomioiminen ja älykyys (Martin 2014). Hoitomuotoa tarkasteltiin neljän hoitomuotoryhmän kautta, jotka olivat vanhempien hoito, muu kodinomainen hoito, perhepäivähoito ja päiväkotitoi. Mahdolliset erot eri hoitoryhmien välillä voivat kertoa siitä, että äidit valitsevat lapsensa hoitomuodon osittain lapsensa temperamentin perusteella. Lisäksi selvitettiin onko lapsen temperamentti ja hänen päivähoitomuotonsa yhteydessä siihen, miten hän viihtyy kodin ulkopuolisessa päivähoitossa. Viihtyvyydellä arvioitiin sitä, kuinka hyvä yhteensopivuus (*goodness-of-fit*) lapsen temperamentilla ja hänen hoitomuodollaan on (ks. de Schipper ym. 2004b; Thomas & Chess 1980).

Tulokset tukivat lähes kaikkia tutkimusongelmissa asetettuja hypoteeseja: eri hoitomuodoissa olevat lapset olivat erilaisia temperamentiltaan sekä temperamentti ja hoitomuoto selittivät lasten viihtyvyyseroja kodinulkopuolisessa päivähoitossa. Niiden yhteisvaihtelu ei kuitenkaan selittänyt eroja lasten päivähoitoviihtyvyydessä. Vakioiduista tekijöistä äidin psyykkinen kuormittuneisuus oli yhteydessä äidin arvioon lapsensa useista eri temperamenttipiirteistä sekä viihtymisestä päivähoitossa.

7.1 Pienen lapsen temperamentin yhteys hoitomuotoon

Tulokset osoittivat, että eri hoitomuodoissa olevat lapset erosivat toisistaan viiden temperamenttipiirteen suhteen. Päiväkodissa olevat lapset olivat temperamentiltaan aktiivisempia, lujatahtoisempia, seurallisempia, vähemmän pelokkaita ja vähemmän pidättyväisiä kuin kotona vanhempien hoidossa olevat lapset. Myös perhepäivähoidossa olevat lapset olivat vähemmän pelokkaita, ja muun hoitajan hoidossa olevat lapset olivat puolestaan huomaavaisempia, kuin kotona vanhempien hoidossa olevat lapset. Erot päivähoitomuotoryhmien välillä olivat melko pieniä. Näyttäisi kuitenkin siltä, että vanhempien hoidossa olevilla lapsilla oli kodin ulkopuolisessa hoidossa olevia lapsia enemmän piirteitä, joita saatetaan pitää kielteisinä ja haastavina (esim. Thomas & Chess 1977), ja joiden on todettu yhdessä huonon ympäristön yhteensopivuuden kanssa altistavan lapsen kehityksellisille haasteille (mm. Karreman ym. 2010; Yamauchi & Leigh 2011).

Eri hoitomuotoryhmissä havaitut temperamenttierot voivat osoittaa, että äidit valitsevat lapsensa hoitomuodon osittain tämän temperamentin ja ympäristön yhteensopivuuden näkökulmasta. Äiti voi siis valita lapsensa hoitomuodon sen perusteella millaisia kasvu ympäristöjä erilaiset hoitomuodot ovat hänen mielestään, millaiset lapset hyötyvät niistä, ja toisaalta myös millaiset lapset tulevat eri hoitomuodoissa hänen mielestään toimeen. Esimerkiksi päiväkodin voidaan nähdä tarjoavan lapsille lukuisia erilaisia aktiviteetteja, joita vanhemmat eivät usko pystyvänsä kotona tarjoamaan lapselleen (Alasuutari 2003). Tästä syystä he saattavat nähdä päiväkodin sopivana hoitomuotona temperamentiltaan aktiiviselle lapselle, mikä selittäisi sitä, että päiväkodissa olevat lapset olivat temperamentiltaan aktiivisempia kuin kotona vanhempien hoidossa olevat lapset.

Lujatahtoisien lasten saatetaan ajatella pystyvän pitämään puoliaan suuressa lapsiryhmässä ja tuomaan omia tarpeitaan esille, minkä vuoksi hänelle valitaan päiväkotitoi vanhemman kotihoidon sijaan. Seurallisten lasten voidaan puolestaan ajatella tulevan hyvin toimeen päiväkodin lapsiryhmässä, ja ehkä jopa kaipaavan enemmän kavereita, kuin vähemmän seurallisten lasten (Alasuutari

2003). Vastaavasti voidaan ajatella, että temperamentiltaan vähemmän huomaavaisen lapsen on parempi olla kotona vanhempien hoidettavana kuin päiväkodissa. Tässä tutkimuksessa temperamentiltaan vähemmän huomaavainen lapsi oli lapsi, joka ei ollut kovin avulias, rakastava, osoittanut välittävää muista tai ottanut toisia ihmisiä ja heidän tunteitaan huomioon. Broekhuizen työtovereineen (2018, 15) pohtivat, että sosiaalisesti taitavammilla lapsille saatetaan valita herkemmin kodin ulkopuolinen hoito muiden hoitomuotojen sijaan.

Päiväkodin saatetaan kokea olevan epäsuotuisa kasvuympäristö temperamentiltaan pelokkaalle ja pidättyväiselle lapselle, esimerkiksi suurten lapsiryhmien ja runsaiden ärsykkeiden vuoksi. Vanhempi voi myös pyrkiä suojelemaan temperamentiltaan pelokasta lasta vähemmän pelokkaita lapsia enemmän (Karremman ym. 2010). Nämä voivat olla syynä siihen, että päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevat lapset olivat temperamentiltaan vähemmän pelokkaita kuin vanhemman hoidossa olevat lapset.

7.2 Pienen lapsen päivähoitoviihtyvyys

Tämä tutkimus osoitti, että pienet lapset viihtyvät sekä perhepäivähoidossa että päiväkodissa keskimäärin hyvin. Perhepäivähoidossa viihdytään kuitenkin hieman paremmin kuin päiväkodissa huolimatta siitä, millainen lapsi on temperamentiltaan. Pihlainen ym. (2017) esittelivät vuoden 2017 Kasvatustieteenpäivillä tutkimustaan, jossa lapsilta oli kysytty heidän päivähoitoviihtymiseensä liittyviä asioita. Perhepäivähoidossa ja päiväkodissa olevat lapset arvioivat viihtyvänsä hoidossa hyvin, joskin perhepäivähoidossa olevat lapset viihtyivät hieman paremmin. Myös kansainvälisissä tutkimuksissa lasten on todettu viihtyvän ja voivan fyysisesti paremmin perhepäivähoidon tapaisessa hoidossa kuin päiväkodissa (esim. Groeneveld ym. 2010).

Tulos herättää pohtimaan, mitkä muut kuin tässä tutkimuksessa tarkastellut tekijät lisäävät lapsen viihtyvyyttä perhepäivähoidossa verrattuna päiväkotihoidon. Päivähoidon laatutekijät voivat olla tällaisia. Esimerkiksi perhepäivähoidosta tehdyissä tutkimuksissa on listattu lukuisia myönteisiä asioita, kuten

kodinomaisuus ja pienet ryhmäkoot (esim. Parrila 2002). Päiväkotien työntekijät ovat puolestaan nostaneet esille esimerkiksi Helsingin Sanomien ja Meidän Perhe -lehtien teettämässä kyselyissä huolensa päiväkotien kasvavista ryhmäkoista ja lasten suuresta määrästä suhteessa aikuisten määrään (Aalto 2017; Ruohonen 2017a, 2017b). Suurten ryhmäkokojen onkin todettu olevan yhteydessä lapsen heikompaan hyvinvointiin päiväkodissa (Groeneveld ym. 2010; Legendre 2003).

Temperamentin yhteys päivähoitoviihtyvyyteen

Päivähoitoviihtyvyys eri hoitomuotojen sisällä ei kuitenkaan ollut yhtä hyvää kaikkien lasten kohdalla, vaan vaihtelu viihtyvyydessä oli suurta. Lapsen temperamentin havaittiinkin selittävän osan viihtyvyydestä kodin ulkopuolisessa päivähoitossa. Temperamenttiltaan seuralliset, positiivisesti emotionaaliset, älykkäät sekä vähemmän pidättyväiset tai vähemmän pelokkaat lapset viihtyivät päivähoitossa paremmin. Yllättävää on, ettei negatiivinen emotionaalisuus ollut yhteydessä päivähoitoviihtyvyyteen. Aiemmissä tutkimuksissa negatiivisen emotionaalisuuden on kuitenkin todettu olevan altistava tekijä lapsella kehittyvään ongelmakäyttäytymiseen (Beijers ym. 2013; Dettling ym. 2000).

Tulosten perusteella näyttäisi siltä, että niin sanotun helpon temperamentin lapset (ks. Thomas & Chess 1977) viihtyvät kodinulkopuolisessa päivähoitossa paremmin kuin temperamentiltaan haastavammat lapset. Temperamentiltaan haastaville lapsille on aiemmissa kansainvälisissä tutkimuksissa havaittu kehittyvän päivähoitossa todennäköisemmin ongelmakäyttäytymistä (esim. Beijers ym. 2013; Crockenberg & Leerkes 2005), ja heidän on todettu saavan osakseen heikompi laatuista hoitoa (de Schipper ym. 2008). Tarkastellessa tämän tutkimuksen kaikkia tuloksia yhdessä voidaan havaita, että keskimäärin kodinulkopuolisessa päivähoitossa olevat lapset olivat temperamentiltaan hyvin viihtyvien lasten tavoin seurallisia sekä vähemmän pelokkaita ja vähemmän pidättyväisiä. Voidaankin todeta, että tässä tutkimuksissa lapsilla toteutui keskimäärin hyvä temperamentin ja päivähoitoympäristön yhteensopivuus.

Äidin psyykkinen kuormittuneisuus viihtyvyyttä selittävänä tekijänä

Vaikka äidin psyykkinen kuormittuneisuus oli analyyseissa vakioitava tekijä, tarkastellaan sitä tässä alaluvussa tarkemmin, koska sen havaittiin selittävän hoitomuodon ja temperamentin lisäksi lapsen päivähoitovihtyvyyttä, kun mikä tahansa temperamenttipiirre otettiin huomioon. Enemmän kielteisiä tunteita ja matalaa mielialaa tunteneet äidit, eli psyykkisesti kuormittuneemmat äidit, arvioivat lapsensa viihtyvän heikommin päivähoitossa. Lisäksi psyykkisesti kuormittuneemmat äidit arvioivat aiempien tutkimusten tavoin lapsensa temperamentin painottuneen haastavana pidettyihin piirteisiin, eli pelokkuuteen, matalampaan seurallisuuteen, korkeampaan negatiiviseen ja matalampaan positiiviseen emotionaalisuuteen sekä matalaan huomaavaisuuteen (ks. Bayly & Gartstein 2013; Donovan ym. 1998; McGrath ym. 2008; Mäntymaa ym. 2006).

Nämä tulokset voivat kertoa siitä, että psyykkisesti kuormittuneet äidit tekevät lapsensa käytöksestä enemmän kielteisiä havaintoja tai tulkitsevat lapsensa käytöstä kielteisemmin kuin vähemmän psyykkisesti kuormittuneet äidit. Tämän vuoksi he saattavat arvioida lapsensa haastavammaksi sekä viihtyvän heikommin päivähoitossa. (Parade & Leerkes 2008.) Psyykkisesti kuormittuneiden äitien sensitiivisyys lastaan kohtaan voi alentua, minkä vuoksi heidän voi olla haastavampaa tulkita lapsensa viestejä ja käyttäytymistä (Nicol-Harper ym. 2007).

Psyykkisesti kuormittuneiden äitien lapsilla voi olla erilaisia kehityksellisiä haasteita, mitkä voivat johtua äidin vanhemmuustyylistä ja tavasta olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Esimerkiksi psyykkisesti pahoinvoivien äitien vanhemmuuden on todettu olevan painottunut psykologiseen kontrolliin (Laukanen ym. 2014), sekä negatiivisesti emotionaalisten lasten on todettu saavan osakseen enemmän epäjohdonmukaista kuria (Lengua & Kovacs 2005). Epäjohdonmukainen kuri ja kielteinen kontrolli vanhemmuustyyleinä ovat kumpikin yhteydessä sekä lapsen kielteisesti painottuneen temperamentin vahvistumiseen että käytösongelmien syntymiseen (Karreman ym. 2010; Lengua & Kovacs 2005).

Psyykkisesti kuormittuneiden äitien alentunut sensitiivisyys lastaan kohtaan voi heikentää äidin ja lapsen välisen varhaisen vuorovaikutussuhteen laatua, mikä on suuri riski lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen (Mäntymaa & Tamminen 1999; Pesonen 2010). Masentuneiden äitien lapsilla onkin havaittu olevan heikommat sosiaaliset taidot (Iluz ym. 2016; 1088). Sosiaaliset taidot ovat tärkeitä lapsen päivähoitoviihtyvyyden näkökulmasta, sillä päiväkodissa ja perhepäivähoidossa lapset ovat päivän aikana monissa vuorovaikutustilanteissa. Näin ollen lapsi, jolla on heikot sosiaaliset taidot, voi kohdata päivähoitossa enemmän haasteita ja viihtyä siellä heikommin.

Lapsen kyky sopeutua ja selviytyä elämässä eli resilienssi (*resilience*) ei myöskään ole korkea, jos hänen temperamenttinsa on kielteisesti painottunut ja häneltä puuttuu läheiset, luotettavat ja sensitiiviset ihmissuhteet (Werner 2005). Näin ollen psyykkisesti kuormittuneempien äitien lasten voi olla haastavampaa sopeutua päivähoitoon. Vanhemman hyvinvointia tukemalla voitaisiin tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia, ja sitä kautta myös viihtyvyyttä päivähoitossa.

Toisaalta se, että psyykkisesti kuormittuneiden äitien lapset viihtyvät heikommin päivähoitossa, voi myös kertoa siitä, että psyykkisesti kuormittuneilla äideillä voi olla vähemmän mahdollisuuksia valita lapsensa hoitomuotoa tämän yksilöllisyyden perusteella. Esimerkiksi masentuneiden ja psyykkisesti kuormittuneiden äitien perheellä voi olla matala tulotaso (Lee, Anderson, Horowitz & August 2009). Matalan tulotason vuoksi äidin voi olla tarve mennä töihin ja laittaa lapsensa kodin ulkopuoliseen päivähoitoon (Tervola 2016). Kun hoitomuodon valinnassa ei pystytä ottamaan huomioon lapsen yksilöllisyyttä, voi tuloksena olla lapsen temperamentin ja hoitomuodon huono yhteensopivuus, mikä näkyy puolestaan lapsen heikkona viihtymisenä päivähoitossa.

7.3 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitteet

Tutkimuksen luotettavuutta ja siihen liittyviä vahvuuksia sekä rajoitteita on tarkasteltu luvussa 6.5. Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksen vahvuuksia ja rajoitteita tutkimuksen tulosten näkökulmasta. Tutkimuksen laaja vastaajajoukko (N = 1808) mahdollisti monimuotoisten tilastollisten analyysien teon. Analyysimenetelmien valintaa on perusteltu tarkemmin luvussa 6.4. Niiden teossa hyödynnettiin monimuuttujamenetelmäoppaita sekä konsultoitiin niihin perehtynyttä tutkijatohtoria. Tällä pyrittiin varmistamaan valittujen analyysimenetelmien sopivuus aineistoon ja tutkimusongelmiin.

Tutkimuksen rajoitteena voidaan kuitenkin laajasta vastaajajoukosta huolimatta pitää suuria kokoeroja eri hoitomuotoryhmien välillä: lapsista enemmistö oli vanhempien hoidossa, neljäsosa päiväkodissa, vain 7 % muussa kodinomaisessa hoidossa ja 5 % perhepäivähoidossa. Tämä on voinut vaikuttaa tuloksiin esimerkiksi niin, etteivät mahdolliset erot heikosti edustettujen ja paremmin edustettujen hoitomuotoryhmien välillä ole olleet tilastollisesti merkitseviä. Toisaalta suuren vastaajajoukon vuoksi runsaasti edustettujen hoitomuotoryhmien (vanhempien hoito ja päiväkotito) väliset pienetkin erot olivat tilastollisesti merkitseviä (Metsämuuronen 2011, 446).

Lisäksi rajoitteena tässä tutkimuksessa on, ettei siinä tarkasteltu, kuinka kauan lapsi on ollut hoitomuodossaan. Hoitomuoto voi vahvistaa tai heikentää eri temperamentti- ja käyttäytymispiirteiden mukaista käytöstä riippuen siitä, miten ympäristö vastaa lapsen temperamentiin (esim. Karreman ym. 2010; Lengua & Kovacs 2005; Thomas & Chessin 1980). Hoitomuoto onkin voinut ehtiä muokkaamaan pidempään päiväkodissa olleiden lasten temperamentin ilmaisua kyseiseen hoitomuotoon sopivammaksi (Broekhuizen ym. 2018). Näin ollen tämän tutkimuksen poikkileikkausaineiston perusteella ei voida sanoa täysin varmasti, että lapsen temperamentti olisi yhteydessä äidin tekemään hoitomuodon valintaan.

Toisaalta tämän tutkimuksen vahvuutena on, että tutkittavat lapset olivat iältään nuoria (250–614 päivää), eivätkä he olleet ennättäneet viettää kodinulko-
puolisessa päivähoitossa kuin enimmillään vuoden. Näin ollen todennäköisyys,

että hoitomuotoympäristö olisi ennättänyt muokata lapsen temperamentin ilmaisuja, on pienempi kuin vanhempien lasten tai pidempään päivähoitossa olleiden lasten kohdalla. Voi myös olla, että lapsen temperamentin ilmaisu on voinut muuttua hoitomuodon omassa kontekstissa, mutta se ei ole siirtynyt lapsen temperamentin ilmaisuun kotikontekstissa, jossa äiti on tehnyt arvion lapsensa temperamentista.

7.4 Jatkotutkimushaasteet

Tämän tutkimuksen tulokset osoittivat, että eri hoitomuodoissa olevien lasten temperamentissa on havaittavissa eroja. Erojen perusteella näyttäisi siltä, että keskimäärin lapsille on valittu hoitomuoto, joka sopii hyvin yhteen hänen temperamenttinsa kanssa. Voi siis olla mahdollista, että lapsen temperamentti olisi yhteydessä äidin tekemään päivähoitovalintaan. Kysymällä äideiltä suoraan haastatteluiden tai kyselyiden avulla, kuinka paljon lapsen yksilöllinen temperamentti vaikuttaa heidän tekemäänsä hoitomuotovalintaan, voitaisiin saada tietoa siitä, pohtivatko äidit tietoisesti hoitomuotovalintaa goodness-of-fitin näkökulmasta.

Lisäksi tutkimusta voitaisiin syventää tarkastelemalla äitien käsityksiä eri hoitomuodoista ja niiden edellytyksistä lapsen temperamentille, ja verrata näitä käsityksiä äidin lapselleen valitsemaan hoitomuotoon ja lapsen temperamenttiin. Näin saataisiin tietoa siitä, kohtaavatko lapsen hoitomuoto ja hänen temperamenttinsa äidin käsityksen kanssa eri hoitomuodoista.

Lapsen temperamentin ja päivähoitomuodon yhteensopivuutta voitaisiin kansainvälisten tutkimusten tavoin tarkastella Suomessakin pitkittäistutkimuksen avulla. Kun huomioon otettaisiin lapsen päivähoitossa viettämä aika ja tämän temperamentissa sekä käytöksessä tapahtuvat muutokset eri aikojen välillä, saataisiin tietoa siitä, miten erilaiset suomalaiset hoitomuodot ovat yhteydessä eri temperamenttisten lasten kehitykseen.

Hoitomuotoa tarkasteltiin tässä tutkimuksessa ainoastaan hoitomuototyypin näkökulmasta. Aiempien kansainvälisten tutkimusten perusteella olisi kuitenkin perusteltua tarkastella hoitomuotoa myös määrällisestä näkökulmasta: ensinnäkin, kuinka monta erilaista hoitosuhdetta lapsella on, ja toisaalta kuinka monta erilaista fyysistä hoitopaikkaa lapsella on. Useita eri hoitomuotoja elämänsä ensimmäisten kolmen vuoden aikana kokeneiden lasten sosiaalinen sopeutuminen on heikolla tasolla (Bratsch ym. 2015). Lisäksi Australiassa 4 ½ -vuotiailla lapsilla, joilla oli useampi hoitomuoto samanaikaisesti, ilmeni runsaasti ongelmakäyttäytymistä (Claessens & Chen 2013). Vastaavasti lukuisat hoitomuodot ja niiden vaihtuvuus on yhdistetty lapsella ilmenevään ongelmakäyttäytymiseen (De Schipper ym. 2004b; Pilarz & Hill 2014).

7.5 Lopuksi

Tutkimuksia, joissa olisi selvitetty temperamenttieroja eri hoitomuodoissa olevien lasten välillä, ei löydetty tätä tutkimusta tehdessä. Aiemmissa tutkimuksissa lasten jakautumista eri hoitomuotoryhmiin temperamenttinsa perusteella on tarkasteltu vain esimerkiksi korrelaatiokertoimien avulla osana tutkimuksia, joissa on selvitetty lapsella eri hoitomuodoissa ilmenevää ongelmakäyttäytymistä. Näissä tutkimuksissa temperamenttia on tarkasteltu vain yhden piirteen perusteella (esim. Crockenberg & Leerkes 2005, 26; Beijers ym. 2013, 718). Tässä tutkimuksessa lasten jakautumista temperamenttinsa perusteella eri hoitomuotoryhmiin tarkasteltiin useiden temperamenttipiirteiden ja hoitomuotoryhmien suhteen. Tarkastelu tehtiin laajan aineiston mahdollistaman monimuuttujamenetelmän avulla. Näin ollen tutkimus tuotti uutta tietoa lapsen temperamentin yhteydestä äidin tekemään hoitomuotovalintaan.

Tutkimus tuotti tärkeää tietoa eroista lasten viihtymisessä päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Tulokset vahvistivat aiempien tutkimusten tuloksia siitä (mm. Groeneveld ym. 2010; Pihlainen ym. 2017), että lapset viihtyvät ja voivat keskimäärin paremmin perhepäivähoidossa kuin päiväkodissa. Kuitenkin perhepäivähoidon osuus lasten päivähoitomuotona on vähentynyt viime vuosien

aikana, eikä sitä ole enää saatavilla kaikissa kunnissa (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus 2017). Tulosten perusteella perhepäivähoidon tyyllisen hoitomuodon säilyttäminen vaihtoehtona pienen lapsen päivähoitolle olisi perusteltua. Mikäli perhepäivähoito sellaisenaan tulee poistumaan päivähoitovaihtoehtojen joukosta, tulisi päiväkotihoidon pyrkiä kehittämään entistä laadukkaammaksi.

Tutkimuksen tulokset tuottivat uutta tietoa siitä, millaiset lapset viihtyvät suomalaisessa kodinulkopuolisessa päivähoitossa parhaiten. Tulosten perusteella varhaiskasvatuksessa tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, kuinka temperamentiltaan vähemmän seuralliset ja vähemmän myönteisiä tunteita ilmaisevat, sekä pidättyväiset ja pelokkaat lapset kohdataan ja huomioidaan päivähoitossa. Esimerkiksi Karreman ym. (2010) mukaan pelokkaammille lapsille ei sovellu liian vahva ja kielteinen kasvatus. Pelokkaita lapsia tulisi kannustaa kohtuuden rajoissa ja tarjota heille onnistumisen kokemuksia. Heitä ei myöskään tulisi tukea liikaa tai tehdä heidän puolestaan asioita.

Lisäksi päiväkodin laatua olisi syytä tarkastella näiden lasten näkökulmasta, jotta jokaisella lapsella olisi mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen ja viihtyä siellä hyvin. Esimerkiksi suuret lapsiryhmät, henkilökunnan matala koulutus ja vähäisyys sekä vaihtuva henkilökunta voivat tuottaa lapselle stressiä, vähentää viihtyvyyttä ja altistaa käytösongelmille (Groeneveld ym. 2010; Legendre 2003). Lisäksi lapsen haastavampi temperamentti voi lisätä näiden tekijöiden yhteyttä huonon temperamentin ja ympäristön yhteensopivuuden vuoksi (Dettling 2000; de Schipper ym. 2004b).

Tarkastelemalla tuloksia pohtien samalla eri hoitomuotojen sopivuutta eri temperamenttien lasten hoitomuodoksi, tultiin siihen johtopäätökseen, että suomalaiset äidit huomioivat lapsensa yksilöllisyyden valitessaan tälle hoitomuotoa. Tämä tulos saa tukea myös Alasuutarin (2003) väitöskirjasta, jonka tuloksissa vanhemmat perustelivat lapsensa laittamista päiväkotiin nimenomaan lapsen yksilöllisten tarpeiden näkökulmasta. Tulokset saattavat kertoa siitä, että Suomessa ainakin osalla äideistä on mahdollisuus valita pienen lapsensa hoitomuoto muun kuin työn tai taloudellisen tilanteen perusteella.

LÄHTEET

- Aalto, M. 2017. Sadat HS:n kyselyyn vastanneet kertovat ahdistuksesta päiväko-
deissa – ”Kaikki energia menee siihen, että saan lapset pysymään hen-
gissä”. <http://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005032689.html>. Viitattu
28.2.2018.
- Alasuutari, M. 2003. *Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kas-
vatuksen suhde vanhempien puheessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, M. & Karila, K. 2014. Päivähoito ja varhaiskasvatus lasten silmin.
Raportti varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevan työryh-
män tueksi. Teoksessa M. Alasuutari, K. Karila, K. Alila & M. Eskelinen
*Vaikuta varhaiskasvatukseen: Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhais-
kasvatuksen lainsäädäntöprosessia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryh-
mämuistioita ja -selvityksiä 2014:13. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministe-
riö.
- Alasuutari, M., Hautala, P., Karila, K., Lammi-Taskula, J. & Repo, K. 2015. *Suo-
malainen lastenhoitopolitiikka ja tasa-arvonkysymykset*. CHILDCARE-tutki-
muskonsortio. Tilannekuvaraportti 2015. Suomen akatemia.
[http://www.aka.fi/globalassets/33stn/tilannekuvaraportit/stn2015-
hankkeet/equa-alasuutari-suomalainen-lastenhoitopolitiikka-ja-tasa-
arvo.pdf](http://www.aka.fi/globalassets/33stn/tilannekuvaraportit/stn2015-hankkeet/equa-alasuutari-suomalainen-lastenhoitopolitiikka-ja-tasa-arvo.pdf). Viitattu 13.4.2017.
- Alila, K. & Eskelinen, M. 2014. Vaikuta varhaiskasvatukseen. Vanhempien kuu-
leminen varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessissa. Teoksessa M. Ala-
suutari, K. Karila, K. Alila & M. Eskelinen *Vaikuta varhaiskasvatukseen: Las-
ten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia*.
Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja -selvityksiä 2014:13.
Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Asetus lasten päivähoidosta 239/1973*. Viimeisin voimaantullut muutos 1.8.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1973/19730239>. Viitattu 10.10.2017.
- Bayly, B. & Gartstein, M. 2013. Mother's and father's reports on their child's
temperament: Does gender matter? *Infant Behavior and Development* 36 (1),
171–175.
- Beijers, R., Riksen-Walraven, M., Putnam, S., de Jong, M. & de Weerth, C. 2013.
Early non-parental care and toddler behavior problems: Links with tem-
peramental negative affectivity and inhibitory control. *Early Childhood
Research Quarterly* 28, 714–722.

- van Beijsterveldt, T. C. E. M., Hudziak, J. J. & Boomsma, D. I. 2005. Short- and long-term effects of child care on problem behaviors in a dutch sample of twins. *Twin Research and Human Genetics* 8 (3), 250–258.
- Bratsch-Hines, M. E., Mokrova, I., Vernon-Feagans, L. & The Family Life Project Key Investigators. 2015. Child care instability from 6 to 36 months and the social adjustment of children in prekindergarten. *Early Childhood Research Quarterly* 30, part A, 106–116.
- Broekhuizen, M. L., van Aken, M. A. G., Dubas, J. S. & Leseman, P. P. M. 2018. Child care quality and Dutch 2- and 3-year-olds' socio-emotional outcomes: Does the amount of care matter? *Infant and Child Development* 27 (1), e2043.
- Buss, A. H. & Plomin, R. 1984. *Temperament: Early developing personality traits*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Chen, N., Deater-Deckard, K. & Bell, M. A. 2014. The role of temperament by family environment interactions in child maladjustment. *Journal of Abnormal Child Psychology* 42 (8), 1251–1262.
- Childcare-pitkittäistutkimus. *Tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste*. Laadittu 20.4.2016. https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/tutkimushankeet/kotisivut/childcare/tietoahankkeesta/tieteellisen_tutkimuksen_rekisteriseloste_10052016.pdf. Viitattu 1.3.2018.
- Calkins, S. D. & Swingler, M. M. 2012. Psychobiological measures of temperament in childhood. Teoksessa M. Zentner & R. L. Shiner (toim.) *Handbook of Temperament*. New York: Guilford Press, 229–247.
- Claessens, A. & Chen, J-H. 2013. Multiple child care arrangements and child well being: Early care experiences in Australia. *Early childhood research quarterly* 28 (1), 49–61.
- Cohen, J. 1988. *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Coplan, R. J., Reichel, M. & Rowan, K. 2009. Exploring the associations between maternal personality, child temperament, and parenting: A focus on emotions. *Personality and Individual Differences* 46, 241–246.
- Crockenberg, S. C. & Leerkes, E. M. 2005. Infant temperament moderates associations between childcare type and quantity and externalizing and internalizing behaviors at 2 ½ years. *Infant Behavior & Development* 28, 20–35.
- Datta Gupta, N. & Simonsen, M. 2010. Non-cognitive child outcomes and universal high quality child care. *Journal of Public Economics* 94 (1), 30–43.

- Dettling, A. C., Parker, S. W., Lane, S., Sebanec, A. & Gunnar, M. R. 2000. Quality of care and temperament determine changes in cortisol concentrations over the day for young children in childcare. *Psychoneuroendocrinology* 25 (8), 819–836.
- Donovan, W. L., Leavitt, L. A. & Walsh, R. O. 1998. Conflict and depression predict maternal sensitivity to infant cries. *Infant Behavior & Development* 21 (3), 505–517.
- Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M. & Raittila, R. 2017. Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) *Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista osallisuutta ja hyvinvointia*. Tampere: Vastapaino, 21-35.
- Else-Quest, N. M. 2012. Gender differences in temperament. Teoksessa M. Zentner & R. L. Shiner (toim.) *Handbook of Temperament*. New York: Guilford Press, 479–496.
- Else-Quest, N. M., Hyde, J. S., Goldsmith, H. H. & Van Hulle, C. A. 2006. Gender differences in temperament: A meta-analysis. *Psychological Bulletin* 132 (1), 33–72.
- Forry, N., Iruka, I., Tout, K., Torquati, J., Susman-Stillman, A., Byrant, D. & Daneri, M. P. 2013. Predictors of quality and child outcomes in family child care settings. *Early Childhood Research Quarterly* 28, 893–904.
- Fullard, W., McDevitt, S. C. & Carey, W. B. 1984. Assessing temperament in one-year-old to 3-year-old children. *Journal of Pediatric Psychology* 9 (2), 205–217.
- Gartstein, M. A. & Marmion, J. 2008. Fear and positive affectivity in infancy: Convergence/ discrepancy between parent-report and laboratory-based indicators. *Infant Behavior and Development* 31, 227–238.
- Gartstein, M. A., Bridgett, D. J. & Low, C. M. 2012. Asking questions about temperament. Self- and other-report measures across the lifespan. Teoksessa M. Zentner & R. L. Shiner (toim.) *Handbook of Temperament*. New York: Guilford Press, 183–208.
- Goldsmith, H. H. & Campos J. J. 1982. Toward a theory of infant temperament. Teoksessa R. N. Emde & R. J. Harmon (toim.) *The Development of Attachment and Affiliative Systems*. New York: Plenum Press, 161–193.
- Goldsmith, H. H. & Gagne, J. R. 2012. Behavioral assessment of temperament. Teoksessa M. Zentner & R. L. Shiner (toim.) *Handbook of Temperament*. New York: Guilford Press, 209–228.

- Goldsmith, H., Hinde, R., Chess, S., Thomas, A., Rothbart, M., Plomin, R., Buss, A., Mccall, R. 1987. Roundtable: What is temperament? Four approaches. *Child Development* 58 (2), 505–529.
- Goldsmith, H. & Rieser-Danner, L. A. 1986. Variaton among temperament theories and validation studies of temperament assessment. Teoksessa G. A. Kohnstamm (toim.) *Temperament discussed: Temperament and development in infancy and childhood*. Berwyn: Swets North America, 1–9.
- Groeneveld, M. G., Vermeer, H. J., van IJzendoorn, M. H. & Linting, M. 2010. Children’s wellbeing and cortisol levels in home-based and center-based childcare. *Early Childhood Research Quarterly* 25 (4), 502–514.
- Halverson, C. F., Havill, V. L., Deal, J., Baker, S. R., Victor, J. B., Pavlopoulos, V., Besevegis, E. & Wen, L. 2003. Personality structure as derived from parental ratings of free descriptions of children: The Inventory of child individual differences. *Journal of Personality* 71 (6), 995–1026.
- Hietamäki, J., Kuusiholma, J., Räikkönen, E., Alasuutari, M., Lammi-Taskula, J., Repo, K., Karila, K., Hautala, P., Kuukka, A., Paananen, M., Ruutiainen V. & Eerola, P. 2017. *Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut yksivuotiaiden lasten perheissä*. CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2016 perustulokset. Työpäperi 24/2017. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132438/URN_ISBN_978-952-302-869-2.pdf?sequence=1 . Viitattu 12.5.2017.
- Hirvonen, R., Aunola, K., Alatupa, S., Viljaranta, J. & Nurmi, J.-E. 2013. The role of temperament in children’s affective and behavioral responses in achievement situations. *Learning and Instruction* 27, 21–30.
- Hujala, E., Parrila, S., Lindberg, P., Nivala, V., Tauriainen L. & Vartiainen P. 1999. *Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa*. 2. painos. Oulun yliopisto: Varhaiskasvatuskeskus.
- van IJzendoorn, M. H., Tavecchio, L. W. C., Stams, G. J. J., Verhoveen, M. J. E. & Reiling, E. J. 1998a. Quality of center day care and attunement between parents and caregivers: center day care in cross-national perspective. *Journal of Genetic Psychology* 159, 437–454.
- van IJzendoorn, M. H., Tavecchio, L. W. C., Stams, G.-J., Verhoeven, M. & Reiling, E. 1998b. Attunement between parents and professional caregivers: A comparison of childrearing attitudes in different child-care settings. *Journal of Marriage and Family* 60 (3), 771–781.

- Iluz, R., Adi-Japha, E. & Klein, P. S. 2016. Identifying child-staff ratios that promote peer skills in child care. *Early Education and Development* 27 (7), 1077–1098.
- Kagan, J. 1989. *Unstable Ideas. Temperament, Cognition, and Self*. London: Harvard University Press.
- Kalliala, M. 2011. Look at me! Does the adult truly see and respond to the child in Finnish day-care centres? *European Early Childhood Education Research Journal* 19 (2), 237-253.
- Karila, K. 2016. *Vaikuttava varhaiskasvatus*. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Raportit ja selvitykset 2016:6. Opetushallitus.
- Karreman, A., de Haas, S., van Tuijl, C., van Aken, M. A. G. & Deković, M. 2010. Relations among temperament, parenting and problem behavior in young children. *Infant Behavior and Development* 33, 39–49.
- Kansaneläkelaitos (Kela). 2017. *Kotihoidon tuki*. <http://www.kela.fi/kotihoidontuki>. Viitattu 7.9.2017.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2004. *Temperamentti: ihmisen yksilöllisyys*. Helsinki: WSOY.
- Kensinger Rose, K. & Elicker, J. 2008. Parental decision making about child care. *Journal of Family Issues* 29 (9), 1161–1184.
- Knafo, A. & Israel, S. 2012. Empathy, prosocial behavior, and other aspects of kindness. Teoksessa Teoksessa M. Zentner & R.L. Shiner (toim.) *Handbook of Temperament*. New York: The Guildford Press, 168–179.
- Kochanska, G., Friesenborg, A. E., Lange, L. A. & Martel, M. M. 2004. Parents' personality and infants' temperament as contributors to their emerging relationship. *Journal of Personality and Social Psychology* 86 (5), 744–759.
- Komsi, N., Räikkönen, K., Heinonen, K., Pesonen, A., Keskivaara, P., Järvenpää, A. & Strandberg, T. E. 2008. Continuity of father-rated temperament from infancy to middle childhood. *Infant Behavior and Development* 31 (2), 239–254.
- Kusanagi, E., Nakano, S. & Kondo-Ikemura, K. 2014. The development of infant temperament and its relationship with maternal temperament. *Psychologia* 57, 31–48.
- Kyrönlampi-Kylmönen, T. & Määttä, K. 2012. What do the children really think about a day-care centre - the 5–7-year-old Finnish children speak out. *Early Child Development and Care* 182 (5), 505–520.

- Lahdelma, P. & Tolonen, M. 2017. *Nuoren ja vanhemman temperamenttien yhteensopivuuden yhteys nuoren oppimiseen liittyviin tunteisiin*. Psykologian pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201706273058>.
- Laukkanen, J. & Ojansuu, U. 2011. *Lapsen vaikean temperamentin yhteys vanhemmuustyyleihin: Vanhemman psyykkisen hyvinvoinnin merkitys yhteyttä muuntavana ja välittävänä tekijänä*. Psykologian pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2011052710927>.
- Laukkanen, J., Ojansuu, U., Tolvanen, A., Alatupa, S. & Aunola, K. 2014. Child's difficult temperament and mothers' parenting styles. *Journal of Child and Family Studies* 23 (2), 312–323.
- Lee, C.-Y. S., Anderson, J. R., Horowitz, J. L. & August, G. J. 2009. Family income and parenting: The role of parental depression and social support. *Family Relations* 58 (4), 417–430.
- Legendre, A. 2003. Environmental features influencing toddlers' bioemotional reactions in day care centers. *Environment and Behavior* 35 (4), 523–549.
- Lengua, L. J. & Kovacs, E. A. 2005. Bidirectional associations between temperament and parenting and the prediction of adjustment problems in middle childhood. *Applied Developmental Psychology* 26, 21–38.
- Leppänen, E. & Penttilä, S. 2016. *Kouluvalmiuden ja temperamentin välinen yhteys vanhemman arvioimana*. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201611294830>.
- Macedo, A., Marques, M., Bos, S., Maia, B. R., Pereira, T., Soares, M. J., Valente, J., Gomes, A. A., Nogueira, V. & Azevedo, M. H. 2011. Mother's personality and infant temperament. *Infant Behavior & Development* 34, 552–568.
- Martin, R. P. 2014. *Survey of Children's Individual Differences*. User's Manual: Researchers. Julkaisematon käsikirja.
- Martin, R. P. & Halverson, C. F. Jr. 2015. *Survey of Individual Differences of Children and Adolescents*. Athens, GA: author.
- Martin, R. P., Wisenbaker, J. & Huttunen, M. 1994. Review of factor analytic studies of temperament measures based on the Thomas-Chess structural model: Implications for the big five. Teoksessa C.F. Halverson Jr., G. A. Kohnstamm & R. P. Martin (toim.) *The Developing Structure of Temperament and Personality from Infancy to Adulthood*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 157–172.

- Martin, R. P., Wisenbaker, J., Baker, J. & Huttunen, M. 1997. Gender differences in temperament at six months and five years. *Infant Behavior and Development* 20 (3). 339–347
- Matheny, A. P., Wilson, R. S. & Thoben, A. S. 1987. Home and mother: Relations with infant temperament. *Developmental Psychology* 20 (3), 323–331.
- McGrath, J. M., Records, K. & Rice, M. 2008. Maternal depression and infant temperament characteristics. *Infant Behavior and development* 31 (1), 71–80.
- Melhuish, E., Sammons, P., Sylva, K., Siraj-Blatchford, I. & Taggart, B. 2012. Home, pre-school and primary school influences upon children's educational attainment at age 11. *Revista de Política Educativa* 3, 63–92.
- Metsämuuronen, J. 2008. *Monimuuttujamenetelmien perusteet*. Metodologia-sarja 7. 2. korjattu painos. Helsinki: International Methelp ky.
- Metsämuuronen, J. 2011. *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. 2.laitos (4.laitoksen pohjalta.) E-kirja. 1.painos. Helsinki: International Methelp ky
- Mervielde, I. & De Pauw, S. S. W. 2012. Models of child temperament. Teoksessa M. Zentner & R.L. Shiner (toim.) *Handbook of Temperament*. New York: The Guildford Press.
- Mäkinen, O. 2006. *Tutkimusetiikan ABC*. Helsinki: Tammi.
- Mäntymaa, M. & Tamminen, T. 1999. Varhainen vuorovaikutus ja lapsen psyykinen kehitys. *Duodecim* 115 (22), 2447–2453.
- Mäntymaa, M., Puura, K., Luoma, I., Salmelin, R. K. & Tamminen, T. 2006. Mother's early perception of her infant's difficult temperament parenting stress and early mother-infant interaction. *Nordic Journal of Psychiatry* 60 (5), 379–386.
- Nicol-Harper, R., Harvey, A. G. & Stein, A. 2007. Interactions between mothers and infants: Impact of maternal anxiety. *Infant Behavior & Development* 30 (1), 161–167.
- Nieminen, E. 2015. *Vanhemmuus ja pienten lasten temperamentti sekä näiden väliset yhteydet vanhempien arvioimana*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201505211943>.
- Nummenmaa, L. 2009. *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- OECD 2017. *Education at a Glance 2017: OECD Indicators*. Paris: OECD. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2017-en>. Viitattu 9.10.2017.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivusto (OKM). 2017. *Varhaiskasvatuspalvelut*. <http://minedu.fi/varhaiskasvatuspalvelut>. Viitattu 7.9.2017.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) 2015. *Varhaiskasvatustuksen ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015: Lakimuutoksen keskeinen sisältö*. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vi-reilla_koulutus/varhaiskasvatus/liitteet/Vaka1_liite.pdf. Viitattu 10.10.2017.
- Parade, S. H. & Leerkes, E. M. 2008. The reliability and validity of the Infant Behavior Questionnaire-Revised. *Infant Behavior & Development* 31, 637–646.
- Paulussen-Hoogeboom, M. C., Stams, G. J. J. M., Hermanns, J. M. A. & Peetsma, T. T. D. 2007. Child negative emotionality and parenting from infancy to preschool: A meta-analytic review. *Developmental Psychology* 43 (2), 438–453.
- Pesonen, A.-K. 2010. Varhainen vuorovaikutus on suotuisan psyykkisen kehityksen edellytys. *Duodecim* 126 (5), 515–520.
- Peyton, V., Jacobs, A., O'Brien, M. & Roy, C. 2001. Reasons for choosing child care: associations with family factors, quality, and satisfaction. *Early Childhood Research Quarterly* 16, 191–208.
- Pihlainen, K., Reunamo, J. & Kärnä, E. 2017. *Lasten kokemuksia varhaiskasvatuksesta perhepäivähoidossa ja päiväkodissa* [esitelmä]. Kasvatustieteenpäivät -konferenssi 30.11.-1.12.2017. Rovaniemi. [Esityksen abstrakti saatavilla verkossa, viitattu 1.3.2018] <https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=b856de58-b34f-4007-8bb7-3452ea18dbc5>
- Pilarz, A. R. & Hill, H. D. 2014. Unstable and multiple child care arrangements and young children's behavior. *Early Childhood Research Quarterly* 29 (4), 471–483.
- Plomin, R. & von Stumm, S. 2018. The new genetics of intelligence. *Nature Reviews Genetics* 19, 148–159.
- Presley, R. & Martin, R. P. 1994. Toward a structure of preschool temperament: Factor structure of the temperament assessment battery for children. *Journal of Personality* 62 (3), 415–448.
- Puroila, A.-M. & Estola, E. 2012. Lapsen hyvä elämä? Päiväkotiarjen pienten kertomusten äärellä. *Journal of Early Childhood Education Research* 1 (1), 22–43.
- Rajala, R. 2010. Tilastollinen yhdysvaikutusanalyysi. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 274–289.

- Repo, K. 2016. Lastenhoito, investoitu lapsi ja lapsen ääni. Teoksessa A. Halmetoja, P. Koistinen & S. Ojala (toim.) *Sosiaalipolitiikan lumo*. Tampereen yliopisto, 67–73. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201606211953>. Viitattu 2.3.2018.
- Rettew, D. C., Stranger, C., McKee, L., Doyle, A. & Hudziak, J. J. 2006. Interactions between child and parent temperament and child behavior problems. *Comprehensive Psychiatry* 47, 412–420.
- Riley, L. A. & Glass, J. L. 2002. You can't always get what you want – Infant care preferences and use among employed mothers. *Journal of Marriage and Family* 64 (1), 2–15.
- Rothbart, M. K. 1981. Measurement of temperament in infancy. *Child Development* 52 (2), 569–578.
- Rothbart, M. K. 1989. Temperament and development. Teoksessa G. A. Kohnstamm, J. E. Bates & M. K. Rothbart (toim.) *Temperament in Childhood*. New Jersey: John Wiley & Sons, 187–248.
- Rothbart, M. K. 2011. *Becoming who we are. Temperament and personality in development*. New York: Guilford Press.
- Rothbart, M. K. 2012. Advances in temperament. History, concepts, and measures. Teoksessa M. Zentner & R.L. Shiner (toim.) *Handbook of Temperament*. New York: The Guildford Press, 3–20.
- Rothbart, M. K. & Gartstein, M. A. 2008. Temperament. Teoksessa M.M. Haith & J.B. Benson (toim.) *Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development*. San Diego: Academic Press, 318–332.
- Roos, P. 2015. *Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta*. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Akateeminen väitöskirja.
- Ruohonen, A. 2017a. Päivähoidon hätähuuto: 735 päiväkotien työntekijää kertoo, millaista arki päiväkodissa on. <http://www.vauva.fi/artikkeli/perhe/arki/paivahoidon-hatahuuto-735-paivakotien-tyontekijaa-ker-too-millaista-arki>. Viitattu 28.2.2018.
- Ruohonen, A. 2017b. Päivähoito-oikeutta rajattiin, mitä siitä seurasi? Opettajat ja hoitajat kertovat "tämä on kaaos". <http://www.vauva.fi/artikkeli/perhe/arki/paivahoito-oikeutta-rajattiin-mita-siita-seurasi-opettajat-ja-hoitajat-kertovat>. Viitattu 28.2.2018.
- Sairausvakuutuslaki 1224/2004. Viimeisin voimaan tullut muutos 13.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041224> Viitattu 14.1.2018.
- Sapsford, R. 2007. *Survey research*. 2nd edition. London: SAGE

- Saucier, G. & Simonds, J. 2006. The structure of personality and temperament. Teoksessa D. K. Mroczek & T. D. Little (toim.) *Handbook of Personality Development*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 109–128.
- de Schipper, J. C., Tavecchio, L. W. C. & van IJzendoorn, M. H. 2008. Children's attachment relationships with day care caregivers: Associations with positive caregiving and the child's temperament. *Social Development* 17 (3), 454–470.
- de Schipper, J. C., van IJzendoorn, M. H., Tavecchio, L. W. C. 2004a. Stability in Center Day Care: Relations with children's well-being and problem behavior in day care. *Social Development* 13 (4), 531–550.
- de Schipper, J. C., Tavecchio, L. W. C., van IJzendoorn, M. H., van Zeijl, J. 2004b. Goodness-of-fit in center day care: relations of temperament, stability, and quality of care with the child's adjustment. *Early Childhood Research Quarterly* 19 (2), 257–272.
- Seifer, R., Sameroff, A. J., Barrett, L. C. & Krafchuk, E. 1994. Infant temperament measured by multiple observations and mother report. *Child Development* 65 (5), 1478–1490.
- Shiner, R. L. 2006. Temperament and personality in childhood. Teoksessa D.K. Mroczek & T.D. Little (toim.) *Handbook of Personality Development*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 213–230.
- Shiner, R. L., Buss, K. A., McClowry, S. G., Putnam, S. P., Saudino, K. J. & Zentner, M. 2012. What is temperament now? Assessing progress in temperament research on the twenty-fifth anniversary of Goldsmith et al. (1987). *Child Development Perspectives* 6 (4), 436–444.
- Sihvonen, J. 2016. *Vauvojen univaikeudet ja temperamentti vanhempien kokemana*. Psykologian pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201609232332>.
- Sinkkonen, J. 2017. *Varhaiskasvatus on täynnä sana-helinää – alle 3-vuotias ei tarvitse kasvatusta vaan tuttujen ja turvallisten ihmisten läheisyyttä*. <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005112772.html>. Viitattu 10.4.2017.
- St. James-Roberts, I. & Wolke, D. 1986. Bases for a socially referenced approach to temperament. Teoksessa G. A. Kohnstamm (toim.) *Temperament discussed: Temperament and development in infancy and childhood*. Berwyn: Swets North America, 17–26.

- Suhonen, E. 2009. *Erityistä tukea taroitsevan taaperon sopeutuminen päiväkotiryhmään*. Monitapaustutkimus vuorovaikutussuhteista ja niiden rakentumisesta. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Väitöskirja.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): *Syntyneet*. 2/2016. ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/synt/2016/02/synt_2016_02_2017-12-04_tie_001_fi.html Viitattu: 25.4.2018.
- Tauriainen, L. 2000. *Kohti yhteistä laatua. Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä*. Jyväskylän yliopisto.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. *Varhaiskasvatus 2016*. Tilastoraportti 29/2017. ISSN 1798-0887. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201709068505>. Viitattu 23.2.2018.
- Tervola, J. 2016. Vanhempi kotona, lapsi päivähoidossa? Tarkastelu lastenhoitotalinnoista maahanmuuttujaperheissä. Teoksessa A. Haataja, I. Airio, M. Saarikallio-Torp & M. Valaste. *Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. Helsinki: Kela, 160–181
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. *Heikossa työmarkkina-asemassa olevat äidit hoitavat lasta pitempään kotona*. Perhevapaatutkimus: Tuloksia 14.4.2014. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/perhevapaatutkimus/tuloksia/heikossa-tyomarkkina-asemassa-olevat-aidit-hoitavat-lastapitempaan-kotona>. Viitattu 23.2.2018.
- Thomas, A. & Chess, S. 1977. *Temperament and development*. Oxford, England: Brunner/Mazel.
- Thomas, A. & Chess, S. 1980. *The dynamics of psychological development*. New York: Brunner/Mazel.
- Thomas, A., Chess, S., Birch, H. G., Hertzig, M. E. & Korn, S. 1963. *Behavioral individuality in early childhood*. New York: New York University Press
- Tilastokeskus 2017a. Väestö 31.12. muuttujina yksikkömuuttuja, Alue, Ikä, Sukupuoli, Vuosi ja Tiedot. *Väestö iän (1-v.) ja sukupuolen mukaan alueittain 1972 - 2017*. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/statfin_vaerak_pxt_004.px/table/table-ViewLayout2/?rxid=d38c7c91-6e95-4120-9214-c388a4bda94c. Viitattu 25.4.2018.
- Tilastokeskus 2017b. *Väestö iän (1-v.) ja sukupuolen mukaan 1970–2016*. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/statfin_vaerak_pxt_001.px/. Viitattu 10.10.2017.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittelyminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu 27.2.2018.
- Valkeinen, E.-L. 2004. *Kotiäitien käsityksiä äidin kotona olon merkityksestä lapsen kasvuun ja kehitykselle*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2004941867>.
- Valli, R. 2015. Paperinen kyselylomake. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 4. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 84–108.
- Valtioneuvoston viestintäosasto. 2013. *Valtioneuvoston viikko 22.–28.12.2012/52*. Helsinki: Edita Publishing. https://www.edilex.fi/valtioneuvoston_viikko/2012_52.pdf. Viitattu 10.10.2017.
- Valtavirta, E. 2018. *Työn ja perheen ristiriidan yhteys yksivuotiaiden lasten isien psyykkiseen kuormittuneisuuteen*. Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201801161056>.
- Varhaiskasvatustililaki 36/1973. Viimeisin voimaantullut muutos 1.8.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>. Viitattu 10.10.2017.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf. Viitattu 1.3.2018.
- Vihavainen, S. 2017. *Lastenpsykiatri Sinkkonen arvoiteli pikkulasten varhaiskasvatusta, asiantuntijat rauhoittelevat: "Vanhemmat ovat jo hyvin syyllistyneitä näiden kysymysten edessä"*. <http://www.hs.fi/paivanlehti/05032017/art-2000005114083.html>. Viitattu 10.4.2017.
- Viljaranta, J., Aunola, K., Mulla, S., Virkala, J., Hirvonen, R., Pakarinen, E. & Nurmi, J.-E. 2015. Children's temperament and academic skill development during first grade: Teachers' interaction styles as mediators. *Child Development* 86 (4), 1191–1209.
- Vilkka, H. 2007. *Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki: Tammi. <http://hanna.vilkka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-jamittaa.pdf>. Viitattu 11.4.2017.
- Ware, J. E., Snow, K. K., Kosinski, M., Gandek, B. 1993. *SF-36 Health Survey. Manual and Interpretation Guide*. Boston: The Health Institute, New England

Medical Center. Ladattavissa https://www.researchgate.net/publication/247503121_SF36_Health_Survey_Manual_and_Interpretation_Guide. Viitattu 27.4.2018.

- Weber, R. 2011. *Understanding parent's child care decision-making: A foundation for policy making*, OPRE Research-to-policy, Research-to-practice Brief OPRE 2011-12. Washington, DC: Office of Planning, Research and Evaluation, Administration for Children and Families, U.S. Department of Health and Human Services.
- Werner, E. E. 2005. Resilience and recovery: Findings from the Kauai Longitudinal Study. *Focal Point: Research, Policy, and Practice in Children's Mental Health* 19 (1), 11-14.
- Yamauchi, C. & Leigh, A. 2011. Which children benefit from non-parental care? *Economics of Education Review* 30, 1468-1490.
- Zachrisson, H. D., Dearing, E., Lekhal, R. & Toppelberg, C.O. 2013. Little evidence that time in child care causes externalizing problems during early childhood in Norway. *Child Development* 84 (4), 1152-1170.
- Zuckerman, M. 2012. Models of Adult Temperament. Teoksessa M. Zentner & R.L. Shiner (toim.) *Handbook of Temperament*. New York: The Guildford Press, 41-66.

LIITTEET

LIITE 1 Päiväkoti- ja perhepäivähoidossa olevien lasten temperamentti- ja piirteiden väliset Pearsonin korrelaatiot

Piirteet	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 ACT	1								
2 INS	-.468**	1							
3 SOC	.621**	-.558**	1						
4 NEG	.045	.171**	-.018	1					
5 POS	.558**	-.465**	.587**	-.204**	1				
6 STRW	.435**	-.157**	.324**	.484**	.149*	1			
7 INH	-.336**	.689**	-.580**	.167**	-.384**	-.079	1		
8 CON	.440**	-.351**	.462**	-.121*	.596**	.202**	-.241**	1	
9 INT	.653**	-.459**	.667**	-.020	.692**	.384**	-.324**	.676**	1

Huom. * $p < .01$, ** $p < .001$, ACT = aktiivisuus, INS = pelokkuus, SOC = seurallisuus, NEG = negatiivinen emotionaalisuus, POS = positiivinen emotionaalisuus, STRW = lu-
jatahtoisuus, INH = Pidättyväisyys, CON = toisten huomioiminen, INT = älykyys